



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

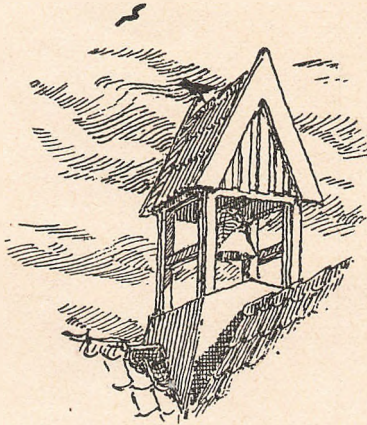
### Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

# ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT 1946



*UD OG IND . MANGE SIND  
ORDET FLYR I SOL OG VIND  
SKALLEN BRISTER . KÆRNEN GROR  
HØSTEN DØMMER SÆD OG JORD*

*Danmarks Lærerhøjskole  
Biblioteket*

---

UDGIVET AF ASKOV HØJSKOLES  
ELEVFORENING . JANUAR 1947

## DEN ØKONOMISKE LIBERALISMES INDSATS OG NEDERLAG<sup>1)</sup>

Det er ofte fremført, at Renaissanceen betød et individualistisk Gennembrud, at et urgammelt helt selvfølgeligt Fællesskab mellem Mennesker gik i Opløsning, at den enkelte paa en ny Maade sagde »Jeg« til sig selv.

Før var Menneskene som Relieffer, hvor den enkelte Skikkelse vel kunde træde smukt og tydeligt frem, men hvor hele Baggrunden var fælles. Nu er de moderne Mennesker som Statuer, hvor Skikkelserne er isolerede fra hinanden, selv om de staar paa det samme Fodstykke, og hvor Ensomhedsfølelsen er uafrystelig.

Nu er det jo ingenlunde saadan, at dette Gennembrud skete for alle Mennesker paa samme Tid; det er blot saadan, at efter Renaissanceen bærer den vesterlandske Kultur det individualistiske Præg.

Barnet lever endnu helt ubevidst — hvis det faar Lov til at være Barn — i og udfra Hjemmets Fællesskab, men har man først sagt »jeg« til sig selv, oplevet at Tilværelsen falder i to skarpt adskilte Dele — den indre Verden af Tanker og Følelser, som er ens egen, og alt det andet udenfor — saa er der ingen Vej tilbage.

Den uudryddelige Trang til Fællesskab lever stadig i Sindet, men Fællesskabet bliver nu af en anden Art. Forsøgene paa gennem totalitære Ideologier at fastholde Mennesket paa Barnets Stade i en instinktiv og ubevidst Samfølelse (det man plejer at kalde Masse mennesket) er Atavisme og er næppe hverken ønskelig eller mulig i den vesterlandske Kulturverden.

Imidlertid er det jo kun en enkelt Side af det store Spørgsmaal, vi her skal se paa.

Det forkyndes ikke sjældent, at Liberalismen — i alt Fald

---

<sup>1)</sup> Foredrag holdt ved Göteborg Kursuset i Askov August 1946.

den gamle Liberalisme — er død. Fornylig var det Professor Hal Koch, der gav Meddelelse om Dødsfaldet. Forudsat at Oplysningen er rigtig, er det jo saa Tid at skrive Nekrologen.

Der vil sikkert være Enighed om, at den afdøde har øvet et omfattende og betydningsfuldt Livsværk. Hele den vældige tekniske Udvikling og sociale Frigørelse, der tog sin Begyndelse i Slutningen af det 18. Aarh., er utænkelig uden den personlige og erhvervsmæssige Frigørelse, som Liberalismen betød. Merkantilismens nærsynede statskontrollerede Økonomi var kørt fast, og nye Mænd tog fat. Stavnsbaand, Hoveri og Laugstvang blev ophevet. Naturens Energiforraad blev spændt for de nyopfundne Arbejdsmaskiner. Jordkloden blev udforsket og Kolonier grundlagt i de nye Verdensdele. Selv Danmark erhvervede sig Kolonier baade i Amerika, Afrika og Asien, og Verdenshandelen blev grundlagt af vidsynte Købmænd.

Den moderne teknisk prægede Kultur paa godt og ondt er skolet under Liberalismens Løsen. For de enkelte kunde Motiverne være mangeartede nok. Vi mødte eventyrlystne Udvandrere og alvorlige Mænd, der vidste, at sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette. Vi træffer hensynsløse Mænd, der kun søgte egen Fordel, og fromme Puritanere, der arbejdede for Guds Ære, men alle var de med til at skabe vor Verden. Enhver betydningsfuld Bevægelse faar sine Teoretikere, der paaviser Rigtigheden i det, der sker.

Liberalismen fik Adam Smith, Frihandelens og den frie Konkurrences Talsmand. Adam Smith forklarede, at et Folks Rigdom ikke, som man hidtil havde troet, bestod i dets Forraad af ædelt Metal, for det var Arbejde, der var Kilden til Rigdom. Jo mere produktivt Arbejde, der øvedes, jo større Værdier blev der skabt. Derfor var Arbejdsdelingen fordelagtig: jo mere den enkelte specialiserede sig, jo dygtigere kunde han blive, men den gennemførte Arbejdsdeling krævede saa igen Vareudveksling. Handelen maatte følge i Fabrikkernes Køl vand.

Nu er det imidlertid ikke nok, at Værdierne skabes gennem Arbejdet, de skal jo ogsaa fordeles paa en rimelig Maade til Landets Befolkning. Adam Smith mener, at denne Opgave nok kan løses uden Statsmagtens Indgriben, blot man giver Plads for den frie Konkurrence. Han regner med, at hver enkelt vil handle,

som det er mest fordelagtigt for ham. Baade Kapital og Arbejde vil søge derhen, hvor den største Fortjeneste kan ventes, men det giver størst Fortjeneste at fremstille de Varer, der er mest efterspurgt, altsaa netop de Varer, der er Brug for. Sættes altfor megen Kapital og Arbejde ind paa et enkelt Felt, vil Priserne falde, Fremstillingen blive urentabel, og den overflødige Produktionskraft søge mere lønnende Opgaver. Ja, Adam Smith mente egentlig, at den frie Konkurrence var en saa sikker Regulator af Folkenes økonomiske Liv, at Ligevægten først var opnaaet, naar Indkomsterne var nogenlunde lige store.

Erfaringen bekræftede imidlertid ikke den smukke Teori. Den ret ubegrænsede Frihed for den enkeltes Initiativ var fornøjelig nok for den rigt udrustede, der fik Lov at sætte alle Evner og Kræfter ind, men gav ingen Sikkerhed for, at den mindre heldige fik Mad og Husly. Havde Grundtvig Ret i sit Løsen: »At da har i Rigdom vi drevet det vidt, naar faa har for meget og færre for lidt«, saa var Liberalismen aabenbart ikke Vejen til Maalet, da den tydelig nok førte til stadig større Ulighed i Fordelingen af de økonomiske Værdier.

Imidlertid fik Liberalismen en uventet Støtte i Midten af det 19. Aarhundrede gennem Charles Darwins Udviklingslære. Naar Kampen for Tilværelsen var Udviklingens egentlige Drivkraft i den levende Verden, saa maatte den vel ogsaa gælde blandt Mennesker i den økonomiske Verden. Det var jo beklageligt for de svage, der bukkede under i Kampen; men i en Kamp kan alle jo ikke sejre, og naar det nu var den Pris, der maatte betales for Fremskridtet, nyttede det jo ikke at klage.

At Resultatet blev, at der særlig fra Industriarbejdernes Side lød et stadig stærkere Krav om, at Staten skulde overtage Produktionsmidlerne, kan ikke undre.

Hvis man nu vil drage den Slutning, at Adam Smith tog fejl, at den økonomiske Liberalisme fra første Færd var en Misforstaaelse, saa vilde en saadan Slutning være forhastet. Liberalismens Nederlag skyldes mindre, at Regulatoren paa det økonomiske Liv (den frie Konkurrence) viste sig utilstrækkelig, end dette, at den i stor Udstrækning er bleven sat ud af Kraft.

Naar en Sukkeropløsning ved Gæring omdannes til Alkohol, gaar det saadan, at Alkoholen, naar den opnaar en vis Styrke,

dræber Gærcellerne, saa Processen gaar i Staa. Saadan er det gaaet Liberalismen. Den frie Konkurrence, der netop skulde holde den økonomiske Proces i Gang, blev gennem Prisaftaler, Karteller og Truster saboteret. Hvor den frie Konkurrence er ophævet, er der ganske vist ingen Grund til at tale om Liberalisme, og sædvanligt er der da ogsaa brugt et andet Ord, især fra Modstanderes Side, nemlig Kapitalisme. Den nationaløkonomisk korrekte Definition af, hvad Kapitalisme er, kan forbigaaes her; men det kan maaske være nyttigt at minde om et Par Ejendommeligheder ved den kapitalistiske Tankegang, og denne Tankegang kan man godt have uden at have mange Penge. Kapitalistisk Tankegang har den, der tænker i Varer og Penge og ikke i Medmennesker, som ser paa Mennesket som en Produktionsfaktor og taler om Arbejdskraft, naar det drejer sig om Medhjælpere. Kortest kan det maaske siges saadan: Kapitalistisk Tankegang har den, der tror, at man ikke behøver at tjene andet end Penge for sit Arbejde. Det vil heraf fremgaa, at den Opgave at overvinde Kapitalismen ved Statssocialisme meget minder om det unyttige Forehavende at uddrive Djævelen ved Beelsebub.

Den for Tiden saa ofte citerede schweiziske Nationaløkonom W. Röpke siger, at der kun er 3 Hovedlinier for Ordningen af de økonomiske Forhold. Heraf er den ene, »Hjemmehusholdningen«, endda uden Interesse, fordi Vesterlandene ikke kan vende tilbage til den, uden at hele vor Kulturverden bryder sammen. Tilbage er der to Muligheder, som Röpke kalder Markedsøkonomi og Tvangsøkonomi.

Begge forudsætter den vidtgaaende Arbejdsdeling. Markedsøkonomien svarer til en liberalistisk Samfundsopbygning, hvor Priserne bestemmes ved Tilbud og Efterspørgsel, og Produktionen reguleres gennem den frie Prisdannelse. Ved Tvangsøkonomien er denne Regulator sat ud af Kraft og erstattet med en eller anden Form for Planøkonomi, hvor Staten regulerer Produktion og Udenrigshandel og maaske den indenlandske Omsætning med.

Professor Röpke er er en fanatisk Modstander af den statsordnede Planøkonomi. Hans Begrundelse er, at den historiske Erfaring viser, at Statens Ledelse af Erhvervslivet let fører til Rustninger og Krigsfare, men endnu mere afgørende er det for ham, at han ikke tror, at aandelig Frihed i det lange Løb kan

bevares, hvor der hersker økonomisk Tvang, og endelig hævder han, at de politiske og de økonomiske Samfundsformer bør svare til hinanden. Til det politiske Demokrati maa svare det økonomiske Demokrati. Tvangsøkonomi er uforenelig med virkeligt Folkestyre.

Nu er det ikke saadan, at Röpke blot priser Liberalismen som den rette Løsning, han skelner mellem den rene og den udartede Liberalisme, og den sidste er netop den, der historisk set sejrede, hvor Monopoltendenser satte den frie Prisdannelse ud af Kraft. W. Röpke lægger Ansvaret for Liberalismens Udartning saavel som for Tvangsøkonomi paa »Klerkene«, hvormed han mener de Mennesker i Samfundet, hvis Uddannelse og Stilling giver dem Mulighed for at se den rette Vej og en særlig Forpligtelse til at sige Sandheden, ogsaa naar denne ikke passer Magthaverne. »Klerkene« skal bestandig minde om, at man skal give Gud, hvad Guds er, og Kejseren, hvad der tilhører ham. Det er Röpkes alvorlige Overbevisning, at vor Kultur undergraves, hvis den statsstyrede Planøkonomi bliver den herskende.

W. Röpke har jo i alt Fald Ret i, at hverken den uhæmmede Liberalisme eller Statssocialismen svarer til Demokratiet.

Det økonomiske Demokrati stiller ligesom det politiske store Krav til de enkelte Deltagere. Medens Liberalismen betonedede Arbejdsdelingen, saa betoner Demokratiet Samarbejdet. Økonomisk Demokrati er frit Samarbejde mellem frie Mennesker til fælles Gavn. Som det politiske Demokrati kræver, at de enkelte Borgere har baade Vidsyn og Vilje til at handle ud fra Hensynet til Helhedens Vel, saadan kræver det økonomiske Demokrati den Modenhed hos Deltagerne, at den enkelte kan glæde sig over den fælles Fremgang, ikke blot over sin egen. De nærmere Regler for det frie Samarbejde mellem frie Mennesker er det samme som Andelsbevægelsens Grundsætninger. Det nævner W. Röpke ejendommeligt nok ikke.

Adam Smith og hans Elever troede, at Egennyttens var tilstrækkelig Drivkraft indenfor det økonomiske Liv, fordi det ansporede den enkelte til den størst mulige Arbejdsydelse, men det afgørende i den økonomiske Proces er ikke Arbejdet, men Samarbejdet. Samarbejde er Fundamentet for ethvert Samfund. Samarbejdet kan ordnes paa to forskellige Maader: frivilligt, som

Demokratiet kræver, eller tvungent, som Tvangsøkonomien finder det nødvendigt. Det tvungne Samarbejde ordnes mest praktisk med Hæren som Forbillede, og Samarbejdet indenfor Hæren har altid totalitær Karakter. Man kan indvende, at Egennyttens er saa stærkt betonet hos de enkelte af os, at det er naivt at tro paa et frivilligt Samarbejde til fælles Gavn. Samarbejdet er nødvendigt, men de enkelte maa tvinges. Hvis Selvopholdelsesinstinkterne var de eneste, et Menneske var udrustet med, vilde Indvendingen være rigtig; men vi er ogsaa instinktivt indstillede paa at leve i Fællesskab, blot er disse Instinkter ikke saa dyrkede.

Vi er opdraget til Arbejde, men ikke i samme Grad opdraget til Samarbejde, og dog staar og falder Demokratiet med Evner og Vilje til det frivillige Samarbejde. Man kan ikke bygge et Samfund af Stræbere, der kun vil egen Fordel, selv om de er aldrig saa dygtige, og det, hele Verden mer end noget andet trænger til, er et tillidsfuldt Samarbejde Folkene imellem.

Den tekniske Kultur har omformet vor daglige Tilværelse og præget vort Syn paa Tilværelsen, men har endnu ikke ligesom bundfældet sig i vort Sind. Vi er endnu rent umiddelbart præget af den Opfattelse, at der er for faa Livsgoder i Forhold til vort Behov. Faar min Nabo mere, saa bliver der mindre til mig. Dette Syn har stort set været rigtigt gennem Aartusinder, men er det ikke længere. Den moderne Tekniks Muligheder til at fremstille Livsfornødenheder og mere til er saa vældige, at hvis Slægten samlede sine Kræfter om den Opgave, vilde der være Overflod til alle. Kunde denne Forstaaelse synke ned i det underbevidste hos os, vilde mange vanskelige Problemer blive lettere at løse. Dette sker nu ikke fra i Dag til i Morgen, og indtil videre er der ikke andet at gøre end bevidst at tage Opgaven op. »Forkynd« denne Sandhed om man vil sige det saadan. Vi kommer derfor tilbage til det Punkt, hvor Debatten om Demokratiet altid havner: Demokratiet — baade det politiske og det økonomiske — stiller saa store Krav til de enkelte, at det ikke gaar af sig selv, men kræver Oplysning, ja, Opdragelse af den Slægt, der vil virkeliggøre Ideen. Vi har længe talt om, hvad Folkestyret yder og giver til Borgerne. Skal det bevares, er det mere nødvendigt at betone, hvad det kræver af de enkelte. Maaske vilde netop denne Betoning øge Ungdommens Interesse for Demokratiet.



## INDTRYK FRA EN REJSE I U. S. A.

Ud, vil jeg! ud! — o, saa langt, langt, langt,  
over de høje Fjælde!  
Her er saa knugende, tærende trangt,  
og mit Mod er saa ungt og rankt, —  
lad det faa Stigningen friste,  
— ikke mod Murkanten briste!

I disse Linier fra »Arne« giver Bjørnson Udtryk for den Ud-  
længsel, der ligger al sund og livskraftig Ungdom i Blodet, og  
som vi har fundet hos de nordiske Folk lige siden Cimbrernes og  
Teutonernes Dage. Men hvor faa er det ikke, som har faaet Lov  
at friste Stigningen, — for de fleste har dette unge, ranke Mod  
maattet briste mod Murkanten. Og saa hændte det saa forunder-  
lige, at min Kone og jeg »fik Luft under Vingerne« og svang os  
— ikke »til Gudhjem«, men til U. S. A., dog ikke blot for en For-  
nøjelsesrejse, men med den særlige Opgave at genknytte tynd-  
slidte eller maaske endog helt bristede Baand mellem vore ud-  
vandrede Landsmænd og det gamle Land og tillige at bringe en  
Hilsen fra den danske Højskole og de frie Menighedskredse. En  
stærkt medvirkende Aarsag til denne Amerikarejse netop sidste  
Sommer var, at den dansk-amerikanske Præsteskole Grand View  
College i Des Moines, Iowa, fejrede sit 50 Aars Jubilæum, og da  
jeg i mine unge Dage havde været Lærer ved denne Skole i 4 Aar,  
ansporede det mig yderligere til at faa Rejsen gennemført.

Hvilke Besværligheder og Bryderier, der skulde gennemgaas  
— Ekstrarejser til København, nedslaaende Besøg i det ameri-  
kanske Konsulat og paa de forskellige Dampskibsselskabers Kon-  
torer m. m. — skal jeg ikke komme ind paa, selv om det kunde  
være fristende nok, da disse Genvordigheder i sig selv afgiver ad-  
skillige interessante Momenter; men dobbelt glade og lykkelige  
var vi, da alle Skyer med eet som ved et Trylleslag gled til Side,

og vi en skøn Majmorgen kunde gaa om Bord paa »Jutlandia«, et af Ø. K.s smukke Skibe med alle Papirer i Orden og med Eventyret liggende foran os.

Rejsen tog 11 Døgn, og det meste af Vejen havde vi fint Vejr, saa vi kunde nyde hele Turen som den skønneste Rekreationsrejse. Søndag Morgen den 2. Juni gled vi langsomt forbi »Frihedsgudinden«, som staar midt i Havneindløbet til New York med sin oprakte Fakkell som et Symbol paa Friheden, og snart efter kunde vi betræde Amerikas Jord — for mit Vedkommende igen efter 35 Aars Forløb. Det varede dog ikke mange Dage, før det stod os klart, at den næsten ubegrænsede Frihed, som i gamle Dage havde draget saa mange over »Dammen«, ikke fandtes mere. Amerika har jo nu deltaget i to Verdenskrige, og de indre Problemer, som deraf er opstaaet af politisk, økonomisk og social Art, med haarde Restriktioner, Varemangel, Boligmangel, Strejker, høje Priser m. m. prægede Dagliglivet meget føleligt lige fra Atlanterhav til Stillehav.

Vareknapheden, som nu forøvrigt er væsentlig mildnet, opstod allerede inden Krigens Afslutning og var saaledes ikke et særligt Efterkrigstidsfænomen. For en stor Del skyldtes den, at en ret betydelig Del af Arbejdskraften drog til Krigsindustrien, og da der var mobiliseret en Styrke paa ca. 11 Mill. Mand til Hær og Flaade, var der Brug for umaadelige Mængder af Arbejdere i de nye Industrier og Krigsindustrianlæg, som skød op som Paddehatte rundt om i Nord- og Vest-Staterne. Følgen blev en Folkevandring af mægtige Dimensioner, og dette havde atter til Følge, at der opstod Boligproblemer, som endnu tynger det amerikanske Samfund og skaber mange Vanskeligheder, og Tusinder af unge Familier, som nu havde faaet økonomisk Basis for at danne selvstændige Hjem, bidrog yderligere til at øge Kvalerne.

I Løbet af det første Aar efter Krigens Afslutning blev der hjemsendt ca. 7 Mill. Mand fra Krigsstyrken, men disse tidligere Soldaters Hjemvenden til Arbejdsmarkedet skabte atter nye Problemer. De havde nemlig Krav paa at blive antaget i ledige Pladser forud for andre Arbejdere, ja, endog at blive genantaget i deres tidligere Stillinger, hvorved de ansatte »Vikarer« jo midlertidigt blev sat paa Gaden. Men da adskillige af disse Vikarer var

Negre, som fra Sydstatene var strømmet nordpaa for at faa mere menneskelige Arbejdsforhold og en bedre social Behandling, end de var vant til i Syden, saa kunde denne Udskiftning af Arbejdere let medføre en uheldig Udvikling af Raceproblemet, særlig paa Steder, hvor der i Forvejen var visse Gnidninger.

Imidlertid har ca. 1 Mill. af de hjemvendte Veteraner meldt sig til videregaaende Studier paa Universiteter og Colleges, idet iflg. en ny Lov alle ugifte Veteraner kan faa 65 Dollars og gifte Veteraner 90 Dollars om Maaneden til Eksamensstudium, og yderligere betaler Regeringen Undervisning, Bøger o. l. med et Beløb op til 500 Dollars om Aaret. Ved denne voldsomme Tilstrømning til de højere Skoler forværres Boligproblemet yderligere, og Vanskelighederne øges bl. a. derved, at Tusinder af Veteranerne har Kone og Børn. Skolerne mangler endvidere baade Undervisningslokaler og Lærere til alt dette, saa der maa ofte undervises til langt ud paa Aftenen i Dobbeltklasser og Ekstraklasser.

Mange Amerikanere er stærkt i Tvivl om, hvorvidt dette forcerede Eksamensstudium er den rette Vej at gaa, — om ikke praktisk Arbejde, i alt Fald en Overgang, vilde have været en bedre og sundere Løsning. Allerlykkeligst vilde det vel have været, om Amerika havde haft en eksamensfri folkelig Ungdomsskoleform som den danske Folkehøjskole, hvor de hjemvendte Soldater kunde have tilbragt en Skoletermin eller saa og faldet lidt til Ro og fundet sig selv efter de nervespændende Oplevelser gennem flere Aar ude paa Østens og Vestens Slagmarker. Det viser sig nemlig, at et meget stort Tal slet ikke magter det intensive, koncentrerede Skolestudium. De er blevet saa underlig rastløse, initiativløse, og kan ikke rigtig finde ind i Dagliglivets som Regel spændingsfrie Dont.

I enkelte dansk-amerikanske Hjem mærkedes ogsaa disse Problemer. Sønnerne var kommet hjem fra Europa eller Østasien, Døtrene havde været »Wacs« eller »Waves« eller Røde Kors Sygeplejersker, og nu kneb det — særlig for Sønnerne — med Overgangen til det rolige, daglige Arbejde.

Forøvrigt var det interessant at mærke, hvor optaget man var i amerikanske Skolekredse af de danske Højskoletanker. Paa Grundlag af en Undersøgelse af en bestemt Aargang fra Harvard

University, Amerikas berømteste Universitet, fra en Periode, da nogle af de mest fremragende Navne var knyttet dertil som Lærere, var man kommet til saa nedslaaende Resultater, at man for Alvor kom til at nære Tvivl om det amerikanske Skolesystems Evne til at give den studerende Ungdom de aandelige Værdier, uden hvilke den videnskabelige Uddannelse — den være sig nok saa god — let bliver til Goldhed. En eksamensfri Ungdomsskole med et folkeligt Sigte, noget i Lighed med den danske Folkehøjskole, føler man vilde supplere den gældende Eksamensskole paa en gavnlig Maade, saa de unge, som ikke ønskede at studere, her kunde faa Hjælp til at dygtiggøre sig paa en friere og mere levende Maade, mens de unge, som agtede sig videre paa den videnskabelige Bane, her havde Mulighed for at faa Næring for den Del af Mennesket, hvorfra jo til syvende og sidst alt andet udspringer.

Er det ikke Johs. Jørgensen, der udtrykker dette i disse Linier: » . . . det er Hjertet, hvorfra Livet flyder, Hjertets Lue, hvoraf alt har Værd.«

Men i Højskoletanken ligger der ogsaa et Medmenneskelighedens Livssyn, noget om »Ligeværdighed i Borg og Hytte«, noget om Mennesket skabt i Guds Billede, og det var jo ikke utænkeligt, ja det var maaske endda ogsaa sandsynligt, at der derudfra kunde gives et værdifuldt Bidrag til Løsning af det store Spørgsmaal, som Amerika endnu har at træffe en Afgørelse i, nemlig Negerspørgsmaalet.

Der gaar ikke mange Dage efter Ankomsten til Amerika, før dette Problem trænger sig ind i ens Sind, — en Tur gennem Harlem, Negerforstaden til New York, forstærker det: denne ejendommelige By, hvor den sorte Mand er eneraadende, og hvor den hvide Mand ikke gerne færdes — i hvert Fald ikke efter Mørkets Frembrud. Eller en Tur gennem Chicagos eller Minneapolis' skønne Parker, hvor en uskreven Lov fast og bestemt fastsætter Grænsen mellem de Sortes og de Hvides Opholdssteder og Tumblepladser. Hvor de Sorte flytter ind i en Ejendom eller en Bydel, flytter de Hvide ud, og med Tiden overtager de Sorte saaledes ofte hele Kvarterer, som tidligere havde været i de Hvides faste Besiddelse.

Stærkest mødte vi Racemodsætningerne paa vor Rejse i Syd-

staten Texas, hvor der i Jernbanetogene var særlige Kupeer og i Byerne særlige Busser og Sporvogne for Negre, ja endogsaa Ventesale, Restaurationer, Biografer o. s. v. Der syntes ingen Undtagelser at være, ikke engang for de Negersoldater, som med Nationens Ærestegn paa Brystet dog afgav Vidnesbyrd om, at de paa Slagmarkerne i Øst eller Vest havde været med i Kampen for Frihed og Ret.

Nævnes skal det dog, at man enkelte Steder i Nordstaterne forsøgsvis har ladet Sorte og Hvide faa Lejlighed i samme Boligkomplekser, og at man f. Eks. i Los Angeles i Syd-California har gennemført, at der i det nye, store Sygehus er blevet aabnet Adgang ogsaa for farvede Folk. Tiden skal saa vise, om disse spredte Forsøg kan udvikle sig til saa kraftige Blokadebrydere, saa de kan danne Indledningen til en Omvurdering af den sorte Races sociale Stilling i det amerikanske Samfund.

Vor Rejse blandt Landsmænd i U. S. A. og Canada strakte sig over 4 Maaneder, og det kan uden Overdrivelse siges, at det blev en saa straalende Oplevelse, saa det langt oversteg vore dristigste Drømme og Forventninger. Den egentlige Foredragsrejse blev planlagt og paabegyndt i Des Moines, hvor ca. 1000 Deltagere fra de talrige Menigheds kredse udover Landet var samlet, dels til Kirkesamfundets Aarsmøde og dels til Præsteskolens 50 Aars Jubilæum. Her genknyttedes Venskabsbaand fra gamle Dage, og under Ledelse af Skolens Forstander, Dr. teol. Johs. Knudsen, i hvis gæstfrie Hjem vi boede under det 6 Dages Møde, blev den store, landsomspændende Rejseplan udarbejdet og tilrettelagt. Rejsen foregik hovedsagelig med Tog, men ogsaa med Bus, Flyvemaskine og Privatbil, og paa vor Rundrejse kom vi igennem over Halvdelen af de 48 Stater samt gennem Canadas 3 vestligste Provinser, og herved fik vi et ikke blot interessant Indblik i, men tillige meget værdifuldt Kendskab til vore Landsmænd og de Kaar, de lever under i By og paa Land — ved Atlanterhavets og Stillehavets Kyster, i Mellestaternes Prærie- og Skovegne, ved Mexikos Grænse samt i Canadas fjerne og spredte Bopladser.

Vi erfarede, at den ældre Generation i det store og hele havde bevaret deres danske Sprog med en rørende Trofasthed, og det var os en sand Fryd at møde de forskellige danske Dialekter rent og uforfalsket — flere Steder endog i 2. og 3. Generation. Men

det almindelige var dog, at Sproget var i Skred allerede i 2. Generation, og at 3. Generations Daglig- og Hjemmesprog hovedsagelig var Engelsk. Af de 50 Møder, vi havde ialt, kunde de 32 gennemføres paa Dansk, mens de 18 maatte være paa Engelsk. Men vore danske Sange blev modtaget med samme Glæde og Opmærksomhed af unge og ældre alle Vegne, hvor vi kom; det samme var ejendommeligt nok Tilfældet ogsaa fra amerikansk Side, saa vi fik Opfordring til en Radioudsendelse fra Cedar Falls Studiet i Iowa med danske Folkesange samt et Interview om vore Folkehøjskoler.

I alle de Kredse, som vi besøgte, stod Kirken som det samlende Midtpunkt. Her levedes det Kulturliv, som var udsprunget fra de folkelige Kredse i Danmark, hvorfra Udvandrerne i sin Tid kom, og derfor følte vi det saa hjemligt, baade naar vi samledes i Mødesalen til Foredrag og i Kirken til Gudstjeneste. Som Regel skiftede man med Gudstjeneste paa Dansk og paa Engelsk; men det gav unægteligt et Slik i Hjertet, naar vi maatte synge vore gamle Kernesalmer i engelsk Oversættelse, f. Eks. »Den signede Dag«, »I al sin Glans« og »Paa Jerusalem det ny«. Hvor gode Oversættelserne end var sprogligt set, saa forekom det os alligevel, at Aanden ikke rigtig havde taget Bolig i den engelske Tekst. Det samme gjaldt de danske Folkesange i engelsk Klædebon, selvom Oversættelserne ofte var fremragende og dygtigt Arbejde. Men man tilsigtede aabenbart ved disse Oversættelser og ved Biholdelsen af de gamle Melodier at bevare de unges Interesse for den Del af den danske Folkearv, som herigennem strømmede dem i Møde, og tillige at bevare Hjemmets Enhed under den amerikanske Kulturs Pres, idet den hjemlige, fortrolige Tone jo alligevel — trods alle Mangler — genfandtes deri. Hvad enten Møde eller Gudstjeneste var paa Dansk eller Engelsk, saa oplevede vi en Sangglæde, som godt kan staa Maal med den, som findes i vore mest levende folkelige og kirkelige Kredse her hjemme, og som røbede — maaske ubevidst for de unge selv —, at selv om Amerika nu var deres Land og de helt igennem følte sig som Amerikanere og ikke som Dansk-Amerikanere, saa sad dog dybt i Sindet Bevidstheden om, at Danmark jo var deres Fædres eller Bedstefædres Land, og dette dunkelt følte Tilknytningsforhold var man altsaa ikke til Sinds at bryde.

En meget betydende Kraft i det dansk-amerikanske Menighedsarbejde er Kvindeforeningerne. De drager Omsorg for, at der efter Møderne bliver arrangeret et smukt og festligt Kaffebord — efter gammel dansk Skik, idet Kvinderne efter Tur paatager sig denne Omgangstjeneste. De foretager Indsamlinger til Støtte for Missionsarbejdet, eller de paatager sig kulturelle Opgaver af anden Art inden eller uden for deres hjemlige Kreds. I denne Forbindelse skal det da ogsaa nævnes, at det Hjælpearbejde, de udfoldede overfor Danmark paa et Tidspunkt, da Tøjmangelen herhjemme var paa sit højeste, ikke kan paaskønnes højt nok, og at Danmark maa være disse flittige og opofrende dansk-amerikanske Kvinder dybt taknemmelige for den Hjælp, der saa rundhaandet blev ydet.

Den amerikanske Farm er som Regel specialiseret, d. v. s. at man kan tale om en Mejerifarm (Malkekvægsfarm), en Majsfarm, en Hvedefarm, en Hønsfarm, en Grøntsagsfarm, en Vindruefarm, en Frugtfarm (Æbler, Pærer, Blommer, Fersken, Abrikos) o. s. v. En saadan Specialisering giver Mulighed for en mere intensiv Udnyttelse af de store, moderne Maskiner, end ellers vilde være Tilfældet paa en mere blandet Farm. Maskinerne har næsten overalt overtaget Hestenes Rolle, og det er imponerende at se, med hvor lidt Arbejdskraft en Farm kan drives, selvom det drejer sig om Arealer paa 1 à 2 sections Land (480 à 960 Tdr. Land). Bortset fra de nødvendige Sæsonarbejdere i Høsttiden klarer Farmeren det daglige Arbejde selv, eventuelt med Hjælp af en hjemmeværende voksen Søn. Paa lignende Maade har Husmoderen sit Køkken og sin Kælder maskiniseret med Olie- eller Stokerfy, elektrisk Vaskemaskine, elektrisk Køleskab samt elektrisk Komfur eller Gaskomfur med Bageovn, der er tilsluttet stilbart Ur, saa der tændes og slukkes automatisk til den afpassede Tid. Herved sættes ogsaa Husmoderen i Stand til at udføre sit specielle Arbejde uden huslig Hjælp.

De smukkeste Majsmarker saa vi i Iowa med Stokke paa 12—13 Fods Længde og med Kolber paa ca. 2000 Kerner hver. Hvedemarkerne dominerede derimod i de nordvestligste Stater og i Canada; Grøntsager, Fersken, Abrikos, Vin, Figen, Mandel, Appelsin og Citron trivedes yppigt i Californias rige Muld, og Ris og Bomuld voksede frodigt i Texas.

Hvor vi end kom frem paa Land saavel som i By mødte vi en saa mageløs Gæstfrihed og Venlighed, saa vi blev helt overvældet deraf, og vi maatte Gang paa Gang spørge os selv, om vi nu havde faaet Lykke til at udføre vort Hverv saaledes, at vi kunde fortjene en saa smuk Modtagelse og en saa udstrakt Hjælpsomhed.

Det danske Aandsliv, der — som før nævnt — endnu findes kraftigt og levende, faar sin gode Støtte i den dansk-amerikanske Presse. I Øststaterne finder man »Nordlyset«, udgivet i New York, i Chicago »Den danske Tidende«, i Stillehavsstaterne »Bien«, udgivet i Oakland; men yderligere finder man i mangfoldige dansk-amerikanske Hjem »Den danske Pioner«, udgivet i Omaha, Nebraska, og sidst — men ikke mindst — »Dannevirke«, udgivet i Cedar Falls, Iowa, af Brødrene Holst og redigeret af den dygtige, poetiske Redaktør Aug. L. Bang. Dette Blad finder Vej til de fleste kirkeligt vaagne Hjem inden for Kirkesamfundet, og dets danske, kulturelle Mission kan vanskeligt overvurderes.

Naturligvis saa vi »Verdens største« paa mangfoldige Omraader: Verdens største Bygning »State Empire Building«, 105 Etager i New York, Verdens største Vandfald »Niagara«, Verdens største Sukkerkokeri i Salinas, Syd-California, Verdens største Træer i Nord-California, Verdens største Kobbermine ved Salt Lake City i Utah og Verdens største Svovlmine i Syd-Texas ved den mexikanske Bugt, og at se alt dette er i sig selv nok en Rejse værd; men for os var det dog kun et ekstra Krydderi i Tilgift til vore egentlige og dybe Oplevelser: *Mødet med Landsmænd i U. S. A.*

FRODE HASSERIIIS.



## HUMANISME OG KRISTENDOM

Den Generation, som jeg tilhører, har paa en mærkelig Maade i vort Syn paa Tilværelsens Skuespil gennemlevet de tre klassiske Teaterformer, Komædien, Dramaet og Tragedien. Vi voksede op i Komædiens sorgløse Verden, Mellemkrigstiden, — en Verden, hvor der som i Komædien var Intriger i Bunkevis, men hvor man altid havde den sikre Forvisning, at Enden vilde blive god og give en sund Morale. Og det hang sammen med Komædiens Væsen, at der var ingen Skurke i Stykket. Der kunde være dumme Mennesker og indbildske Mennesker, men de vilde altid i sidste Akt indordne sig under Stykkets Morale. Det onde var ikke til i Mellemkrigstiden som et radikalt Onde.

Men Komædien fik Ende, uden Forsoning og uden Morale. Den afløstes af Dramaet ved Krigsudbruddet i 1939. Og vi gik ind i Dramaet og fandt, at det var sandere end Komædien. Vi fandt, at det var sandt, at ikke alle Personerne var gode, men at der var Skurke og Helte. Og vi fandt vor Plads paa Heltens Parti. Vi græd med dem i deres Nederlag og tiljublede dem i deres Sejre. Og vi vidste, at Enden vilde blive, om ikke lykkelig som i Komædien, saa dog sand og dyb.

Dramaet fik ogsaa Ende. Den blev ganske rigtig ikke lykkelig, men heller ikke sand eller dyb, for Heltene tabte, da de sejrede. Og vi gik med Freden ind i sidste Fase, Tragedien. Vi opdagede Tragediens dystre Sandhed, at der er ingen Helte, og der er ingen Skurke, og alligevel ender det ikke i Komædiens forsonende Morale, men i Tragediens forsonende Elendighed, — at alle bærer Skyld — derfor ender det galt. Den, der vil det gode, ja, selv den passive er med til at forme Elendigheden, — ved det gode, han vil, eller ved sine Unkladelsessynder. Og der er ingen Morale udover denne: Mennesket er Skyldner. Tragedien er Sandheden.

Det er netop dette, som er Tragediens Væsen, at den samme Handling, som er Helhedens, ogsaa er de enkelte Personers. Den samme Tragedie afspilles i hver enkelt Person, i hele Stykket, paa Tilskuerpladserne og udenfor Teatret. Derfor kan det være farligt at sætte Teaterkikkerten for Øjet og betragte en enkelt Person og fælde sin Dom over ham uden at se, at nøjagtig den samme Tragedie afspilles i hver enkelt af de andre Personer, i hele den Verden, man er Led af, og i en selv, — at der ikke er nogen, som er specielt de skyldige, eller rettere, at vi alle er skyldige.

Hver for sig sidder vi med sin Kikkert og faar et uhyggeligt forstørret Billede af den enkelte Person, der for os afspejler Tragedien. Nogen har rettet Kikkerten mod en Person, der hedder Molotov, og for dem er han Tragedien. Andre har rettet den mod en Person, der hedder Frk. Nordentoft, og her paa Askov har vi rettet den mod den Side af Tragediens Væsen, som hedder Foragten for Mindretal.

Men i samme Øjeblik, vi bruger Kikkerten paa denne Maade, ødelægger vi Tragediens Idé, — at den enkelte er Udtryk for Helheden, for os selv — at vi alle bærer Skyld, blot ved at være Mennesker.

Nej, naar man ser paa Tragedie, skal man vende Kikkerten om, saa vi faar baade den enkelte og Helheden, saa vi faar den enkelte og hans Tragedie som et Led af Helheden og dens Tragedie.

Jeg vil indbyde Dem til at vende Kikkerten om i den store Tragedie, vi deltager i, — Menneskehedens Historie, og et Øjeblik ikke at se paa Nutiden med dens store, taagede Enkeltskikkelser, som taarner sig op for vort Blik og brøler os ind i Ansigtet, saa vi ikke opfatter Helheden, men i Stedet ser paa det lille, skarpttegnede Helhedsbillede, vi faar, naar vi vender Kikkerten, d. v. s. naar vi fra Nutidens kolossale, uformelige Kæmpeskikkelser vender os til Historien med dens skarpe Helhedsbillede.

Og nu gaar Tæppet til Side. Vi opfører en Tragedie, som er 2500 Aar gammel, og som dog er den samme, som vi kikkede paa, da vi brugte Kikkerten som Forstørrelsesglas, — da vi saa paa vor egen Tid. Tragedier er nemlig altid ens. Der er kun een Handling i Tragedien, ja, der er kun een Tragedie i alle Tra-

gedier, og dog er den aandeløs spændende at se paa, baade naar vi anvender Kikkerten som Forstørrelsesglas og Formindskelsesglas. Det er Tragedien om den vesteuropæiske Civilisation, dengang afspillet i det smaa, i Dag i det store.

For 2500 Aar siden stod det lille Grækenland, hvoraf vor Civilisation er udsprunget, i en Situation, der ganske nøje ligner vor i Dag. Et forfærdende Angreb af barbariske Magter, Perserne, var slaaget tilbage i den græske Frihedskrig. De græske Stater havde forstaaet, at det var et Spørgsmaal om Væren eller Ikke-Væren for dem selv og den Kultur, de repræsenterede, og baaret af ophøjede Idealer havde man lagt alle gamle Stridigheder til Side for i en fælles Kampindsats at slaa den fælles Trusel tilbage. Det blev en storslaaet Sejr baade udadtil overfor Barbarherredømmet og indadtil i dette, at Rettens og Frihedens Idé var kommet i Forsædet i Forholdet mellem de enkelte Stater. Grækere fra alle Stater havde oplevet, at de alle Forskelle og Modsætninger til Trods var en Enhed, at de alene var Bærere af en verdenshistorisk Kulturtanke.

Grækerne havde oplevet, hvad Frihed var, i det Øjeblik, da de kæmpede for ikke at miste den. Intet Under, at de gjorde alt for at sikre det vundne. Grækenland skulde gøres »safe for democracy« for altid. Derfor kronede man Sejren med at bygge sig et UNO, — det atheniensiske Søforbund, hvor alle Staterne forpligtede sig til fælles Forsvar for deres Frihed. Og derfor styrkede man de demokratiske Institutioner i Athen og de andre demokratiske Stater.

Men ogsaa Grækerne maatte erfare, at Frihed ikke er noget, man ejer og kan sikre gennem Organisationer, men at Friheden kun er der, saa længe man kæmper for den. Men i Sejren glemte man Frihedens Væsen, at det var Frihed, — ikke først og fremmest for Flertallet, men for Mindretallet. Det blev det stærkeste Parti, som kom til at bestemme alt inden for den enkelte Stat, og det blev den stærkeste Stat, der kom til at bestemme alt inden for Statsforbundet. Betegnende for hele Situationen er følgende Ord, som ved en Konference blev vekslet mellem Repræsentanter for Søforbundets stærkeste Stat, Athen, og en af de svage Medlemsstater, Melos. De atheniensiske Forhandlere, som vil gøre Melos til Protektorat, udtaler:

»For at faa Forhandlingerne rask paa Gled, maa vi hellere gaa ud fra et Princip, hvis Realitet ingen af os kan benægte, — nemlig, at menneskelige Forhold ordnes efter Retfærdighedens Love, saa længe Nødvendighed tvinger begge til at underordne sig dem, men at de, som overgaar andre i Magt, gør alt, hvad de kan, og at de svagere blot har at give efter, naar denne Nødvendighed ikke er der.«

Forhandlerne fra Melos: »I sætter Retfærdigheden til Side og baserer jeres Princip paa Egennytte. Mon alligevel ikke Athen skulde staa sig bedre ved at optræde retfærdigt overfor andre Stater?«

Athenienserne: »Vi anerkender ikke andre Principper i politiske Opgør end Magt paa den ene Side, Frygt paa den anden. Enhver vilde have handlet som os i vort Sted.«

Forhandlingen er næsten 2500 Aar gammel, men i og for sig kunde den lige saa godt have fundet Sted paa disse Maaneders Fredskonferencer mellem Sovjet og Grækenland eller mellem U. S. A. og Jugoslavien. Fælles for begge Situationer er dette, at Folkeslag, der een Gang har staaet sammen for at værne Rettens og Frihedens Idé, har prisgivet denne og erstattet Retten med Magten. Man havde glemt Hesiods Ord: »Der findes den Forskel paa Dyr og Mennesker, at Zeus har tilladt de første at slaas og æde hinanden op, siden de ikke har faaet at vide, hvad Retfærdighed er. Menneskene derimod gav Zeus den Gave at kunne være retfærdige mod hverandre.«

Hvad var der sket, siden Stater, der netop var sig bevidst at have en enestaaende historisk Opgave i dette, at de vidste, at det var Retsbevidstheden, der gjorde Forskellen mellem Dyr og Menneske, uden videre kunde svigte dette Menneskets Kendemærke og gøre sig til eet med Dyrets Lov, Magten?

Der var sket et moralsk Forfald indefra i selve Folket. Det stærkeste Udtryk for det var maaske Sofisterne — de Ungdomslærere, der som Udgangspunktet for deres Opdragelse tog den Mening, at der ikke var noget, der var absolut Sandhed eller Ret. Sandheden var noget forskelligt i de forskellige Situationer og paa de forskellige Steder og Tider. Alt det med Guderne, som stod som Vogtere af en bestemt Sandhed, var gammel Overtro. Nej, alting skulde maales paa Mennesket i den givne Situation. Der

var ingen Sandhed. Og svarende til, at Politikerne sagde, at det, der afgjorde, hvad der var Sandhed imellem Staterne, var Magten, saa sagde Sofisterne, at det, der afgjorde, hvad der var Sandhed mellem Menneskene, var Klogskaben, — Evnen til at dreje en Sag, saa den blev til ens egen Fordel. I begge Tilfælde blev Udfaldet afgjort af rent menneskelige skiftende Forhold, Magten og Klogskaben, men det, som var over Mennesket, evigt gyldigt til alle Tider og Steder, Retten, blev sat til Side. Guderne var døde.

Det er en ejendommelig Historiens Lære for os i Dag at se Udgangen af Tragedien dengang. Svigter Menneskene Retten, lægges Livet øde. Under en Flom af skønne Ord om Frihed, som vist kun vor Tid kan opvise Magen til, drukende man den Idé, som Kampen i sin Tid havde været kæmpet om, og gjorde sig til eet med sin tidligere Modstanders Idé, Magten. Intet Under, at den Tid kom, da de forskellige græske Stater i deres indbyrdes Magtkamp begyndte at bejle til den gamle fælles Fjende, Perserne, — nøjagtig det samme, som sker i Dag, naar Stormagterne bejler til det besejrede Tysklands Gunst for at faa dets Magt paa sin Side. Den græske Kultur havde dømt sig selv, da den forlod sin Idé. Den var ikke længere Kultur, da den havde opgivet at kæmpe for det, som danner Kultur, Respekten for Retten. Derfor maatte den ifølge Tragediens ubønhørlige Lov gaa til Grunde i Borgerkrig og indre Magtsplid.

Men der er nogle Personer i Tragedien, som vi ikke maa glemme. Det er dem, som ser Tragediens Ende allerede fra første Akt, og som prøver at advare, men forgæves. Det var en Skare Kunstnere og Opdragere, som Verden aldrig har set Magen til, og dog formaaede de ikke at standse Udviklingen. Tragedien maatte gaa sin Gang, og de maatte indtage deres Roller i den indtil den bitre Ende. Det var dem, som midt i det moralske Kaos, hvor Sandheden maalttes efter Mennesket i den givne Situation, fastholdt, at Sandheden skal maales efter noget evigt uforanderligt, efter de Rettens uskrevne Love, som Gud har sat over Livet.

Det er Tragediens store Mester, Sofokles, Manden, som maatte blive Tragediedigter, fordi han selv følte sig som Medspiller i Tragediens evige Motiv. Og han opløfter sin Protestrøst midt i den

Verden, hvor Statens Love skifter fra Dag til Dag, alt efter Magt-konjunkturerne, og han peger paa en evig uskreven Lov over Statens. Han lader sin Antigone udtale sin egen Dom over Tiden, naar hun siger: »Jeres Love er ikke udstedt af Zeus eller af Retfærdighedens Gudinde. Jeg troede ikke, at Menneskers Love var saa mægtige, at jeg dødelige for ikke at overtræde dem skulde maatte overtræde Gudernes uskrevne, men uforgængelige Love, som ikke er fra i Gaar eller i Forgaars, men som har eksisteret bestandigt. Burde jeg for at efterkomme et Paabud, som stammer fra et Menneske, udsætte mig for at blive straffet af Guderne?«

Og det er Sokrates, Manden, som i Virkelighedens store Tragedie gør det samme, som Antigone gør i Sofokles' Tragedie: Lader sig henrette ved Statens Magtlov, hellere end han bryder Gudernes evige uskrevne Lov.

Vil man spørge, hvad Humanisme er, kan man vel ikke pege paa stoltere Repræsentanter end disse Fædre for al Humanisme. Al Humanisme maa begynde med en Afgrænsning af Menneskelivet overfor Dyrelivet, gennem en Anerkendelse af Mennesket som Borger i en evig gudsat Rettens Verden.

\*

Vi kan vende Kikkerten igen — se Tragedien, som den spilles i vor Tid. Vi kan se en Civilisation, som gik sejrrikt ud af en dødelig alvorlig Frihedskamp for Menneskets Retstanke mod Dyrets Magttanke. Og vi kan se, hvorledes vore Forsøg paa at organisere Friheden ender, hvor de græske gjorde det, — hvorledes vort UNO bliver et Udtryk for den Dyrets Magttanke, som vi bekæmpede, — hvorledes vi gaar mod den næste Krig, som bliver Borgerkrigen.

Og vi maa erkende Tragediens Kerne i det samme, som var Kernen i den græske Tragedie, — Menneskenes Foragt for den uskrevne Lov om Retten, som de engang kæmpede for. Vi kan spore et lignende moralsk Forfald, begyndt indefra for længe siden ved, at Ordet »Gud« er blevet Overtro for Menneskene. Friedrich Nietzsche erkendte Situationen, da han forkyndte, at Gud var død for det moderne Menneske, og at det moderne Menneske skulde være ærligt og tage Konsekvenserne, — indrette sin Tilværelse, ikke efter uskrevne og uvirkelige Love sat af en afdød

Gud, men efter sin Natur som stærk eller klog. Og siden har vi set en Række moderne Sofister i hans Fodspor opdrage en Ungdom til at kaste den usynlige Retsidé fra sig og maale alt efter Menneskets Behov, indtil vi en Dag naaede saa vidt, at den sidste Stump Menneskelighed gik under i Psykoanalysens Evangelium — at der ikke var noget, der hed ondt og godt, — alle saadanne Forestillinger kunde forklares som seksuelle Hæmninger. Det gjaldt blot om at blive frigjort fra disse Hæmninger, — at blive Dyr. Og Tragedien gaar videre i Dag mod Enden. En skønne Dag flyttes Lystestagen fra Vesterland, som den blev flyttet fra Grækenland. Ingen kan forhindre det. Tragedien maa gaa sin Gang.

Og saa staar vi nogle Stykker i Tragediens sørgeligste Rolle, — som dem, der ved, hvor det ender, og ved hvorfor, — men som ikke kan standse Stykkets Gang, fordi vi selv er med i det. Men Tragedien har faaet en ny Tilspidsning, som den gamle ikke havde. Der er Splid, ikke blot mellem dens negative Kræfter, men ogsaa blandt dem, der vil være de positive. Vi staar i to Fløje, vi, som ser, at Stykket er en Tragedie, — en kristen og en humanistisk.

Det hænger sammen med, at den Kultur, vi skal forsvare i Dag, ikke blot er en græsk-humanistisk Kultur, men tillige en jødisk-kristen.

Der falder haarde Ord de to Parter imellem. Fra humanistisk Side er Tonen blidest. Ofte lyder den som en Indbydelse til Samarbejde, fordi vi jo dybest set vil det samme: Ret, Frihed og Medmenneskelighed. Det var jo da det samme, som Jesus vilde, siger man. Det fuldkomne Følgeskab kunde opnaas, naar blot Kirken vilde holde sig til Jesus og hans Medmenneskelighedskrav, og saa lade alt det ligge, som Paulus og Kirken har tilføjet af mere materialistisk, mener man.

Haardere falder Ordene fra kirkelig, og da ganske særlig fra pietetistisk Side. Man gør gældende, at Humanisterne slet ikke kan vide noget om, hvad Ret, Frihed og Medmenneskelighed er for noget. Det kender Mennesket kun fra Guds Aabenbaring. Anerkender man ikke denne, saa ved man intet om, hvad det gode er, og omvender man sig ikke, faar man ingen Kraft til at virkelig-gøre det gode heller.

Der synes ikke at være nogen Mulighed for, at de to Parter kan raabe hinanden op. Fra pietistisk Side har man ikke Blik for, at man kan følges et Stykke Vej, og fra humanistisk Side har man ikke Blik for, at Vejene skilles, inden man naar Enden. Vi trænger til en Voldgiftsdommer de to Parter imellem, — ikke en Tredjemand, som kommer udefra, men en, som har sikkert Fodfæste i begge Lejre.

Her har Højskolen en Opgave, — Højskolen, som, hvor den ikke er udvandet i en blaaøjet Udviklings-Optimisme, ved, at Menneskelivet kun kan frelses i Jesus Kristus, og som samtidig, hvor den ikke er blevet pietistisk, føler sig bundet til den Menneskelivets og Folkelivets Storhed og Elendighed, som Humanisten ogsaa lever i.

Spørgsmaalet har levet i den danske Højskole fra dens Begyndelse, og det har i og for sig haft sin Løsning fra Begyndelsen. I et af Højskolens Programskrifter, Nordens Mytologi fra 1832, tager Grundtvig Sagen op. Han siger, at Humanister og kristne maa kunne være enige om Betragtningen af Menneskelivets Grundvilkaar. For begge maa det være en given Sag, at Mennesket er af Højhed, skabt i Guds Billede, om man vil sige det saadan, og ligeledes maa det være en given Sag for dem, at Mennesket er kommet bort fra sin Vej. Uenigheden ligger ikke i Synet paa det faktiske Menneskeliv, men i Spørgsmaalet om, hvorvidt Skaden i Menneskelivet kan helbredes paa naturlig Maade, eller om den kun kan heles i Kristus. Uenigheden er, om »Guds Søn skal blive Menneskenes Søn, eller Menneskets Søn blive Guds Søn«, om vi selv kan helbrede os ved at blive guddommelige, eller om Gud maa komme til os. Og Grundtvig fortsætter, at hvis denne Forskel er klar for begge Parter, saa kan vi uden Risiko holde Skole sammen.

Højskolen maa forkynde, at Gud har skabt Mennesket i sit Billede, og at Gud har sat sine Love for det skabte og faldne Menneskeliv og Folkeliv. Og ethvert Menneske maa som Guds Skabning erkende disse Love, om ikke andet saa negativt ved at Livet lægges øde, hvor de overskrides. Det er, som Paulus siger det: Gud har ikke efterladt sig uden Vidnesbyrd hos Hedningerne. Han har indskrevet sin Lov i deres Hjerter. Mennesker kan forhærde sig og udslette Guds Lov af Hjertet og bare gøre sig til



Naturvæsen, men Loven har sin Gyldighed alligevel. Og der behøves ikke nogen særlig kristelig Aabenbaring til at erkende den, for den er almenmenneskelig.

Det var denne Lov, Rettens Lov, som Grækerne kæmpede og døde for i deres Frihedskamp, men glemte, da de sejrede, og det var den, som Sofokles og Sokrates og mange andre satte op for deres Samtid, da denne havde glemt den og i Stedet havde sat Naturens Lov om Magten og den stærkeres Ret.

Og det var denne Lov, Retten, vi kæmpede for mod Nazismens biologiske Magtlov, og det er den, vi i Dag, kristne og Humanister, sætter op for vor Samtid, naar den krænkes af en biologisk Magtlov. Det vilde have været Hyklery, hvis man under Frihedskampen fra kristen Side havde nægtet at kæmpe mod Nazismen sammen med Humanisterne, fordi de ikke var omvendte. Det var Retten, som vi er fælles om, vi kæmpede om, og ikke Kristendommen, som vi ikke er fælles om. Det var paa ingen Maade særlig kristeligt at bære Vaaben mod Nazismens Nedtrampning af Livet, men det var ret. Men saa er det ogsaa Hyklery, hvis vi i Dag ikke i Fællesskab med Humanisterne kan kæmpe mod Krænkelserne af Retten. Man dannede ikke kristelige Sabotagegrupper under Besættelsen, men hvorfor danner man saa kristelige Hjemmeværnsgrupper i Dag som en Fortsættelse af Besættelsestidens Værnevilje?

Lad os række Humanismen Haanden til Kamp overalt, hvor Guds Ordning med vort skabte og faldne Menneskeliv trues af en naturalistisk Ordning, som vil gøre Mennesket til et Naturvæsen i Stedet for en Skabning, og som vil erstatte Rettens evige guddommelige Lov med en naturlig Lov, som til enhver Tid kan tilpasses efter, hvad der passer Menneskets Nyttekrav.

Lad os staa sammen mod den Naturalisering af Hjemmet, hvor Guds Ordning af Forholdet mellem Mand og Kvinde, Forældre og Børn som noget aandeligt opløses i Seksualitet paa den ene Side og Kollektivopdragelse paa den anden. Og lad os staa sammen mod Naturaliseringen af Skolen, som vi møder den i den nyttebestemte Kundskabsskole. Lad os staa sammen imod Naturaliseringen af Kunsten, hvor den blot bliver et naturalistisk Fotografi i Stedet for en Forkyndelse af Menneskelivet som et kæmpende Liv. Lad os staa sammen i Kampen mod den Natura-

lisering af Videnskaben, som vi møder den i vor Tids rationalistiske Fodnotevidenskabelighed. Og lad os endelig staa sammen mod Naturaliseringen af det mellemfolkelige Liv, hvor Guds folkelige Ordning afløses af en Magtordning.

Saa langt skal vi følges, hvis det ikke skal ende i Hykleri. Vi skal følges, naar det gælder at holde Skole, men ikke, naar det gælder at holde Kirke. Naar vi kommer fra den folkelige Ordning videre til Spørgsmaalet, hvorledes Menneskelivets Elendighed skal afbødes, er der intet Fællesskab. Her vil Humanisterne, som Grundtvig siger det, begynde at gøre Menneskets Søn til Guds Søn, mens den kristne Vej er, at Guds Søn blev Menneskenes Søn. Her vil Humanisterne med idealistiske Gerninger eller mystiske Oplevelser prøve at klatre op i Guds Majestæt, hvor der kristeligt set kun er at modtage Guds Frelse i Kristus af vort syndige Liv. Vi kan følges i det folkelige, i Kampen for Retten, men vi kan ikke følges i det kirkelige, i Spørgsmaalet, om Kærligheden er noget, vi selv frembringer og frelser os selv med, eller det er Guds frelsende Gerning med os i Kristus.

Spørgsmaalet kristne og Humanister imellem er paa en Maade et Spørgsmaal om Realisme. Den, der lever realistisk i den Verden, som vi kan kalde det folkelige og det menneskelige, og føler Storheden i dette, at vi er skabt i Guds Billede og kan høre Rettens guddommelige Lov, han vil samtidig fornemme Tragedien, Menneskets Elendighed. Han vil forstaa, naar Paulus taler om, at al Skabningen sukker i Forkrænkelse, fordi vi lever i Syndens og Dødens Verden. Og han vil forstaa, at dette Dødens Menneske ikke kan frelse sig selv ud af Tragediens ubønhørlige Gang. Mennesket kan ikke trække sig selv op ved Haarene. Han vil føle den Storhed og den Elendighed, der ligger i at være en Synder, — det som er Forudsætningen for, at vi kan fatte Guds Frelsergerning overfor os.

Der findes ærlige Humanister, som fatter denne Spænding, — Storheden og Elendigheden — og bliver staaende i Spændingen og kæmpende gaar under med Tragedien, men desværre er der en anden Type, — den, som strør Sukker paa Elendigheden og prøver at redde sig ud af Tragediens Hjul ved at potensere Storheden op til guddommelige Oplevelser af sine egne Kræfter eller Følelser. De søger at forlade Scenen før Slutningen med en »Deus

ex machina«, det Apparat, hvormed det græske Teater hentede Skuespillerne ud fra Scenen, naar det var nødvendigt.

Pascal siger et Sted, at det er farligt udelukkende at tale om Menneskets Højhed, og at det er lige saa farligt udelukkende at tale om Menneskets Elendighed, men at det er nyttigt og sandfærdigt at fastholde begge Dele. Det er den kristne Spænding, Synderlivets Spænding, han her har Øje for. Humanismens Fare er netop, at den knuser Menneskets Højhed, og derfor ikke har Brug for Frelse.

Men der er en anden Fare, som vi mærker mindst lige saa meget til i denne Tid, — den, at man kun ser paa Menneskets Elendighed og benægter dets Højhed. Det er Pietismens Fare. Man glemmer, at Mennesket er skabt i Guds Billede, og at Menneskelivet udenfor Kristus har en Lov over sig, den Lov, som Paulus talte om, var indskrevet i Hedningernes Hjerter og den Lov, som Sofokles og Sokrates kaldte den uskrevne. Det er den Lov, som er Pointen i hele Tragedien. Uden denne Lov forsvinder Synderlivets Spænding, og Mennesket bliver kun et Dyr. Der bliver intet Menneskeliv, intet at elske, intet at hade, og altsaa intet at frelse.

Naar man glemmer den Lov, som er over Menneskelivet ogsaa udenfor Kristus, bliver der kun Gudsrigets Lov, Bjergprædikenen, tilbage. Der er kun een Lov, at være fuldkomme som vor himmelske Far er fuldkommen.

Naar Gudsriget saaledes af Mennesket trækkes ned som en Magt i det jordiske Liv og Bjergprædikenen bliver en jordisk menneskelig Lov, bliver Situationen uærlig. For Guds Rige og Menneskenes Verden er to forskellige Ting. Enten maa man svigte Guds Rige ved at tage Brodden af Guds Riges Lov og gøre den til noget menneskeligt overkommeligt, eller ogsaa maa man svigte Menneskenes Verden, fordi man gør ethvert menneskeligt Forsøg paa at leve hæderligt efter Rettens Lov til noget latterligt Smaatjatteri ved at maale det mod Gudsrigets Lov om Fuldkommenhed. Hvorledes kan man dømme Mennesker, som ikke kender Aabenbaringen i Kristus, fordi de ikke indretter deres Samfund efter Bjergprædikenen, — og da først og fremmest, naar man heller ikke selv gør det eller formaar det.

Men vi møder denne Forvirring overalt i vor Tid. Vi møder

den i storstilede amerikanske Præsidentudtalelser om, at Forholdet mellem Nationerne maa indordnes under Bjergprædikenen, hvis vi ikke skal ende i Kaos. Men Amerika vil jo da ikke begynde med at vende den anden Kind til Rusland og lade være med at sætte sig op mod det onde. Gudskelov for det! Det var dog langt sobrere at sige, at der ikke kommer Fred mellem Nationerne, før disse anerkender Guds Retsordning med Folkene, Folkenes Selvbestemmelsesret. Det er den, vi har Brug for i Dag. Gudsrigets Ordning maa vi overlade til Gudsrigets Herre at gennemføre.

Og fra England kommer nok engang de skønne Planer om en kristelig Ordning af de sociale Problemer. Men Gudskelov er der da ingen, der i Alvor tænker paa at give uden Grænser. Det vilde jo da være at præmiere Dovenskab.

Og herhjemme hører vi fra Indre Missions Side et vakkert Krav om, at Skolen skal hvile paa en kristen Moral. Men det hænder da vist, at selv en Missionsmand kommer til at se paa en anden Mands Kvinde for at begære hende i Tankerne. Hvor vilde det ogsaa her være langt sobrere, hvis man i Stedet for at drømme om en ved Paragraffer sikret kristen Moral i et ikke-kristent Samfund vilde gaa med de ærlige Humanister i Kravet om, at Ordningen for vort skabte og faldne Menneskeliv, Hjemmet og det monogame Ægteskab, skulde hævdes.

Det bliver Svindel, hvis man med menneskelig Magt prøver at gennemtvinge Gudsrigets Ordning i en ikke-kristen Verden, — først og fremmest fordi man ingen Myndighed har dertil, naar man selv er et hjælpeløst Led af denne Verden og selv er lige saa magtesløs dømt af Gudsrigets Krav som de andre. Vil man virkelig en sand kristen Ordning af Nordentoft-Sagen, saa er der ikke andet for end at lytte til Gudsrigets Herres Ord om, at den, der er ren, kaste den første Sten. Paa Basis af Gudsrigets Lov kan der kun blive Opløsning i vor moralske Verden, for ingen har Myndighed til at blive forarget. Men paa Basis af Skaberens Retsorden for en menneskelig Verden kan der baade blive Forargelse og Dom, — og ve os, om vi ikke fælder denne Dom og nærer denne Forargelse. Ellers opløses Livet.

Vi lever i et moralsk Kaos, fordi den Lov, som er sat over

Menneskelivet, og som passer til Menneskelivet i dets Højhed og Flendighed, benægtes. Den benægtes af Naturalisterne, som siger, at der slet ikke er nogen Lov over Menneskelivet udover den iboende Magtlov, saa at Mennesket kan gøre, hvad det vil. Og den benægtes af Pietisterne, som kun kender Gudsrigets Lov for baade kristne og ikke-kristne, — en Lov, som ikke er af denne Verden.

Men der er en Lov over den skabte og faldne Verden, — som hører hjemme, ikke i det Dyrerige, som Naturalisterne vil gøre Livet til, og ikke i det Gudsrige, som Pietisterne mener at leve i, — men som passer til Menneskelivet. Det er den Lov, vi kan møde i vor Samvittighed, Sofokles' og Sokrates' uskrevne Lov, Loven i Hedningernes Hjerter, Loven i de 10 Bud i det gamle Testamente. Det er den samme Lov, som Jesus taler om, naar han siger: »Der er sagt til de gamle . . . du maa ikke slaa ihjel . . . du maa ikke begaa Hor« o. s. v. Udfra denne Lov kan vi dømme hinanden og bygge vore synlige Love.

Man taler for Øjeblikket meget om Samfundets Sækularisering, og man mener dermed den ejendommelige Udvikling, som har været Vesterlands gennem de sidste 5—600 Aar, at man har sagt sig løs fra en Moral, som den katolske Kirke paa Guds Vegne fastsatte, og er blevet sin egen Herre. Det er almindeligt, at man fra pietistisk Side beklager sig over denne Sækularisering og søger at modarbejde den ved at genoprette kirkelig Magt i Samfundet i Form af kristelige Formaaalsparagraffer i Skolelove, høj-kirkelige Bispæudtalelser om Samfundsspørgsmaal o. s. v. Overfor dette er det, at bl. a. Professor Hal Koch har sagt, at Sækularisering var en god og ærlig Ting.

Og det er rigtigt, at hvis Sækularisering betyder, at vi er kommet fra Tanken om, at man ved Magt skulde kunne tvinge Mennesker til at leve efter en »kristelig Moral«, saa er det godt. Men hvis Sækularisering betyder, at Menneskene har sagt Nej til den uskrevne Skaberens Lov om Retten og er blevet deres egne Herre uden Lov og kun lever som Dyr, der kun har Øjeblikkets materielle Lykkelov, Nydelseslov eller Magtlov over sig, saa er Sækularisering en Forbrydelse og Ulykke. Og mod denne Form for Sækularisering er det, at alle, Humanister eller kristne, — alle som ikke enten har gjort sig til Eneborgere i Dyreriget eller Ene-

borgere i Gudsriget, maa protestere og atter sige: »Der er sagt til de gamle . . . . du maa ikke!«

Skaberens Retsordning for vort skabte og faldne Menneskeliv kan vel bygge et Samfund, men Retten er ikke nok til at frelse Menneskelivet. Det kan kun Kærligheden. Imellem Mennesker i en falden Verden lyder Rettens Lov: »Der er sagt til de gamle: Du maa ikke slaa ihjel . . . . du maa ikke begaa Hor. Men mellem Menneske og Gud i Guds Rige lyder Kærlighedens Lov: Men jeg siger jer: Du maa end ikke hade din Broder . . . . du maa end ikke se paa en Kvinde for at begære hende.

Og Uoverensstemmelsen mellem kristne og Humanister maa da blive denne, at Humanister ofte mener, at Mennesket i sig selv har denne Kærlighed, og føler Ordene som en Opmuntring, mens kristne ved, at en saadan Kærlighed gør ikke ud af et faldent Menneskeliv, og føler Ordene som en Dom.

Den kristne ved, at Kærlighedens Kræfter er Gudsrigets Kræfter, det Gudsrige, som er i Kristus, og som bryder igennem i Menneskelivet her og der, hvor den opstandne virker, og som engang skal sejre i Gudsrigets Gennembrud, naar Kristus bliver alt i alle. Det er den Kærlighed, hvor den venstre Haand ikke ved, hvad den højre gør, og som Mennesker aldrig kan organisere, fordi Kræfterne er Guds.

Den er der, som Vinden, der suser, og vi ved ikke hvorhen, — og det er det, der bærer ud over Tragediens sidste Akt og gør, at vi ikke savner nogen happy end. Tragedien gaar videre, den vesterlandske Civilisations Tragedie, selv om Menneskene ikke vil det. Udenfor i Kritikerlogen har Pietisterne sat sig til Rette for at dømme Personerne, og de ved ikke, at de selv er med, og at den Dom, de fælder, er Dommen over dem selv. Og Tæppet gaar, og Spillet har sin Gang, og vi tvinges til at spille med alle, — Naturalister, Humanister, Grundtvigianere og hvad vi alle sammen er. Ubønhørligt skrider Stykket frem. Magt bliver Ret, som Naturalisterne vilde det, og det maa ende, hvor alt Dyreliv ender, — i alles Kamp mod alle og Død.

Og Tragediens Idé er da denne, at det ikke bare er Naturalisterne, de som forkyndte dette Livssyn, som bærer Skylden. Nej, vi bærer alle Skylden, Naturalisterne, som virkeliggjorde, at Mennesket blev Dyr, Pietisterne i Kritikerlogen, som troede, at de

var udenfor Stykket, Humanisterne, som er med i de første Akter, men som umiddelbart før den ubønhørlige Ende, Døden, søger at forlade Scenen ved en deus ex machina, men mislykkes i Flugten, de, som vil kalde sig kristne, men som sammen med Humanisterne staar anklaget for deres Undladelsessynder, — alle bærer vi Skylden, og alle maa vi med til den bitre Ende, Døden, som vi har forskyldt. Der er ingen Vej udenom Døden. Vi er ens i dette alle, — samme Kaar undergivne. Men for den kristne er Tragediens Slutningsreplik ikke det sidste Ord.

Bag Tragediens Konsekvens, Døden, staar Opstandelsen, — bag Rettens Ruiner flammer Kærligheden, — bag Satan staar Kristus.

*JØRGEN BØGH.*

## NASJONALITETSTANKEN

### I.

Vi reknar gjerne at den moderne nasjonalitetstanken fekk gjennombrotet sitt ved den franske revolusjonen. Det er her som så ofte i saga: — tanken kjem etter og gjev forklåring, set opp teorien for det som alt er kjensgjerning og har vore det lenge.

Når det 19. og 20. hundreåret har vorte nasjonalitetane eller nasjonalismen sitt hundreår, er det då ikkje fordi nasjonalt liv og vokster har vore noko nytt, einestående og sermerkt for dette hundreåret, men i denne tida har det politiske og kulturelle livet i Europa vakse fram under medviten nasjonal tanke, der det før meir grodde som naturlivet elles, i det instinktive, som i mørker eller halvmørker.

Framvoksteren av nasjonane og nasjonalitetane er like gamal som den europeiske saga, eit av dei sterkaste og mest sermerkte drag ved henne. Det er ein prosess som har arbeidt og framleis arbeider. Evna til å skapa nye nasjonale individualitetar tykkjest utan grense. Den nasjonale utgreiningsprosessen stoggar berre der geografiske, økonomiske eller politiske vilkår set ei grense.

Vi finn her den same lova i nasjonallivet som i naturlivet elles. Livet blir rikare ved nye individualitetar, skaper ustanslege nye. Såleis veks fram det livsens mangfelde som er den levande og rennande kjelda for alt nytt, moderfanget for sjølve framvoksteren.

Den nasjonale individualiseringa har fylgt den geografiske, serleg i eldre tid. I seinare historiske tider har andre nasjonal-skapande krefter kome opp ved sida av geografien, — store politiske hendingar, handel og samkvæme, i det heile menneskeskapte faktorar ved sida av dei geografiske og naturgjevne.

Kor sterkt det her er ei naturgjeven drift som arbeider, syner



best framvoksteren i mellomalderen, då nasjonane og nasjonalstatane voks fram tvert imot all teori. Teorien var universalstaten. Det var arven frå antikken, teken naturleg opp av kristendømen, såleis i læra åt Augustin om heile verda som ein Gudsstat, *civitas Dei*. Ein tala om »den kristne republikk« med dei to velde, det åndelege og det verdslege, *sacerdotium* og *imperium*, pavedøme og keisardøme, både representantar for den kristne einskapen.

Både laut gje opp sin universelle karakter. Det vart stadfest i Westfalen 1648. Då vart det formelt slutt på dei gamle mellomaldermaktene, keisardøme og pavedøme som universalmakter. I staden fekk ein nasjonalstatane, suverene, juridisk jamlike, og ein fekk den europeiske jamvekta mellom dei.

Endå om universaltanken blir oppgjeven for nasjonalstatane, blir det likevel ingen nasjonaltanke. Tanken, teorien er — om ikkje lenger universalistisk, så kosmopolitisk, og har nøye samheng med den naturrettlege tenkinga som rådde i tida. Staten er eit samfunn av individ som har gått saman om regjering ved ei *contract social*. Synet på staten er meir mekanisk juridisk enn organisk. Grunntanken er den at alle menneske er like. I alle land rår dei same menneskerettane, dei er eigenleg den uavhendelege arvedelen som kvart menneske har fått av naturen. Dei gjev det same humane grunnlaget for samfunnskiping hjå alle folk, rasar og sivilisasjonar. Rettane er dei same hjå alle folk, — dei politiske institusjonane bør kunna vera det same. Godt for eit folk, er godt for alle. Mennene i den tida var nok ikkje utan syn for dei nasjonale sermerka som individualiserer folka, — sjå t. d. Montesquieu og Rousseau. Men desse tankane var ikkje dei dominerande. Dei såg og søkte det som samlar, den verdsomfattande brorskapen, meir enn det som skil.

Den franske revolusjonen er gjennomanda av denne kosmopolitiske tenkinga. Likevel var han gjennombrotet for nasjonalitetstanken.

Sjølve naturretten gjev grunnlaget, då han fører til tanken om folkesuvereniteten. Kjelda for suvereniteten er ikkje hjå kongane av Guds nåde, men i folket. Dette fører med ein gong tanken frå fyrsten, staten, territoriet og til folket. Folket blir det avgjerande, det som ligg til grunn.

Konsekvensen blir, at kjem det opp ei motsetning mellom nasjonen og staten eller statsstyrarne, må nasjonen bli det avgjerande. Statsgrensene lyt retta seg etter nasjongrensene. Dette var eit revolusjonært prinsipp, — det måtte sprengja nasjonalblanda statar, sopa bort statsgrenser som skil nasjonane. Det vart farlegaste sprengkrafta i Europas politikk. Hadde ein før kunna seia at statane skaper nasjonane, måtte det heretter bli at nasjonane skaper statane.

Dette var ikkje berre eit nasjonalt gjennombrot, men eit demokratisk, ja har rota si i det, — folket vart det avgjerande. Før vart ordet *nasjon* vanleg brukt om overklassa, det aktive statsfolket, dei som styrer staten. I dei engelske revolusjonane vart nok folket gjort til beraren av staten og suvereniteten, så nasjonen og folket vart det same. Men fyrst med den franske revolusjonen fekk tanken eit gjennombrot som vart avgjerande for heile Europa. Ein kan gjerne dagsetta det til den dagen då tredjestand vedtok å kalla seg *l'assemblée nationale*.

Fridomstanken åt den franske revolusjonen galdt ikkje berre den politiske retten for folket til å vera med og styra staten, men like mykje den individuelle fridomen for kvart menneske. Kunngjeringa om menneskerettane er eit manifest om den menneskelege personlegdoms ære, fridom og stordom. Frå det individuelle blir dette overført til å gjelda nasjonane. Dei og blir personlegdomar med personlegdoms rett til fridom og ære. I eit rundskriv til dei franske sendemennene i utlandet sa den store Carnot i 1793 at alle folk skal vera absolut herrar i eige land. Dei nasjonale rettane skal vera like hellige som dei individuelle, og rettane åt dei minste nasjonane skal ikkje vera mindre enn åt dei største.

Dette vart også gjennomført i den fyrste eldhugstida. Då tok det revolusjonære Frankrike ikkje land utan etter folkeavrøysting. I desse plebiscitta var det som ein såg samfundspakta lys levande for seg. Men dette varde ikkje lenge. Fridomskrigen gjekk snart over til å bli vanleg landvinningskrig. »Naturlege grenser« vart målet. Dei sa at dei skipa systerrepublikkar. Det lydde fint, men det var maktpolitikk.

Når den franske revolusjon vart eit gjennombrot for nasjonalitetstanken likevel, var det hovudsakeleg av desse to grunnane:

1. Det ideelle fridomsprogrammet som revolusjonen sette opp.
2. Den nasjonale folkevekkinga i Frankrike sjølv.

Det som hadde byrja under revolusjonen, heldt fram under Napoleon, positivt ved den fridomstanken som alltid fylgde med dei franske herane, negativt ved det tyranniet som Napoleon gjennomførde i alle land der han fekk makt. Folkereisingane vart fylgja. Mot uniformeringstendensen både åt Revolusjonen og Napoleon vart dei ei understreking av det nasjonalt individuelle. I Spania kom reisinga som eit spontant ureflektert frambrøt av mektige nasjonale krefter or folkedjupet. Ho syner makta i det nasjonale, men vekte ikkje store åndelege krefter, fekk difor heller ikkje store fylgjer utanfor sitt eige land. I Tyskland derimot førde reisinga til medviten nasjonal politik, ei nasjonal vekking i fullaste tyding av ordet, og ho fekk fylgjer vidt ut.

Vi får her sjå korleis den nasjonale tanken slær over frå det kulturelt til det politisk nasjonale med eitt einaste slag å kalla. I frå ein politisk kosmopolitisme blir det rein omvendning til politisk nasjonaltanke. Såleis hjå Fichte. Nettopp den ting at tyskarane ingen nasjonal tysk stat hadde, men mange små, gjorde at nasjonen måtte bli sett over staten, nasjonen som femnde over alle statane i Tyskland. Det førde til ei folkereising med uvanleg liv og kraft og ånd.

Dei kreftene som var sette i sving her, var så sterke at dei let seg ikkje stogga av reaksjonen på Wien-kongressen, då legimiteten, fyrsten, territoriet vart sett opp til grunnsetning, men ikkje nasjonen. Det kunne ikkje slå rørsla ned, men gav ho ei tid av mogning og kraftsamling, utdjuping og avklåring. Den tida som kom no, romantikken, vart ved sida av Revolusjonen den andre store grunnleggingstida for nasjonalitetstanken. Dette vart romantikken ved draginga mot den gamle saga, gudelæra, det naivt-folkelege, viser, eventyr, kunst, alle originale utslag av folkeleg liv, — dvs. det som sermerkjer og byggjer opp nasjonaliteten. Det vart han og ved at interessa så lett kunne gå frå det individuelt sermerkte til det nasjonalt sermerkte.

Alt Herder hadde tydeleg sett det sermerkte ved nasjonal-kulturane. Han meinte at dei gjev seg til kjenne med sin serhått frå fyrste dag dei tred fram i saga. Dei har vakse fram etter som dei naturlege og historiske vilkåra for folkelivet har vore.

Nasjonane er ikkje ei mekanisk eller juridisk samling av individ, men organisk einskap. Målet og meininga frå Guds eller naturen si hand med utgreininga av manneætta i nasjonar, er at kvar nasjon i fridom skal utvikla sin nasjonalitetskultur til så stor fullkomenskap som mogleg. I samstrev skal dei arbeida seg fram mot full humanitet. Desse tankane blir no opptekne og gjennomarbeidde av ei rad med forfattarar.

Rettshistorikaren Savigny gjekk til strid mot naturretten, læra om samfunnspakta og konstruksjonane åt den franske revolusjon, og hevda at lovene er eit naturleg moralsk produkt, organisk framsprunge av saga, folkelivet i fortid og notid. Det same er staten. Nye samfunnsformer veks fram or gamle og i sterk indre samanheng mellom alle sidene ved samfunnslivet innbyrdes.

Tanken blir gjennomarbeidt historisk av Ranke, som mest søkjer det sermerkte for kvart folk, og hevdar at framgangen åt manneætta kviler på dei nasjonale individualitetane. Deira plikt er å verkeleggjera seg med alt dei eig av evne og kraft til siste rest. Såleis får nasjonaliteten religiøs-etisk vigsel. Dei tilsprang vi har sett under den franske revolusjonen til å føra tanken om den menneskelege personlegdom over til nasjonen, får si fulle utvikling no.

Reinast kjem dette kanskje fram hjå Mazzini: »Livet åt ein nasjon er ikkje hans eige, men ei kraft og ei teneste i dei *ålmenne* planane åt forsynet.« Nasjonane lyt fylla denne tenasta om Guds meining med verda skal bli til røyndom. »Nasjonaliteten er hellig.« Definisjonen blir fyrst gjeven av Mancini, 1851. Dei nasjonalitetsskapande kreftene: geografi, rase, religion, lovene, sedene, saga, er i seg sjølv som daude element og får ikkje livsens ande anna ved medvitet om nasjonaliteten. Folka må få moralske einskap som ligg i same tenking og ien dominerande idé. Dette er, som det har vore sagt, filosofiens *cogito ergo sum* overført på nasjonaliteten.

Denne læra bygde på tanken om ålmenmenneskeleg solidaritet, ho var liberal og pasifistisk, på sitt område eit sidestykke til den liberalistiske læra om den naturlege harmonien mellom interessene åt individa. Dei trudde at når alle nasjoner har fått sine frie nasjonale statar, vil årsakene til politisk strid og krigar falla bort. Då kjem det til å bli fred og harmoni mellom folka.

Tanken om nasjonaliteten slær så heilt gjennom at han går saman, ikkje berre med demokrati og liberalisme, som han er vaksen opp saman med, men med politisk konservatisme like vel. Når det vart ei hovudsak å bøya seg for den organiske framvoksteren, vart det lett det same som å la sakene gå sin gang, la dei ha »sin naturlege framvokster«, men det kunne atter lett bli stenge for ombotskrava. Konservatismen vart nasjonal. Ja, reaksjonen og! Romantikken såg det nasjonale helst i si mellomalderlege form. Det var ein historisme som sprang over hundreåra for å koma til sitt ideal av ein nasjonalstat. Ifrå å vera ein fridoms- og framgangstanke kom ein til at det nasjonale var ein arv til å verna om. Ifrå folkesuverenitet med full fridom for kvar ættlekk til full politisk nyskipling kom ein til tanken om truskap mot fortida. Tanken gav utsyn framover eller attover, såg det nasjonale som ein fortids arv eller som ei framtids oppgåve. For dei eine førde nasjonaltanken til fridom, dor dei andre til tradisjon.

Anten det nasjonale no vart utnytta konservativt eller liberalt, så var tida for romantikken i alle tilfelle ei tid for utdjupeing og forfining av nasjonalitetstanken. Det nasjonale vart sett som ei kulturoppgåve for nasjonane, og det fremste kjennemerket på nasjonane vart nett det som er den fornemste reiskapen i kulturlivet, målet og målskyldskapen.

Ein kan spørja kvifor det nett vart tyskarar og italianarar som gav nasjonalitetstanken slikt innhald. Svaret kan knapt vera tvilsamt. Det var fordi desse store folka sjølv ingen nasjonal stat hadde som kunne hevda nasjonaliteten med makt. Difor laut rein sjølvhevdning naturleg kasta dei inn på den indre lina. Der, i kulturlivet, måtte dei søkja sin nasjonale stordom, sin naturgjevne rett til også å bli ein mektig stat.

Alt i det fyrste møtet med praktisk politikk taper likevel dette reint ideelle synet på nasjonaliteten. I striden mellom stortyske og vesletyske i revolusjonsåret 1848 vart det tanken på politisk makt som vart den sterkaste, ikkje på nasjonal kultur eller mål. Difor ofra dei i Frankfurt-parlamentet tysk-austerikarane og valde Preussen, og ikkje berre det, men dei heldt også fast på slaviske land som Posen og Böhmen. Med andre ord, dei ofra tyskarar og heldt fast på slavar, freista også å ta med danskane

i Slesvig. Her var nasjonalitetstanken utnytta til imperialistisk maktpolitikk. Det store tyske kulturhøpehavet var sett til sides for den.

Endå nasjonalismen såleis frå fyrste stund syner tenner, var då likevel freistnaden i 1848 ein freistnad på demokratisk grunn. inspirert av liberal ånd. Folkeviljen skulle vera det avgjerande og ålmenn røysterett grunnlaget for det nye Tyskland. Då denne freistnaden på å gjennomføra den nasjonale samlinga i Tyskland på liberal og demokratisk veg var tapt, kom fyrstane og ministrane med det militære. Dette kom nett i ei tid då nasjonalitetstanken med stor tyngd tok til å siga ned frå mellom- og overklassene, som hadde bore han før, og til dei breie folkelaga, då han var på veg til å bli demokratisk. Det skal ikkje dermed vera sagt at ei demokratisk løysing ville ha vorte ei liberal, — røynsler frå våre dagar gjev ikkje grunn til stor optimisme her. Vi peikar berre på ei kjennsgjerning.

I Italia blir samlinga likevel gjennomført i liberal ånd og etter demokratiske prinsipp under Cavour. Annarleis gjekk det i Tyskland. Der vart det ingen folkeavrøystingar, ingen tale om nasjonalitetsprinsippet. Bismarck brukte det nasjonale der det høvde for ham, men tente det aldri. For han var heile tida staten siktelina. Det vart ikkje tale om her at den førande staten sletta seg sjølv ut for å gå opp i den store nasjonale samlinga, slik som Sardinia-Piemont gjorde i Italia. Tvertimot, her sanna seg orda åt Metternich, at for Preussen er nasjonalitetsprinsippet et maktråd for imperialistisk politikk.

Bismarck tok Elsass, ikkje av nasjonale grunnar, men av strategiske, etter krav frå offiserane. Politikarar og historikarar forsvara annekasjonen med at det galdt eit gammalt tysk land og eit folk som tala tysk dialekt. Det var etter vanleg tysk syn i nasjonale spørsmål, at dei objektive faktorane, søga og målet, skal vera dei avgjerande og i motsetning til det franske synet, som alltid har bygt på den subjektive faktoren, folkeviljen, slik som han gjev seg til kjenne no idag. Men då tyskarane også heldt fast på nørdre Slesvig, var det i motstrid med både tysk og fransk syn på nasjonaliteten. Etter tysk syn, som bygde på dei objektive faktorane, søga og målet, var det dansk land, og etter

det franske synet, som let den subjektive faktoren, folkeviljen, vera den avgjerande, var det også dansk land.

Frå midten av hundreåret har nasjonalitetstanken breitt seg i to plan: i dypta til djupare folkelag, og i vidda til nye folk, som før har lege kulturelt etter.

Dei slaviske nasjonale reisingane i Aust-Europa har ein noko annan karakter enn dei tyske og italienske. Dei kom seinare, etter dei midt-europeiske, men var sterkt påverka av dei og av tysk romantikk. Vi har om det eit kjent ord av den austerrikske diktaren Grillparzer: »Når böhmaren ropar som aller høgst mot tyskarane, er han ingen ting anna enn tyskar som er omsett til böhmisk.«

Vi har ikkje å gjera med gamle førande kulturfolk, men med folk som i lang tid hadde kjent seg kulturelt mindreverdige. Sosialt var dei i stor mon underklasse. Frå fyrste stund gav det eit sterkt sosialt element til dei nasjonale reisingane. Dei byrja vanleg som ei kulturell, serleg språkleg reising. Det galdt å lyfta folkemål som i lange ufridoms tider hadde sokke ned til berre å bli bondemål, eller som kanskje aldri hadde voro noko anna, så dei kunne få litterær og nasjonal verdi. I dette arbeidet fekk dei beste hjelpa i tysk romantikk med tankane om verdet av det opphavsfriske, naivt folkelege, om folkeviser og folkekunst. Det gav mod til å tru på seg sjølv, grunnlag å stå på.

Det var også ein annan stor vanske for desse folka. Det galdt ikkje her samling av eit stort folk, men frigjering av mange små. Kvant for seg var dei for små til å gjennomføra ei reising utan hjelp.

Dermed kjem dei slaviske nasjonale reisingane inn i maktspellet mellom stormaktene og blir avhengige av det, serleg av Russland. Det var den slaviske storebror, og det russiske folket fylgde dei nasjonale rørsleane hjå dei små slaviske broderfolka med levande interesse. Til sine tider gjekk det då og sterke panslaviske rørsler gjennom det russiske folket; dei og var sterkt påverka frå Tyskland, i dette tilfelle den tyske samlinga. Men panslavismen vart gripen og utnytta av den russiske imperialismen, så her er det ofte vanskeleg å skilja mellom det som er nasjonalt og det som er vanleg stormakt-imperialisme.

Endeleg var det ein tredje hovudvanske for dei slaviske nasjonale reisingane, — det var ikkje her nasjonale grenseliner som i Vest-Europa, men grenseflater med mange vilkår for alle slag nasjonal friksjon. Det er ikkje eit tilfelle at båe verdskrigane byrja i dette farlege grenseområdet mellom slavisk og germansk, krigen i 1914 i Serbia, i 1939 i Polen.

Verdskrigen 1914—18 og fredane i Paris var høgda som nasjonalitetstanken har nått. Krigen var i seg sjølv ei mektig fram-syning av nasjonale krefter. I alle land syntte det seg at det nasjonale samhaldet var sterkt nok til å vinna over dei sosiale motsetningane. Det nasjonale og demokratiske vart sett opp til program for krigen åt Vestmaktene. Etter Wilson var målet *to make the world safe for democracy*. Det var den nasjonale sjølvråderetten som det galdt. 9 av dei 14 punkta som Wilson sette opp til fredsmål, galdt det nasjonale. Ved fredsoppgjjerda i Paris vart det nasjonale sett opp til program, ei fane heist over kongressen. Resultatet vart då og frigjering av dei slaviske og baltiske folka. Det vart ikkje berre atterreiste, men nyreiste statar. Og for dei folka som i dei nasjonalitetsblanda landa i Aust-Europa måtte leva i land som var politisk dominerte av folk av annan nasjonalitet, vart det sett opp mindretalsreglar, som ville ha gjeve fullgodt vern for deira nasjonale liv, — så sant dei berre hadde vorte haldne.

Etter Paris-fredane kom mellomkrigstida med eit intenst nasjonalt liv. Frå dei atter- og nyreiste statane lyste gleda mot ein over det frie nasjonallivet. Der vart drive eit overlag flittig kulturarbeid, og det vart gjort i nasjonalitetens namn, til hans ære. Dei frigjorde folka skulle endeleg få sleppa til å gje provet for seg sjølv og for all verda for at dei var verdige til sine frie og sjølvstendige statar jamnsides dei andre folka i Europa. Såleis syner krafta i nasjonalitetslivet seg med stor styrke, og kanskje har det aldri vore så sterkt som i dei 20 åra frå 1919 til 39.

## II.

Dei nasjonale reisingane har vore gjorde i fridomen sitt namn, men så snart dei har kome til nakta, har dei så mang ein gong nekta fridomen til andre nasjonar. Dei har ført til nasjonalisme, annekasjonisme og annan imperialistisk politikk. Til slutt har dei



rengt seg om til ein karrikatur i diktatur- og rasepolitikken. Tendensane til denne utviklinga har likevel alltid vore der. Vi har alt møtt dei i anneksjonane i den franske revolusjonen, og vi har møtt dei i den »vesletyske« politikken 1848. Vi kunne også nemna den harde nasjonalitetspolitikken som madjarane førde mot slavane i same stund som dei sjølve freista å frigjera seg frå tyskarane.

I litteraturen finn vi dei same tendensane. Vi skal ikkje hefta oss ved slik fanatisk nasjonalisme som hjå ein Turnvater Jahn, men vi skal peika på at ein idealistisk filosof som Fichte hevda at det tyske folket ikkje berre var jambyrdig med, men stod over dei andre, serleg dei romanske. Verdsens frelse står og fell med *das Volks schlechtweg*, at det kan fylla sin historiske misjon. Det er folket med det sterke indre liv — *das Volk des Gemütes* — kalla til å forma livet innafrå utetter. Berre det er skikka til å realisera livet i heile sin fulland, det er det einaste som er opphavsfriskt og reint (*Das Urvolk*). Det syner seg i livskrafta i målet (*die Ursprache*) i motsetning til dei stivna og daude romanske måla. Fichte hadde også tanken om den økonomisk stengde staten som er sjølvberga med alle varer og råemne, og har nok innan sine eigne grenser, tankar som sia vart utforma av Fr. List. Det må ein likevel streka under at etter Fichte skulle atterfødinga av verda ikkje gå gjennom maktpolitikk, men vera filosofisk, religiøs og moralsk. Filosofen Schlegel hevda at rasen, blodet er avgjerande for krafta og kulturevna åt nasjonane. Den germanske »rasen« står etter han høgt over alle andre, serleg dei romanske. Fr. List hevda sameleis at dei store rasane bør vera det naturlege grunnlaget for statane, og at germanane er kalla til å styra verda. Same tanken finn vi hjå Hegel, når han nemner at berarane av dei store voksterstega åt verdsånda er det »orientalske«, greske, romerske og det germanske folket. Mellom germanane gjev han rangen til den sterkaste staten — Preussen. Det som skulle koma til å bli det farlegaste ved Hegel, var likevel ei divinisering av staten, som lyfter statsmoralen over det individuelle.

I boka si: »Om den moralske og borgerlege førerangen åt italianane«, 1843 — hevdar Gioberti ikkje berre at italianane har denne rangen fordi dei har gjeve kulturen til andre folk, fordi dei

har frelst han kvar gong han var i fare for å bli utskjemd, men også fordi dei er framifrå rase og står høgast i åndsevne. Soga åt det gamle Roma, humanismen og renessansen gjev provet. Hjå tsjekkane og andre slaviske folk kan ein finna groteske utslag av liknande tenkjemåte.

Den tanken at rasane kan vera av ulik kvalitet, tyktest få biologisk grunnlag hjå Darwin. Han har vore med hjå engelske imperialistar; vi finn han hjå Carlyle. Likevel blir han aldri dominerande i England, men berre eit element i samfundslivet attåt mange andre.

Tanken har heller aldri spelt nokor større rolle i Frankrike. Likevel er det grunn til å spørja kvar grunnlaget kan vera å finna for den sterke motsetninga mellom latinsk og germansk ånd, som så ofte blir understreka, om det ikkje er i rasen? Frankrike fekk i alle fall sin integrale nasjonalisme, som var så langt i frå den gamle synsmåten, at det nasjonale skal gjera tenest for verdskulturen, at han tvertimot gjorde det nasjonale til eit mål i seg sjølv, ja målet over alle andre, som alt anna skulle tena. Her gjeld det ikkje lenger rett for nasjonaliteten, men makta for staten rett og slett. Denne ånda var militaristisk og imperialistisk og såg ned på fredsrørsla og anna humanitært og internasjonalt arbeid, ho la berre vekt på det som kan sveisa den eine nasjonen fast saman om reint egoistiske mål, auka styrken til å hevda seg i maktstriden.

I Frankrike som i England gjeld likevel dette berre tendensar, dei har aldri vore dominerande. Annarleis i Tyskland. Der var den nye nasjonalismen førebutt av Schopenhauers lære om viljen til makt, i forkynninga åt Nietzsche om overmennesket som dikterer sin eigen moral. At overmennesket var den nordiske rasen, var sjølgjeve, og like sjølgjeve at tyskarane er det store nordiske folket. I operaane åt Wagner med sine emne or urgermansk og gamal tysk segnsoge vart det kasta ein tindrande og idealiserande lysring over det nordiske rasemennesket. Såleis var tyskarane godt førebudde til å ta mot raselæra som ho var utforma av Gobineau og Chamberlain.

Desse og liknande tendensar var i full utvekling før verdskrigen og fekk ein rivande sterk vokster under og etter den. Krigen piska opp dei nasjonale lidenskapane som alle krigar alltid gjer

det. Det er ein viktig lekk i sjølve krigføringa. Den sida ved det nasjonale som kom til utvikling her, var den som dyrkar hatet og fordomen mot andre nasjonar — rangsida ved det nasjonale. Det fekk rikeleg næring i tida etterpå.

Det gav seg då eit av sine mest sermerkte og farlege utslag i den økonomiske nasjonalismen. Den hadde vore i framvokster i lang tid og hadde røter langt attende i det 19de hundreåret, men no skaut han fram med tropisk vokster og slo ut i full blom etter verdskrisa 1929—30. I sine verste utslag førde han til rein autarki-politikk og økonomisk avstenging. Det var med vald og makt å hindra den naturlege økonomiske framvoksteren, dei vel-sigingane som den moderne teknikk kunne føra med seg til manneætta. Den mest reaksjonære politikk som nokon gong har vore førd. Ein kan kanskje seia at dette var ein statspolitikk som ville ha vorte førd i alle tilfelle; også utan det nasjonale, men han vart no likevel førd i nasjonalitetens namn, med nasjonal agitasjon.

Det nasjonale styrkte også på annan måte denne skadelege og farlege utviklinga, nemleg ved dei nye statane, og alle dei nye lange tollgrensene. Dei reiv i stykke store område med god naturgjeven økonomisk samanheng. I sjølve grensdraginga vart det gong på gong strid mellom det nasjonale og det økonomiske, og i denne striden vann det nasjonale til skade for det økonomiske.

Dei nye nasjonalstatene førde ein politikk mot dei nasjonale mindretala som var alt anna enn fri og liberal. Det var ein politikk som i alle tilfelle ville ha vore farleg i vår tid, men som var dobbelt farleg for desse nye statane. Dei kunne ikkje som dei gamle herrestatane støda seg til utgamle herretradisjonar som kunne gje dei skin av rett. Dei trødde dei grunnsetningane under fot som deira eige tilvære kvilte på. Det var ein politikk som var diktert av reddhug for kravet om revisjon av grensene. Det galdt å bu seg om det nokon gong skulle bli alvor av ein slik revisjon, og for det kunne ein ikkje kjenna seg trygg.

Vi er her inne på det som aller mest gjer det nasjonale til ei så vanskeleg og farleg makt i politikken. Det er aldri i ro, men alltid i strøyming og rørsle. Det er ikkje statisk, men dynamisk. Dette kjem serleg sterkt fram i Aust-Europa, der det nasjonale

er så labilt. Ein nasjonal assimileringsspolitikk her kunne ikkje tykkjast å vera utan voner. Difor dreiv også regjeringane slik assimileringsspolitikk, — i skule og kulturarbeid, i administrasjon og økonomisk liv. Men mindretala var på vakt. For dei var det ei livssak å hindra denne politikken. Han fyllte denne delen av verda med ei spaning som gjorde all politikk farleg utrygg.

I aust og vest steig dei nasjonalistiske lidenskapane fram med ein intoleranse og fanatisme som ein lyt gå attende til religionskrigane si tid for å finna maken til. Mange gonger og med god grunn har den nasjonale fanatismen vore samanlikna med den religiøse. Det har vore peika på at med den stigande sekulariseringa i folkemassane har det vorte eit tomrom i folkelivet som har kravt å bli fyllt. Her har det nasjonale kome til som eit slag surrogat for religionen, og det har synt ei liknande evne til å skaka opp sterke kjensler og vekkja fanatisme. I det 16de hundreåret sette ein opp den styreregelen, *cujus regio, ejus religio* — han som har styremakta avgjer religionen. No kunne ein skriva det om til *cujus regio, ejus natio* — han som har styremakta, avgjer nasjonaliteten. Den gongen lydde det frå herskarane: Religiøs assimilering eller ut av landet! No lydde det: Nasjonal assimilering, eller ut av landet!

Desse statane var demokratisk skipa, og ein hadde vente så mykje betre av dei. Det var då de gamle dogmet at demokratia var fredelskande og liberale. Men no kom statsmennene under presset av nasjonal og nasjonalistisk lidenskap framagitert i mugen. Og det vart dei mennene som best tala til dei nasjonale lidenskapane som kom til makta. Ein fekk sjå demokratiet frå ny synsstad, der det var nyskipa og stridde med vanskanene i etterkrigstida. Det tyktest ikkje fredleg og klokt, som eit rett borgarskap skulle gjera, men som ein mug med farlege instinkt.

I denne mugen var det diktatura kunne stå fram. Det er ein straumkvervel av ulike årsaker som har ført dei fram, men det nasjonale har vore det sterkaste. Mange har hevda at det var det økonomiske. Men det økonomiske var ikkje så ulikt frå land til land at det kan forklåra kvifor sume valde diktaturet, andre ikkje. Dei økonomiske vanskanene førebudde grunnen for diktatura, men det nasjonale var det sterkaste i agitasjonen for dei. Det lyfte dei andre årsakene opp i eit høgare, meir ideelt plan,

så det kunne riva med ungdomen, som for ein stor del har bore fram diktatura. Kva slag land var det og dei kom i? I Tyskland, Italia, Polen, Romania, Jugoslavia, alle saman land som nyst var nasjonalt samla, og hadde den overoppheta nasjonale kjensla som er naturleg i slike land.

I Tyskland kom attåt verknaden av eit nasjonali mindre-verdskompleks med røter attende like frå Trettiårskrigen. Det vart no oppfriska ved Versaillesfreden, då det tyske folket skulle bli støytt ut som ein paria mellom folka. Dette vart overkompensert med eit nasjonalt meirverdskompleks, og her kom rasetanken til hjelp. Ein opplevde at talen åt Herder og romantikarane om folkeånda vart materialiseret til blodet. Hjø dei hadde det vore religiøs ålvor og helgd over tanken. No vart det religionen sjølv. Det høver godt som den amerikanske historikaren Carlton Hayes seier: I liberalismens tid var den nasjonale religiøsiteten nytestamentleg og forkynte kjærleik og teneste. No vart han gamaltestamentleg, ein religion med vreide gudar som kravde auga for auga, tann for tann.

I røynda var rasetanken ei forneking av nasjonalitetstanken, som har til grunnsetning like rett for alle nasjonar. Likevel var han framvaksen ved nasjonal agitasjon, var ein renning frå den nasjonale rotstuvem. Vegem er lang frå Herder og romantikarane og Mazzini og til Hitler og Mussolini, men han er gådd.

Jamvel om vi ser bort i frå slike ekstreme tilfelle som nazismen og fascismen, er likevel ingen ting vissare enn at nasjonalismen i mange av Europas land har fått ein fanatisk og intolerant agressiv og imperialistisk karakter. Korleis kan vi forklåra at dette skulle koma i ei tid som elles har til sterkaste kjennemerke ein vitskapleg-teknisk og ein breitt demokratisk framvokster? Naturvitskapen og teknikken er då det mest internasjonale som tenkjast kan. Teknikken jåmnar ut, internasjonaliserer arbeids- og leveformer over heile jorda. Det var då vonene åt liberalismen at med verdsindustrien og verdshandelen skulle fylgja verdsfreden. Frihandelen skulle syna vegem. Men frihandelen vart berre ein episode. I staden kom den økonomiske nasjonalismen, det stikk motsette av det ein hadde venta.

Saka var den, at teknikken i seg sjølv er ein heilt upersonleg ting, korkje nasjonal eller internasjonal. Det spurdest berre kva

for krefter som kunne gjera seg til herre over han. Ser ein det nasjonale og internasjonale som krefter i eit spaningshøve, som rett er, blir det straks klårt at her er det nasjonale det sterkaste. Det er det eldste og sit med makta ifrå gamalt, der det internasjonale er etter måten nytt og ungt og arbeider seg fram. Det vart det nasjonale som sterkast kunne gripa teknikken og gjera han til ein tenar for seg. Med dei nye fargreiene vart det nok ei mektig stigning i samkvemet mellom folka. Det kunne nok jamna ut motsetningar og fordomar som hadde vakse opp i fåkunna, men det jamna ikkje ut dei nasjonale skilmerka anna i det reint utvertes. Heller gjekk det slik som det alltid har gått, at møtet med dei framande folka vekte og utvikla det nasjonale sjølvmedvit. Og det var heller ikkje berre utlandsreisene som auka, men innanlandsreisene endå meir. Ja, fyrst no kan ein seia det vart vilkår for full samansmelting av folka til homogene nasjonar. Den moderne pressa og radio hjelpte her mektig til. Alt vart teke i tenesta åt det nasjonale og hjelpte til å gjera det nasjonale livet meir rikt og intenst.

Ved sida av teknikken er det knapt noko som er så sermerkt for det moderne samfunnslivet som den demokratiske framvoksteren, og den har ein nøye samanheng med den nasjonale framvoksteren. Om vi ser til dei to hovudsidene ved den, stigande opplysning og stigande politisk makt, så er det straks klårt for oss at folkeopplysninga har vore ein av portane for det nasjonale til dei breie folkelag. Nasjonalitetstanken har i serleg mon vore boren oppe av det vi vanleg kallar intelligensen; frå dei som har bore tanken oppe i det høgare kultur- og samfunnsliv, har lærarane vore mellommenn til dei djupare samfunnslag, mykje varmhuga og også ofte mykje offerviljuge arbeidarar og agitatorar for tanken. På denne vegen, gjennom skulen, har då den demokratiske framvoksteren også vore ein vokster for nasjonalitetstanken.

Det er ikkje mindre tilfelle i det reint politiske. Den nasjonale politikken har alltid kome med ein sterk appell til djupe instinkt i dei breie folkelag. Nye nasjonalstatar har også alltid teke ein demokratisk skipnad; jamvel Bismarck bygde opp det nysamla Tyskland på ålmenn røyserett. Nasjonal og demokratisk ideologi har båe skote opp av den same liberale rotstuvem, med rett, fred

og fridom til slagord. Men den nasjonale politikken gleid bort frå liberalismen og vart oppteken av reint illiberale makter. Det var ei parallell utvikling til at den økonomiske liberalismen vart avløyst av den økonomiske nasjonalismen.

Demokratiet gav inga trygd. Det vart heller eit vonbrot. Det synte seg at det nasjonale og det demokratiske var ei farleg sambinding. Det nasjonale lever i stor mon på minne frå saga, det appellerer til kjenslene meir enn til resonnementet. Dette vart dobbelt farleg når det galdt dei breie folkelag. Dei store masse-møta vart appell til nasjonal lidenskap. Trongen åt den einskilde til å kjenna seg sjølv stor og sterk, vart stelt tilfreds ved stemningsbøljerne på massemøtet, ved å kjenna seg som lekk av nasjonen. Gjennom nasjonen kunne jamvel ein liten mann kjenna seg stor og sterg. Kven vil ikkje vera det?

Demokratiet har ikkje gjort politikken fredleg. Det er på demokratisk agitasjon, med appell til nasjonale instinkt, diktatura har vakse fram. Kvar nasjonal krig var ein ny framstøyt for nasjonalismen og nasjonalistisk agitasjon. Krigane førde til ei overoppheting av nasjonalitetskjenla. Det var eit suggererande dragsug frå krigspsykosen. Den totale krigen var den naturlege fylgja.

Den demokratiske framvoksteren har gått saman med ei ustansleg utvikling av statsmakta. Frå individualismen og liberalismen har vi kome til sosialismen eller i alle fall ein sterkt sosial politikk. Det var ei naudsynleg fylgje av tekniske revolusjonen, og teknikken gjorde han også mogeleg.

Samfunnssolidariteten var det nye store som i alle tilfelle vart understreka, anten han no vart kalla sosial eller nasjonal. Den ålmenne skulen og den ålmenne verjeplikta tente det nasjonale, næringslivs og sosial politikk gjorde det same. Meir og meir vart staten det faderlege forsyn for alle. Staten vart ein heim, men i heimen skal alle vera ektefødde born, framande må ikkje skipla samljoden der. Kravet vart sterkare om at staten må vera homogent nasjonal. Det vart vanskelegare for framande nasjonalitetar å trivast i han. Sitt mest sermerkte uttrykk fekk dette i den store vekta ein la på nasjonalmåla. Det vart viktigare å vera med i nasjonalmålet enn det før hadde vore. Nasjonalstaten har mykje å seia til kvar heim, han må tala heimen sitt mål.

Hopehav i målet lettar hopehav i tankar. Alt saman gjorde at for nasjonale mindretal vart det mykje verre enn før.

Det har alltid vore ei grunngeving for stiging av statsmakta at det skulle gje trygd utetter. Så farleg som utrikspolitikken har utvikla seg i nasjonalismens tider, har det mektig styrkt tendensen til å vida ut statsmakta, ikkje for det sosiale eller kulturarbeidet skuld, men for å gje staten den faste styrken som kan gjera han skikka til å vinna ein krig. Spengler har gjeve fyndige ord for tendensen: »Den indre politikk er berre til for å tryggja krafta og einskapen åt den ytre.« Vi ville vel heller seia det motsette. Statsmakta har vorte eit formål i seg sjølv. Dei indrepolitiske sosiale og kulturelle sakene har vorte ofra for dei ytrepolitiske militære. »Kanoner er betre enn smør«, var Görings ord.

Det som har førebutt den sterke statspolitikken, er den nasjonale og demokratiske framvoksteren. Den har gjeve statsmakta ny styrke, har fyllt fedrelandstanken med rikt innhald, har gjeve han ei slik stemnings- og kjenslemakt at det har gjort den sterke statspolitikken mogleg. Edvard Meyer sa for eit halvt hundre år sia: »Nasjonalitetsstaten er det finaste og mest samansette produkt som den historiske framvoksteren er i stand til å skapa.« I våre dagar seier Sidney Herbert: »Nasjonalismen samanbunde med den moderne statsteorien er definisjon på det reine tyranni.« Dette lærer oss ein del om utviklinga. Tyranni har det vorte ved at statstanken har gjort seg til herre over nasjonalitetstanken, gjort den til ein tenar for seg.

Det er rett nok, at sia den franske revolusjonen har nasjonane skapt statane. Frå Eire og Tyskland i vest og til Polen, Romania og dei Baltiske statane i aust er det vitnemål om det. Det nasjonale skulle altså vera eit overordna omgrep over staten. Men gong på gong har det synt seg at i same stund som den nasjonale staten er skapt, får det nasjonale som grunnsetning ikkje noko å seia lenger. Då er det nasjonale ikkje lenger målet, men midlet. Statsmakta blir sett over folkelykka. Statstanken vinn over kulturtanken.

Ingen kan undra seg over at slik som livet har utvikla seg i Europa, har det meldt seg ein stigande lengsel etter sterkare internasjonal ånd, ei meir fri ålmenmmenneskeleg ånd, slik som på 1700-talet, no ikkje kosmopolitisk som den gongen, men på



grunnlag av dei nasjonale røynslene og det nasjonale arbeidet sia. Mange har kjent ulykka ved nasjonalpolitikken så sterkt at dei har freista radikalt å koma forbi det med ein slik politikk som å gje nasjonalitetane kulturell autonomi. Dei vil skilja mellom den nasjonale staten og den politiske staten, og dette vil dei gjera ikkje berre i nasjonalblanda land, men som ålment system. Dei nasjonale folkegruppene skulle få styra med sine saker som dei religiøse styrer med sine. Det nasjonale skulle bli ei privat-sak som religionen er det. Nasjonane skulle med andre ord bli avpolitiseret, og berre kulturarbeid skulle bli ståande att som ei nasjonal oppgåve. Det er ikkje umogleg at ein kan bli nøydd til å slå inn på så radikale vegar, men dette ville rett nok vera mot framvoksteren som han hittil har gått, for det har heller vore at det nasjonal-politiske og det nasjonal-kulturelle har gått saman og smelta i hop. Ein slik politik som her er nemnt, kan likevel peika på eit føredøme, nemlig i Sveits. Der er staten kjelda for nasjonalismen meir enn det nasjonale i eigenleg meining. Staten er grunnlaget, det er ein statsnasjon over nasjonalitetane. I Sovjetsamveldet finn vi noko liknande, andå nasjonane her ikkje er fri anna i det reint formelle, språklege, men elles bundne innanfor den ramma som kommunistisk samfunnssyn set.

Som politisk prinsipp kan vi visst rekna med at nasjonalitets-tanken har kulminert med den fyrste verdskrigen. Resultatet av den siste krigen har meir vorte imperialismen enn nasjonal-statane. Systemet med småstatar til vern mot aggresjon frå stormaktene er tapt. Mellommaktene mellom dei eigenlege store maktene og småstatane er borte. Ein kan seia det er ei vinning for internasjonalt ånd at i dei Sameinte Nasjonar har statane no mått gjera visse avslag i sin nasjonale suverenitet, at dei til dømes har mått ofra vetoretten og bøya seg for fleirtalsvedtak. Dette er den vegen ein lyt gå, det må vera klårt at den nasjonale suverenitet i si absolute form er noko som høyrer fortida til; men då burde alle gå vegen. Dei 5 verds maktene gjer det ikkje, men hevdar vetomakta for seg og gjer dermed all fredsskipnad utrygg og avhengig av deira gode vilje til samarbeid. Veldet åt stormaktene eller verds maktene er fastslege som aldri før.

Dei seier at dette er realistisk politikk, det er å bøya seg for kjensgjerningane, men det er også å gje opp eit ideal, tanken

om demokratisk likskap mellom nasjonane. Det er også andre ideal som er oppgjevne. I 1919 let ein dei Baltiske nasjonane få sin fridom, og der byrja eit flittig, kraftfullt og glad nasjonalt liv. No er desse landa slukte av Russland, dei blir ikkje lenger nemnde ein gong, det er dødsens stilt på den kanten av verda. I 1919 sette ein opp ei rad med reglar til trygd og vern for dei nasjonale mindretala, gode reglar, som ville ha tryggja mindretala full borgarleg og nasjonal fridom, — om dei hadde vorte haldne. Men det vart dei ikkje, og no er det stillt om dei og.

Sine beiskaste konsekvensar dreg den nye politikken i dei folkeflyttingane som går for seg i kjempestor målestokk i Aust-Europa. Der bryt fram eit høgdemål av nasjonalt hat, intoleranse og råskap. Det er den same nasjonalitetspolitikken som Senacherib og Nebudkanesar førde den gong i tida. Det er likevel mogleg at han kjennest litt verre no enn den gongen. Og kven er det som driv han? Det er også statar som vi før rekna som representantar for vest-europeisk liberal ånd, som til dømes Tsjekkoslovakia. Vi er komne djupt ned.

Såleis står då det nasjonale framleis som eit problem. Det har kanskje kulminert som politisk og statsskapande kraft, men likevel er enno i våre dagar knapt noko livskraftig statssamfunn tenkjande i motstrid med nasjonal samkjensle. Og som kulturberande kraft er det knapt i nedgang.

Den nasjonale differensieringsprosessen er framleis verksam. Han pressar på i regionalismen i Europa, og nasjonalitetstanken slær over til andre verdsdelar. Det er som ei naturkraft gjev seg til kjenne her. Vi finn meininga med det i orda åt Wergeland: »Forgrening er ikke Adskillelse, men Frugtbarhed og Rodstyrke«. Einskapsen og heilskapen i verda blir ikkje sprengd ved utgreininga.

Di høgare utvikla delane eller nasjonane er, di rikare blir samvirket mellom dei, den organiserte verdseinskapsen. Mot dei imperialistiske kjempestatane er det frå kulturens synsstad inkje tap med småstatar. Vi må hugsa at kultur er kvalitet, og kvalitet kan små folk yta like fullt som store. Vi må ikkje gløyma at vogga til vår eigen kultur stod i to av dei minste landa vi kjenner, Hellas og Jødeland, små i seg sjølv og endå delte i ørsmå statar. Renessansen og humanismen kom i eit Italia som også var oppdelt i småstatar. Og det store tyske folket hadde ikkje den største kulturbløminga i makta sine tider, men i småstatane sine tider

og med det vesle Weimar til åndeleg sentrum. Vi nordiske folk torer vel og seia at etter folketalet står vår kulturinnsats ikkje etter for dei store kulturlanda, og det som det vesle islandske folket har makta i fattige kår oppunder polarsirkelen, er utan sidestykke.

Det nasjonale har sin rett; det er framleis ei oppgåve. Men oppgåva skifter med tidene, med det utviklingssteg som nasjonane har gått. Ålment sett kan vi vel seia i dag at nasjonalitetane har gått over frå det umedvitne og instiktive livet og til det medvitne. Folka står langt ifrå likt her. Dei som er lengst komme, står no der at dei kan sjå sin nasjonale levemåte i lys av moralsk sjølvmedvit. Då kan nasjonallivet ikkje gro vilt lenger som i mørker eller halvmørker, som det har gjort, men ein må no kunna venta ei medviten nasjonal sjølvoppseding.

Dei fleste folk kan skilja mellom sin nasjonale type og sitt nasjonale ideal. Det har då vore sett opp til mål for oppsedinga å bøya den nasjonale typen mot det nasjonale idealet. Det høyrst fint, men det kan endå bli ein farleg veg. Skal det nasjonale menneskeidealet vera målet for oppsedinga, har ein snart faren for at det nasjonale blir sterkare enn det ideale. Ein kjem til å dyrka det sermerkete, det som skil folket ut frå andre, meir enn det ålment menneskelege ideal, som knyter alle folk saman i ein samfolkeleg brorskap. Det er fare for at det vil bli eit strev etter det nasjonale, reindyrking av det, krinsing omkring det, — den breie vegen til sjølvsjuk nasjonalisme. Dette var nazismens veg. Hitler ville syna det tyske mannsideal i reinkultur. Vi fekk sjå det. Det ideale står på eigne føter, det har ikkje bruk for tilleggsord, heller ikkje nasjonal. Det er ikkje nasjonalt, men det same for alle, ålmenmenneskeleg. Det vil likevel alltid få ein nasjonal dåm, skiftande frå folk til folk. Det vil vera som med søkinga etter sanninga, ho vil alltid ha ein subjektiv fargetone hjå kvart einskilt menneske.

Vi må ikkje gløyma det som dei fyrste store nasjonale tenkjarane var fullt klår over, at målet for det heile er verdskulturen. Dei nasjonale ideal er berre tilnærmingar til idealet rett og slett, det som folka alltid tøy seg mot, men ikkje når. Det nasjonale gjev dei ytre vilkåra for kulturarbeidet, forma, men kulturarbeidet i seg sjølv trår ut over det nasjonale, mot det ålmenmenneskelege.

Det nasjonale er ikkje målet for oppsedinga, men vegen til målet går gjennom det nasjonale. Er ein mann ekte, sann og ærleg i arbeidet sitt, kjem det til å bli individuelt merkt av personlegdomen. Slik er det med nasjonane og.

Den nasjonale typen er ikkje fast og ubrigedleg, men bøyeleg og voksterfør. Det gjev den nasjonale oppsedinga ein historisk bakgrunn av serskilt alvor. Det blir dobbelt understreka ved den aktuelle stoda i dag. Den kvite mann kjenner seg nokså fallitt. Augo er vende mot oppsedinga som aldri før.

Dei tekniske hjelperådene for oppsedinga er i dag så store at dei mesta kan skrema ein. Russland, Tyskland, Italia har synt at det er mogleg å ala fram ein kommunistisk, facistisk eller nazistisk ungdom etter som staten har ynskt. Dei har skapt ei oppseding som ikkje berre gjev ungdomen eit fast forma politisk eller sosialt syn på staten, slik som staten vil ha det, men som går like til livs- og verdssyn, til legninga av karakteren. Visse karakterdrag blir haldne systematisk nede, andre framdregne. Det blir ein radikalt ny ungdom, støypt i ei fast nasjonal form, gjeven ovanfrå, ein uniformert ungdom. Dette kan seiast å vera ein triumf for diktaturstatane, men det er ein triumf som har dødsmerket i seg. Staten får nok ungdomen, men staten blir ein Molok som fortærer ungdomen med det same. Mot dette skal dei demokratiske statane ikkje skapa ein demokratisk ungdom, men ein fri ungdom, så rikt individuelt differentiært som naturen sjølv har skapt han. Dette skal staten gjera, ikke berre for lykka og livsutfaldinga åt det einskilde mennesket, men også for si eiga skuld. Samspelet av frie og kraftfulle personlegdomar vil vera den største styrkekjelda for staten sjølv.

Til sjuande og sist blir spørsmålet: Kva er det høgaste gode? Er det staten, eller er det mennesket? Skal den nasjonale oppsedinga søkja målet i mennesket eller utanfor? Ein kan også spørja om målet for det nasjonale livet er å søkja i eller utanfor nasjonen.

Det fyrste er kulturen, det andre er makta. Det fyrste fører til uendelege oppgåver i fritt kappstrev med andre nasjonar, det andre til endelege oppgåver i krig med andre nasjonar. Her gjeld Goethes ord: *innerlich grenzenlos, aüsserlich begrenzt.*

ARNE BERGSGÅRD.

# DET KRIGSHÆRGEDE NORDFINLAND I DAG

En af Deltagerne i amerikanske Kvækerlejre i Nordfinland — Erik Strømgaard, Skive, der var udsendt af Fredsvennernes Hjælpearbejde — fortæller om det krigshægede Nordfinland i Dag.

**B**efolkningen i Nordfinland blev haardt ramt. Under Vinterkrigen var Egnene langs den finsk-russiske Grænse Skueplads for haarde Kampe, hvorved adskillige Gaarde og Huse blev lagt i Ruiner. Senere under Krigen 1941—44 bølgede Kampene paany i Grænseegnene, og flere af de genopbyggede Ejendomme blev for anden Gang lagt øde. Og endelig blev hele Landsdelen, der udgør godt Fjerdedelen af Finlands samlede Areal, udsat for »den brændte Jords Politik«, da Tyskerne i September 1944 efter den finsk-russiske Fred forlod Landet.

Hvad der var undgaaet Ødelæggelse under Krigen med Russerne blev for Alvor ramt, da de finske Vaaben blev vendt mod den tidligere Forbundsfælle, idet godt 80 pCt. af Gaardene og Husene i Laplands Len blev enten sprængt i Luften eller brændt. De allerfleste Ejendomme var af Træ, saa det var en let Sag for den tyske Værnemagt at lægge de mange Hjem øde. Beboerne havde ikke, da de faa Dage forinden i største Hast var blevet evakueret til Midtfinland, Muligheder for at redde andet, end hvad de stod og gik med. Og da de efter 8 Maaneders Forløb vendte tilbage, laa alle deres personlige Ejendele i den Ruinhob, der tidligere havde været Rammen om Familielivet.

I Landsdelens største By — Rovaniemi, der tæller 10,000 Indbyggere — var omkring 90 pCt. af Husene lagt øde. Gas-, Lys- og Vandværket samt den store, smukke Trækirke var kun Ruiner, hvorimod Halvdelen af Sygghusets Bygninger stod tilbage — fordi de paa daværende Tidspunkt var belagt med saarede tyske Soldater. I andre Byer, f. Eks. Kemijärvi, var kun 50 pCt. af Ejendommene sprængt i Luften, mens andre, f. Eks. Savukoski, var blevet delvis jævnet med Jorden.

Paa Landet slap man ikke billigere, tværtimod. Bebyggelserne findes langs Elvene, som Vejene følger, saa det voldte ikke Tyskerne noget videre Besvær at naa rundt til selv de fjernest beliggende Gaarde og Huse. I Egnene omkring den finsk-russiske Grænse blev billedlig talt ikke levnet Sten paa Sten tilbage. Hvor et Hus stod tilbage, skyldtes det »en Fejltagelse«. F. Eks. i Salla Kommune, der tæller godt 8500 Indbyggere, blev 900 Ejendomme lagt i Ruiner, og der findes saa at sige ikke i Dag et eneste Hus, som er bygget før 1939.

Da Befolkningen paa Landet blev evakueret i Efteraaret 1944, lykke-

des det kun at faa Halvdelen af Kvæget med. Resten blev sammen med den store Bestand af Rensdyr ødelagt — enten af Tyskerne eller af den følgende Vinter. Og Landmændene kom ikke saa tidlig tilbage, at de naaede at faa Jorden tilsaat. Som Følge deraf har den reducerede Kvægbestand i den følgende Vinter maatte klare sig med Hø fra Naturengene. Det virkede igen ind paa Udsigterne for Høsten i Fjor, idet der ikke har været ret store Partier Naturgødning til Raadighed til Markerne. Kunstgødning er det umuligt at skaffe paa disse Kanter. Maskiner og Redskaber brændte sammen med Husene, saa Arbejdet i Landbruget er yderst besværligt.

Fiskeriet i de mange Søer blev ogsaa ødelagt af Tyskerne, idet de tyske Soldater anvendte Haandgranater i Stedet for almindelige Fiske-redskaber, naar de ønskede Fisk paa Bordet. Adskillige Steder er Fiskeriet — som Landmændene havde som Bierhverv — lagt øde de første 20 Aar frem i Tiden.

Til disse Vanskeligheder kom Minefaren. Allerede et Aar forinden den tyske Værnemagt forlod Nordfinland — i 1944 var der 100,000 Soldater deroppe — havde de udlagt utallige Minefelter langs alle Elve og Veje samt omkring Byer og Landsbyer. Disse Minefelter forhindrede f. Eks. Landmændene i at begynde Arbejdet i Marken, da de vendte tilbage. Først da hver Meter Jord var endevendt, kunde man vove at sætte Ploven i Furen. Sidste Sommer arbejdede et Par Tusind Mand paa at uskadeliggøre Miner, men endnu snart to Aar efter er der langt igen, før den sidste Mine er fundet.

Tyskerne havde naturligvis ikke ladet sig nøje med at ødelægge Ejendommene i Nordfinland. Samtlige Vejbroer — og af dem fandtes der flere Hundreder — blev sprængt i Luften. Telefonmasterne gik samme Vej. Og de store Jernbanebroer over Kemiälven ved Rovaniemi og Kemijärvi blev ligeledes sprængt. Sidstnævnte Bro blev færdigbygget under den sidste Krig. Det var efter russisk Ønske, at Finnerne forlængede Laplands eneste Jernbanelinje fra Kemijärvi over Salla til den russiske Grænse. De naaede imidlertid ikke at blive færdige, da den anden Krig udbrød i 1941. Men saa fortsatte Tyskerne, hvor Finnerne slap... af Hensyn til Forbindelsen nordud.

I Fjor Vinter udlagde man Skinner paa den tilfrosne Kemiälv ved Rovaniemi, og Toget kunde saaledes uantastet rulle helt til Kemijärvi. Længere køres der ikke. I Sommermaanederne maa Passagerer og Gods fragtes over Elven paa primitive Færger, der er lavet af tyske Landgangsbaade og Planker.

Afstandene er — i hvert Fald efter danske Forhold — umaadelig store i Nordfinland. 100 km regner Befolkningen ikke med. Først naar der er Tale om flere Hundrede km, begynder Finnerne at snakke om, hvordan man naar frem. Ja, der er nemlig ikke ret meget at vælge imellem. Foruden nævnte Jernbane er der kun enkelte Post-Ruteforbindelser mellem de større Byer. Al den øvrige Trafik besørges af Lastbiler, hvorimellem der er mange amerikanske. Og der er ikke saa faa

af dem i Lapland. Skal man f. Eks. over Elven ved Rovaniemi, skal man i Kø fra Morgenstunden for overhovedet at komme over den Dag. Jeg har været med i en Bil, som først ved Middagstid naaede at komme i Bagenden af en lang Kø, der talte omkring et Hundrede Lastvogne. Vi naaede først over ved 2-Tiden den følgende Nat.

Nordfinlands største og alvorligste Problem er naturligvis Boligspørgsmaalet. I Fjor blev der overhovedet ikke bygget nye Hjem deroppe, og det var et forholdsvis lille Tal, der naaede under Tag i 1946. Der findes i Dag 100.000 hjemløse i Lapland, som de sidste to Aar har fristet Tilværelsen i smaa Barakker, tidligere Udhuse og Badstuer, som er indrettet til midlertidig Beboelse, og hos de heldige Mennesker, som endnu har et rigtigt Hjem. Man bør saa at sige som Sild i en Tønde. F. Eks. har 4 Familier med hver en halv Snes Børn kun en Barak paa  $6 \times 10$  m til Raadighed. Og det er som nævnt de færreste, som i Efteraaret kunde flytte ind i et rigtigt Hus.

I denne Forbindelse skal mindes om, at Vinteren i Lapland varer fra i Begyndelsen af Oktober til Slutningen af April. Og normalt fryser det mellem 30 og 40 Grader.

Genopbygningsarbejdet sorterer under lokale Komitéer, der er underlagt et særligt Ministerium. Ingen kan faa Tømmer og andet Bygningmateriale uden Bevilling, og i første Række faar Krigsenker, Invaliderne og Familier med mange Børn Lov at bygge. Men Vanskelighederne er mange. Der er Mangel paa Arbejdskraft ikke alene i Nordfinland, men overalt i Landet. En væsentlig Aarsag hertil er Tabet af 80.000 unge i Krigen. Og naar Finland skal betale 300 Mill. amerikanske Gulddollars i Erstatning til Rusland — og man agter at betale til sidste Hvid, selv om disse Erstatninger lægger Beslag paa 70 pCt. af Eksporten — ja, saa skal der arbejdes, arbejdes og atter arbejdes. Ogsaa Kvinderne maa hjælpe til, og adskillige Steder ser man hende erstatte Manden. Paa Landet er det dog almindeligt, at Kvinderne hjælper til paa Mark og i Stald.

I Skovene — hvor Finland har sit mest værdifulde Raastof — arbejder 10 pCt. af den samlede Befolkning. Inflationen spiller ogsaa ind. Den finske Mark sælges i Dag paa den sorte Børs for under en dansk Øre. Den officielle Kurs er 3,5 Øre. Adskillige, som har faaet udbetalt Erstatningerne efter Priserne i 1939, har maattet standse Byggeriet paa Grund af Mangel paa Penge. Og der skal skaffes mange Mark. En Landmand i det sydlige Finland har foruden Erstatningsbeløbet laant 400.000 Mark for at bygge et Hjem paa 2 ha. Endelig skal nævnes Mangelen paa Materialer. Naar Finland kun kan disponere over 30 pCt. af Eksporten, skal der økonomiseres meget strengt. Og de 4 Mill. Mennesker i Landet kan jo ikke nøjes med de indenlandske Levnedsmidler. Med andre Ord: Den økonomiske Krig i Finland fortsætter.

Naar den finske Stat skal udrede de store Erstatningsbeløb, maa den naturligvis i første Række interessere sig for Omlægning og Genopbygning af de industrielle Virksomheder. Derfor ser man ogsaa deroppe

i Lapland, at Fabriksanlægene kommer før Boligerne. Flere nye Virksomheder er under Bygning, mens Beboerne fortsat maa friste Tilværelsen i Nødhuse eller, som Tilfældet er i flere Byer, i Kældrene af de ødelagte Hjem. Et rygende Rør og et Hul ned i Ruinhoben fortæller, at der her bor Mennesker.

Sundhedstilstanden i det krigshægede Lapland er — efter Myndighedernes Udtalelse — nogenlunde tilfredsstillende, takket være bl. a. de amerikanske Kvækeres Bespising af 25,000 Børn i de to sidste Vintre. Men saavel Børnene som de ældre er naturligvis ikke — efter en trang Tilværelse i Krigens Aar — saa modstandsdygtige mod f. Eks. Tuberkulosen, som de var tidligere. Og denne farlige Sygdom har begyndt at brede sig blandt Børnene. En Prøveundersøgelse fornylig viste, at 55 pCt. af Børnene i en enkelt Landsby var angrebet af Tuberkulose. Mulighederne for at hjælpe Befolkningen i Kampen mod denne Sygdom er ringe. Der findes ikke noget Sanatorium i Lapland, og adskillige Steder har man op mod et Par Hundrede km til nærmeste Sygehus. Af Ambulancer er der for Tiden kun to, som er stationeret oppe mod Grænsen til Norge.

De finske Rationer er — sammenlignet med danske og svenske — meget smaa. Men de er — hævder man — tilstrækkelige. Det vigtigste er naturligvis, at der kan faas Varer paa Rationeringskortene. F. Eks. spiller den sorte Børs overhovedet ingen Rolle, naar det gælder Ernæringsvarer. Og det er jo en stor Ting, hvis man tænker paa Forholdene f. Eks. i Frankrig. Den finske Husmoder maa udvise stor Opfindsomhed for at faa Rationerne til at strække. Som Følge af Mangel paa Frø har hun ikke sidste Foraar kunnet saa Grøntsager i Urtehaven. Paa Landet kan man naturligvis bedre klare den daglige Ernæring. Selv om Køerne ikke kommer op paa Halvdelen af Mælkeydelsen fra før Krigen, saa kan der altid blive lidt Mælk til Husholdningen. Man regner i Dag med, at de to Trediedele af Lapland, der ligger Nord for Polarkredsen, kun kan producere den Mælkemængde, der normalt gaar til Husholdning. Situationen m. H. t. Klæder er nogenlunde den samme som i Danmark. Finnerne i U. S. A., der for det store Flertals Vedkommende stammer fra Lapland, har i nogen Grad kunnet forsyne Børnene med det mest nødvendige Tøj.

Ja, Lapland er berømt for sine børnerige Familier. I Salla Kommune, der tæller 8500 Indbyggere, har over 200 Familier mindst 10 Børn. 16 og 18 Børn er ingen Sjældenhed. En Familie, der bor langt fra Alfarvej — 7 km til nærmeste Nabo — har klaret 16 Børn til Verden uden Jorde-  
moderassistance. Finnerne siger, og det ikke uden Grund, at i Lapland har man mest Held med Byggen (man avler nemlig stort set kun Byg Nord for Polarkredsen) og Børnene.

Befolkningen i Lapland lever deres eget Liv, selv om de naturligvis i nogen Grad er paavirket af Sæder og Skikke i Sydfinland, som deroppe normalt benævnes Paradiset. De store Afstande, den barske Natur og Livet i de store, dystre Naaleskove sætter selvfølgelig sit Præg paa



Menneskene i Lapland. Man forstaar at værdsætte de Ting, som man i Sydens travle Stæder overhovedet ikke har Sans for. Og der udvikles som Følge deraf en egen Kultur, der i nogen Maade adskiller sig fra det øvrige Finland. Laplænderne har altid Tid, og de synger meget, naar de kommer sammen om Aftenerne eller til Gudstjeneste, som ofte holdes rundt i Hjemmene, naar Sognepræsten kommer paa Besøg. Man læser meget, og det er ingen Sjældenhed at finde en stor Bogreol fyldt med baade klassisk og moderne Literatur. Radioen spiller ingen større Rolle deroppe, hvor Telefon og elektrisk Lys i private Hjem er en Sjældenhed. Hjemmenes Udsmykning vidner om stor Sans bl.a. for Sættning af Farver.

Laplænderne, som for Flertallets Vedkommende slutter sig til Agrarpartiet, snakker sjælden Politik. Vi er stille i Dag, siger man og tilføjer, at der nu er større Hensyn at tage end de partipolitiske. Nu gælder det Landet, og saa maa andre Hensyn vige. Man er klar over, at Finland staar midt i sin maaske sværeste Situation i flere Aarhundreder. Og i et saadant Øjeblik maa alle bøje sig for de Krav, som Fædrelandet stiller. I denne Forbindelse minder man om, at det vil kræve store Ofre af hver enkelt, naar Statens skal svare sine Forpligtelser m. H. t. Erstatningsbetalingerne. Altsaa: Finnerne skal paa een Gang spænde Livremmen ind og præstere endnu større Arbejde end i Fremgangsaaene fra 1917 til 1939. Den fremmede er ikke et Øjeblik i Tvivl om, at det vil lykkes Finnerne at klare Vanskelighederne, blot de faar Lov dertil.

Den menige Finne deroppe tror bestemt, at Rusland har en Plan med Finland, og Maalet forfølger den østlige Nabo for Øjeblikket gennem de store Erstatningsbetalinger. Hvis Finland ikke kan præstere Betalingerne i rette Tid — eller hvis de store økonomiske Ofre, som disse Betalinger er for bl.a. ogsaa Arbejderne, fremkalder social Uro — ja, hvem ved saa, hvad der kan ske? Derfor er det store Flertal af Befolkningen misfornøjede med de Elementer, der demonstrerer og spekulerer i Strejker. Naar Erstatningsbetalingerne skal erlægges til Tiden — og det skal de — har ingen Raad til at spilde værdifulde Arbejdsdage. Det er derfor ikke uden Grund, at man ikke stoler alt for godt paa Kommunisterne, som staar bag Urolighederne paa Arbejdsmarkedet. Ja, hvor staar disse Mennesker i det Tilfælde, at Himlen i Øst farves blodrød? Man spørger — og ikke uden Grund.

Og Kommunisterne ved det. Efter hvad de lokale Kommunistledere deroppe fortalte, er man i Helsingfors klar over, at man kan vente en Tilbagegang ved de kommende Valg — som Følge af Demonstrationerne og Strejkespekulationerne, der i vide Kredse er blevet stemplet som »Gadens Parlament«. Kommunisterne snakker i Modsætning til de andre højt om deres Sympatier. Vi er Socialister, siger de, uanset hvordan Styret er i Rusland. Den Dag, Sulten banker paa Døren, føjer man til, bliver man revolutionær. At Kommunisterne saa samtidig mener, at alt, hvad man tænker og gør i Rusland, er rigtigt, ja det er, understreger man, en anden Sag.

Men saavel Kommunisterne som de andre — de røde tæller efter svenske Oplysninger kun 26.000 Partimedlemmer — er enige om under alle Forhold at bevare et godt Forhold til den østlige Nabo. Og »de andre« godkender af den Grund, at Regeringen — ogsaa om det ikke har noget med Demokrati at gøre — skal »godkendes« af Russerne — eller i hvert Fald, som det hedder, være russisk-venlig.

Et Kapitel for sig er Karelerne. De tæller en halv Mill. Mennesker og skal, efter at deres Hjemstavn er afstaaet til Russerne, finde en ny Eksistens i Finland. Ogsaa en Del af Karelerne er naaet til Lapland. Overalt tager man vel imod de hjemløse, som trods alt har bevaret det gode Humør, som er karakteristisk for den karelske Befolkning. Men — de længes naturligvis hjem, og de haaber engang ad Aare at faa Lov til at vende tilbage.

Saavel Karelerne som de øvrige Finner venter en lang Fredsperiode, hvor Fædrelandet kan faa Lov til at genvinde det, som gik tabt under Krigen, nemlig det høje økonomiske og sociale Stade, som man takket være de erhvervsmæssige Fremskridt i de to Aartier før Vinterkrigen havde naaet. Og saa tror man paa, at Retten vil sejre i det lange Løb.

Nordfinland er uden Tvivl de store Muligheders Land. Befolkningstallet kunde sikkert mangedobles, hvis de udstrakte Moser og Kær blev afvandet. F. Eks. regner Sagkundskaben med, at Salla Kommune, der før Freden var paa 24,000 Kvadratkilometer med en Befolkning paa 8500, kunde brødføde 100,000 Mennesker. Og hertil kommer Mulighederne for at finde Metaller i Jorden. Man har tidligere fundet værdifulde Lejer, som paa Grund af Mangel paa Kapital ikke blev udnyttet; men disse Arealer befinder sig desværre i Dag paa den forkerte Side af Grænsen. Man trøster sig med, at Jorden kan vise sig at rumme samme Værdier længere Vest paa. Foreløbig har Finland ikke Kapital at stikke i den Slags.

Og den Dag, de store sumpede Arealer bliver afvandt, vil Lapland faa en Chance som Turistland. Man har de store Gran- og Fyrreskove, som i Sommermaanederne takket være de lyse Birke faar et frisk grønligt Skær, de mange smilende Søer og brusende Elve og de store Højdedrag, der paa sine Steder naar 600—800 m over Havet. Ja, og saa har man selvfølgelig i Egnene Nord for Polarkredsen, der bl. a. gaar midt gennem Salla Kommune, Midnatssolen til at lokke Turisterne derop.

Men saa længe Vandet fortsat staar højt i Sumpene, vil det være umuligt at komme Nordfinlands Plage, Myggene, til Livs. Og saa længe Milliarder af Myg — endda hele to Arter — fortsat »behersker« Lapland, tør Turister, som skal nyde Livet i Sommermaanederne, ikke vove sig derop. Vi, der har levet flere Maaneder deroppe i det naturskønne Land — og udholdt Myggenes Hærgen — haaber oprigtigt, at det ad Aare maa lykkes at befri Landskabet for Ægyptens tredie Plage. Den Dag vil vi anbefale Nordfinland som et førsteklases Turistland.

ERIK STRØMGAARD.



Fra Fastelavns-Optogene.



Her er »Rosinante«. Hvor er Kruuse?



Robot-Manden.



Grønlandsk Vinter, en Fryd for de smaa.



Troels og Niels Fenger, Kruuse og Dons.



Paasketuren — under høj Himmel . . .



Paaskelam.



Dybbøl Skanser.



Skovmand forbereder Besøget.



Foran Grænsen ved Rosenkrantz.



Ved Grænschjemmet.



I Haderslev Domkirke.



Ved Schackenborg.  
(Greven staar i Forgrunden.)



Olga Kaae, Engberg og mange andre ved Dybbøl.



Juul Andersen.



Vor Aprils-Foredragsholder, Prof. Hal Koch.

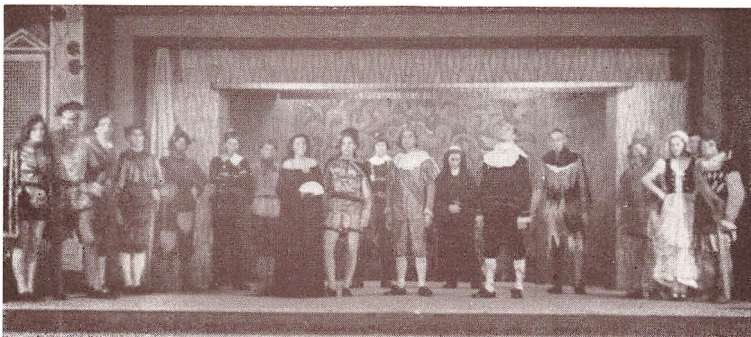




Fra Shakespeares »Helligtrekongers-Aften«.  
Viola som Cesario (Helga Pinholdt).



Hertugen og Cesario.



Hele det straalende Bryllupsselskab.



Vort eneste Sommerbillede: Baalet paa Torvet ved Byfesten 5. Maj.

## FRA SKOLEAARET

**S**idste Aarsberetning samlede sig især om Skolens Beslaglæggelse, Krigens Afslutning og Begivenhederne omkring Kapitulationen. Med denne Beretning skulde vi saa atter vende tilbage til det daglige Skolearbejde, men da baade Arbejdsplanen og Lærerstaben var uændret fra forrige Vinter, bliver det vel — som saa ofte før — de særlige Begivenheder, der fylder mest i Beretningen.

I Vinteren 1945—46 var Skolen — ligesom i de senere Aar — overfyldt, og vi havde maattet sige Nej til mange. — Det blev en god Vinter, man mærkede paa mange Maader, at Krigen var forbi. Det tunge Tryk og den stærke Spænding var veget for en lysere Stemning. Nu gjaldt det at ruste sig til Genopbygningsarbejdet. Det var jo ingenlunde saadan, at Krigens Skygger var forsvundne. Stort set var 1946 som en Dag i det tidlige Foraar, det kan blæse baade surt og koldt, men man ved, at i Morgen staar Solen dog lidt højere paa Himlen.

Efter de mange Aars Indespærring bag de lukkede Grænser var det forfriskende igen at modtage Gæster fra Norden og fremmede Lande. Ved Vinterskolens Begyndelse havde vi Besøg af Rektor Olavi Kostia fra Orivesi Folkehøjskole i Finland. Rektor Kostia har tidligere sammen med sin Hustru været Elev paa det nordiske Lærerkursus og kom nu paa et længere Besøg for at samle Kræfter efter Krigens onde Aar. De, der hørte Kostia fortælle om sine Oplevelser under Krigen, hvori han deltog som Officer, havde ikke svært ved at forstaa, at en Rekreatjonsrejse kunde være ønskelig.

Paa Slutningen af Vinteren fik vi et andet kærkomment nordisk Besøg, idet den norske Forfatterinde Ingeborg Møller gæstede os i nogle Dage. Fru Ingeborg Møller holdt Foredrag paa Skolen om Hans Nielsen Hauge og hans Gerning i det norske Folk.

Vi havde ogsaa Gæster langvejs fra. I Januar kom det kinesiske Ægtepar, Mr. og Mrs. Lu. De vilde, som saa mange Udlændinge, der kommer til Danmark, studere Andelsbevægelsen og Højskolen. Mr. Lu havde selv en ledende Stilling inden for Andelsbevægelsen i Kina. Med Juul Andersen som Tolk talte de begge for den samlede Skole. Man undres over, hvor ens gode Mennesker tænker og taler paa begge Sider af Kloden.

Vi havde ogsaa megen Glæde af to hjemmeværende danske Missionærer, der begge har Tilknytning til Askov: Alfred Nielsen fra Jerusalem og Olga Kaae fra Bombay.

Pastor Alfred Nielsen talte ved Maanedsmødet i Decbr., og det var godt at høre denne kyndige Mands Redegørelse for Forholdet mellem Jøder og Arabere i Palæstina.

Olga Kaae kom hjem fra Indien efter 7 Aars Fraværelse lige til Julen 1945 og rejste atter tilbage til sit Arbejde som Leder af et kvindeligt Studentersettlement i Bombay i Julen 1946.

I Aarets Løb har Olga Kaae de mange Gange glædet os baade ved at redegøre for sit Syn paa Missionsarbejdet og med sin Violin.

Blandt de mere hjemlige Gæster skal ogsaa nævnes Kollegerne fra andre Højskoler. Da Tommerup Højskole stadig var beslaglagt til Flygtninge, besluttede Forstander Møller at melde sig som »Elev« paa Askov og var her indtil Jul. Forstander Møller faldt godt til baade i Elev- og Lærerkredsen.

Senere havde vi et kortere Besøg af Fru Magelund fra Haslev uvidede Folkehøjskole. Det er værdifuldt at knytte Forbindelser med Arbejdsfæller ogsaa fra de Højskoler, der arbejder ud fra et noget andet Syn end det grundtvigske. Der er alligevel saa mange Problemer, der er fælles.

Endelig skal nævnes to Aftener med lødigt kunstnerisk Program.

Før Jul havde vi den Oplevelse at høre »Collegium musicum« fra København — det fornemme 17 Mand store Orkester under Lavard Friisholms Ledelse. Naar det er muligt for os at indbyde collegium musicum, er det, fordi vi samarbejder med Vejen Kunstforening. Det blev ogsaa en god Oplevelse at høre kgl. Skuespiller Thorkild Roose læse »En Landsbydegns Dagbog«.

Til Elevernes Dialektaften var som sædvanligt Naboskolerne Ladelund og Rødding indbudt. Det blev denne Gang Vestjyderne, der vandt Lagkagen.

Askov har 6 Maaneders Vinterskole, medens andre Højskoler nøjes med 5. Særlig i Tider, hvor det kniber saa meget med Arbejdskraft, kan det være vanskeligt nok at holde sammen paa Flokken i April Maaned. Gennem mange Aar er det lykkedes, men i 1946 kom Paasken saa uheldig, at der kun var 4 Skoledage efter Paaske. Maaske var denne Ængstelse medvirkende til, at der næsten skete altfor meget i April Maaned. Vi havde bedt Professor Hal Koch om at være Gæsteforelæser i April. Hal Koch talte om Forholdet mellem Stat og Kirke i historisk Belysning, men gjorde det saadan, at Spørgsmaalet blev højaktuelt. Den 13. April var det Poul la Cours 100 Aars Dag. En ret stor Kreds af la Cour Slægten var samlet. Formiddagsforedraget var helliget Mindet om Poul la Cour. Om Eftermiddagen samledes Slægten til en privat Middag, og om Aftenen var vi alle samlede i Festsalen: Gæsterne, Skolens Kreds samt de af Byens Folk, der personligt havde kendt Poul la Cour. Tale og Sang vekslede, og det blev en indholdsrig og god Aften, ogsaa for vore Elever.

Ved samme Lejlighed talte Aage Møller paa Skolen og redegjorde for sit Syn paa Sydslesvigs Stilling.

At de mere normale Tider var ved at vende tilbage, mærkedes ogsaa paa, at vi igen kunde tage paa Paasketur til Grænsen. Denne Gang blev det dog kun en to Dages Tur fra Torsdag Morgen tidlig til Fredag Aften sent. Vi var 250 Deltagere. Turen gik denne Gang ned langs Østkysten med Overnatning paa Grænsehjemmet og derefter mod Vest til Tønder og Højer og hjem over Løgumkloster. Torsdag Aften havde vi Samvær med nogle af Egnens Folk paa Sønderborghus. Her talte Gaardejer Hans Schmidt, Kollund, Kaptajn Bartholdy, Borgmester A. Andersen, Folketingsmand Frede Nielsen m. fl., og selv om Emner blev berørt, hvorom der ingenlunde var Enighed, saa blev det et fornøjeligt og værdifuldt Samvær.

2. Paaskedagsaften fremførte nogle af Eleverne Shakespeares Hellig tre Kongers Aften. Det var rent ud forbløffende, saa sikkert de unge havde grebet om Opgaven, og Scenerne blev gennemført med et saa overdaadigt Humør, at Shakespeare godt kunde være tilfreds; men det gode Resultat skyldtes jo for en meget væsentlig Del Instruktøren, Dr. J. Kruuse.

Om Sommerskolen er fortalt andetsteds. Vi havde den Glæde atter at modtage Deltagere fra de nordiske Lande til det nordiske Lærerkursus, flest fra Norge. Vi har ændret Kursusplanen noget til det kommende Kursus Sommeren 1947, saa der kan være Grund til, om alt gaar vel, at give Det nordiske Lærerkursus en mere udførlig Omtale til næste Aar.

Ikke mindre end to af Skolens Lærere havde Orlov Sommeren 1946, nemlig Frode Hasseriis, der sammen med Fru Ingrid rejste til U. S. A. for at genoplive Forbindelsen med de danske Kredse derovre. Det blev en meget vellykket Tur, som Hasseriis selv fortæller mere om andetsteds.

Kamma Laursen søgte Orlov for at deltage i Fredsvennernes Hjælpearbejde i Østrig. Afrejsen trak ud til hen paa Sommeren, men til Gengæld blev Arbejdet dernede ikke afsluttet til November. Kamma Laursen er i Wien eller i en Landsby i Nærheden af Wien endnu. Hun har været noget plaget af Ischias, men har aabenbart haft mange interessante Oplevelser og er nu Sekretær i et Selskab, der har til Opgave at oprette Højskoler efter dansk Forbillede i Østrig. Vi venter dog Kamma Laursen hjem til Foraaret.

Til Gengæld fik vi en god Hjælp af en tidligere Askovelev: cand. theol. Johanne Andersen, hvis Navn senere er bleven ret kendt, fordi hun har Udsigt til at blive Danmarks første kvindelige Præst. Johanne Andersen fyldte godt i den almindelige Undervisning og havde samtidig stor Evne til at blive det naturlige Midtpunkt i Sommerpigernes Kreds.

\*

Allerede 1. August begyndte det 2. Göteborgkursus paa Askov Højskole.

Det første Kursus af den Art blev holdt paa Frederiksborg Højskole i 1944. Disse Kursus afholdes af Sammenslutningen »Göteborgskolens

Venner«, og Tanken er at forberede Grundtvigs Plan om »Højskolen i Göteborg« ved at samle Ordførere og Deltagere og behandle Emner, der ligger i den kommende nordiske Højskoles Plan.

Denne Gang var Foredragene samlet om en Belysning af den nationale, politiske, sociale og religiøse Krise i Nutiden. Ordførerne var hentet fra hele Norden, og sjældent har man ved et Møde set et Opbud af saa betydelige Kræfter.

Der var god Tilslutning til Kursuset, men under Hensyn til, hvad der blev ydet, burde Deltagelsen have været større.

Ikke mindre Interesse knytter der sig til det nordiske Højskolemøde, der blev afholdt paa Askov Højskole i Dagene 27.—31. August. Ved en privat Forhandling paa Askov Efteraaret 1945 mellem Repræsentanter for de nordiske Landes Højskoler blev det bestemt, at der — om muligt — skulde afholdes et nordisk Højskolemøde i 1946, og at Mødet skulde afholdes i Danmark. Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler tog saa Opgaven op. Tilslutningen blev meget stor, ca. 400 Deltagere, deraf 48 fra Finland, 78 fra Norge og 112 fra Sverige; men baade Island, Holland, Schweiz og U. S. A. var repræsenterede. Et ret udførligt Referat af Mødet findes i Højskolebladet Nr. 37 1946. Den stærkeste Oplevelse ved Mødet var sikkert den Samstemthed og Glæde over Samværet, der rent uvilkaarligt prægede alles Sind. Mødet skulde ikke være nogen Kongres med statistiske Redegørelser for den nordiske Højskoles Kaar i de enkelte Lande under Krigen og blev det heller ikke, men blev et uforglemmeligt Vennemøde, hvor ikke mindst de finlandske Deltagere gav Samværet et Præg af Alvor og Inderlighed, der føltes frugtbar af alle.

Vi vilde gerne have haft de ydre Rammer lidt bedre i Orden til et saa stort og festligt Stævne, men de fleste Deltagere kendte jo Vanskelighederne hjemmefra.

Vedrørende Rammerne, saa modtog Skolen ved Elevmødet i Efteraaret den store og smukke Gave til Højskolens Byggefond, som gamle Elever og Skolens Venner havde samlet. Tanken blev udkastet af G. Gundersen ved Elevmødet i Hundredaaret i 1944. En Komité blev nedsat med det samme med Lektor Frode Sørensen, Lyngby, som Formand, Bankdirektør Christiansen, Brørup, som Kasserer og Assistent G. Gundersen som Sekretær. Da Frode Sørensen kort efter blev fængslet af Gestapo, traadte Afdelingschef J. Rosenkjær til en Tid som Formand. Under de vanskelige Forhold tog Indsamlingen meget længere Tid end beregnet; men ved Elevmødet fik Askov Højskoles Bestyrelse overrakt et Gavebrev, saalydende:

»Hermed overgiver undertegnede Indsamlingsudvalg for Askov Højskoles 100 Aars Jubilæumsfond det af Udvalget til Dato indsamlede Beløb paa Kr. 198.657,70. Denne Sum overlades Skolens Bestyrelse til fri Disposition, dog i Overensstemmelse med det i sin Tid udsendte Opraab i Særdeleshed til Skolens Ombygning. Udvalget er vidende om, at endnu

nogle Beløb vil indgaa til dette, og disse Penge vil snarest blive over-  
sendt Skolen, som vi herved erklærer for Ejer af Askov Højskoles  
100 Aars Jubilæumsfond.«

Frode Sørensen.	Johannes Nielsen.	Ulrich Balslev.
Gunnar Gundersen.	Lis Rasmussen.	Carl Jensen.
Ejnar Greve.	Erik Toft.	Valdemar Nielsen.
Otto Krogh Møller.	C. F. Christiansen.	Johannes Novrup.
	Halvor Sørensen.	

Det er os en stor Glæde at modtage denne Gave fra gamle Elever  
og fra Foreninger og Institutioner som et Udtryk for den Interesse,  
hvormed Askov Højskoles Arbejde omfattes i store Kredse af vort Folk.

Da Indsamlingen var en Kendsgerning, begyndte vi jo straks at tumle  
med Byggeplaner. Skolens Bestyrelse overdrog til Arkitekterne Møller  
Jensen og Tyge Arnfred at udarbejde en samlet Plan for den ønskelige  
Nybygning og Ombygning af Askov Højskole, saaledes at alt, hvad der  
fremtidig skete, kunde blive et Led i en samlet og endelig Plan, selv  
om dens Fuldførelse laa langt ude i Fremtiden.

Arkitekterne har senere arbejdet med Opgaven og har lavet en  
Model, der giver et overskueligt Billede af hele Bygningskomplekset;  
men Bestyrelsen har endnu ikke taget Stilling til Planen. Det er jo sær-  
lig Køkkenregionerne, der er utilfredsstillende. Dagmarsalen er en  
smuk og udmærket Spisesal, men den er for lille. Der bør i Spisesalen  
være Plads til alle Skolens Elever, saa de kan samles ved festlige Lejlig-  
heder og til en Kop Aftenkaffe. Saa er det ogsaa ønskeligt med en ny  
Gymnastiksal. Egentlig er den gamle god nok endnu; men Omklæd-  
ningsrummet og Badeinstallationen er meget utilfredsstillende. Imidler-  
tid er det særlig dyrt at udføre disse Installationer, og det kniber med  
Pladsforholdene ved den gamle Sal, og derfor er det en mere rationel  
Løsning at bygge en ny Sal, der kan faa den rette Størrelse og Plads til  
Bad og Omklædning. Endelig savner vi Undervisningslokaler og des-  
uden Elevværelser, ikke fordi Elevtallet skal være større, men fordi vi  
har lovlig mange Elever boende uden for Skolen, og en Del af Værel-  
serne paa Skolen er ogsaa forældede. En tilfredsstillende Plan kræver  
desuden en Ombygning af Hovedbygningen, der desværre baade lyd-  
teknisk, varmeteknisk og brandteknisk er særdeles utilfredsstillende;  
men denne Del af Byggeplanen ligger sikkert ret langt ude i Fremtiden.

Gæster, der har ærgret sig over det uoverskuelige i Højskolens Byg-  
ningskompleks og over de gamle Bygninger og mange Stilarter, siger  
undertiden: Hvorfor river I det ikke altsammen ned og bygger en or-  
dentlig og moderne Skole? Hvis Raadet blev fulgt, vilde det i Dag koste  
mellem 3 og 4 Millioner Kr., saa Fristelsen er jo ikke overvældende;  
men vi, der kender og holder af Askov, ønsker heller ikke dens Stil  
ændret; der er noget hyggeligt ved, at man kan se, hvordan Virksom-  
heden er vokset op fra en beskedne Begyndelse, og Pavillonsystemet er

i mange Maader udmærket, selv om det ikke just er økonomisk i brændselsknappe Tider. Den af Arkitekterne skitserede Ombygning og Nybygning vil koste mellem 1 og 1½ Million Kr. — Fra den Side set er det slet ikke saa let for Skolens Ledelse. Den store og smukke Gave forpligter til at bringe Skolen i en mere tidssvarende Tilstand, men det kan ikke gøres for 200,000 Kr. i denne Tid.

Vi har ikke turdet begynde paa den egentlige Ombygning, og der er jo heller ingen Udsigt til, at det sker i indeværende Aar. Derimod har vi begyndt paa at istandsætte de Bygninger, der i alle Tilfælde skal blive staaende. Det er altfor dyrt for Tiden; men ret gennemgribende Reparationer var alligevel nødvendige efter Krigstidens Slid og Tyskernes Besøg, og saa er det vel alligevel mest rationelt at gøre det grundigt med det samme. Hvide Hus er nu omdannet til en Skolebygning, og de sidste Spor af, at Stueetagen egentlig er bygget til Lærerbolig, er nu forsvundet. Der er indrettet Vaskerum, Gangene er belagt med Durac, og Hovedtrappen er ombygget i brandfrit Materiale, endvidere bliver alle Elevværelser forsynet med Skabe. I Grønnegaarden skulde Elevværelserne forsynes med Centralvarme; men den Rationering af Varmeanlæggene, som er planlagt, har endnu ikke kunnet gennemføres. Ogsaa her indrettes Vaskerum, og Gangene belægges med Durac.

Det gamle »Fengers Hus« skal ogsaa blive staaende. Skal det af historiske Grunde, men ogsaa fordi det er nødvendigt at have en Bygning liggende, der skærmer Gaardspladsen ud mod Vejen, og endelig er Fengers Hus en smuk Bygning. Nogle Arkitekter siger »den køneste paa Højskolens Grund«. Tyskerne havde Kontorer i Fengers Hus, de rev Væggene ned og huserede, saa Bygningen ved deres Bortrejse var en ubrugelig Ruin. Bygningen egner sig ikke til Elevbolig, da der vanskelig kan indlægges Centralvarme. Nu er Fengers Hus indrettet saaledes, at der i Stueetagen er en Storstue med Kakkellovn og Kamin, der skal være en haardt tiltrængt Dagligstue for Eleverne til Aflastning af den overbelastede Avisstue. Dernæst en ret stor Gildesstue, hvor der er god Plads til 30 Mennesker ved Bordene, ved Siden af er der et Thekøkken med Opvask og Skabe til Service. Desuden er der Garderobe m. m. — Tanken er, at Gildesstuen skal bruges til de Fødselsdage og Fester blandt Eleverne, som ogsaa hører Skolelivet til, og som vi hellere vil have hjemme end ude. Tidligere har man brugt en eller anden Skolestue; men dette har været mindre tilfredsstillende. I Loftsetagen er det Meningen at indrette et Gæsteværelse og en Sovesal, som kan bruges, naar Skolen faar mange Gæster, f. Eks. en hel Klasse fra et Gymnasium eller Seminarium, og det er haendt nogle Gange i de senere Aar. Stuerne er taget i Brug efter Jul, men Haandværkerne er knap nok færdige endnu. Det kan dog ses allerede nu, at Stuerne i Fengers Hus bliver baade meget smukke og hyggelige.

Hvordan det ellers vil gaa med Byggeplanerne, maa Fremtiden jo vise. Askov Højskoles Status er jo ikke anderledes, end at det kan være



forsvarligt at søge et Statslaan i Overensstemmelse med Højskoleloven, men et Beløb, der dækker den skitserede Ombygning til Nutidens Priser, kan der jo ikke være Tale om. Driften giver desværre ikke Overskud i disse Aar. Askov Højskole har været ret haardt ramt af den nye Højskolelov, der gav de fleste Højskoler bedre økonomiske Kaar, men Askov Højskole relativt daarligere. Vi haaber, dette ændres nu ved Lovens Revision. Men selv om Askov Højskole faar sit Tilskud efter Højskoleloven uafkortet, saa vil den forøgede Støtte være haardt paa-krævet til Forbedring af Lærernes Løn, der gennem de senere Aar har været altfor lav.

Tilslutningen til Efteraarsmødet var usædvanlig stor, særlig hvad angaar de boende Gæster. I mange Maader er Efteraarsmødet Aarets Højdepunkt. Alle, der hører Skolens Kreds til, er samlede og samler sig helt om Mødet. De mange Deltagere, der bor og spiser paa Skolen, og hvoraf mange vender tilbage Aar efter Aar, Foredragene, Samtalerne, — det hjælper altsammen til at skabe den Atmosfære, der er saa befriende og frugtbar.

Talerne er jo i Hovedsagen Skolens egne Lærere. Denne Gang bragte Rektor Svend Johannsen en Hilsen fra Sydslesvig, og Forstander Martin Birkeland bragte Bud fra Norge, medens Seminarieforstander Morten Bredsdorff fortalte om sin Rejse gennem Tyskland til Schweiz. Ved Efteraarsmødet skete der endvidere dette, at vi tog Afsked med Roar Skovmand som Askovlærer, idet han og Inger Dahl i Slutningen af September brød op for at blive Lærerfolk paa Krogerup. Det maa vel indrømmes, at skulde en Askovlærer flytte til Krogerup, er Roar Skovmand vel den, der mest ubetinget føler sig i Overensstemmelse med den nye Skoles Opgave og Ide, men vi savner ham her. Roar Skovmand er Historiker med Liv og Sjæl. Han forstaar at benytte Kildeskrifterne, og hans Fremstilling er klar og redelig, hans Flid og Arbejdsevne er et godt Stykke over Jævnmaalet og hans Loyalitet urokkelig. Det er godt at have en saadan Mand i Lærerkredsen. Cand. theol. Jørgen Pedersen blev knyttet som Lærer til Skolen til November, og vi er glade for ham, men den egentlige Faghistoriker, der samtidig er Højskolemand, som Askov Højskole ikke kan undvære, leder vi efter endnu. Vi tænker ogsaa med Taknemmelighed paa Inger Dahl og Hjemmet paa Askovhus, der prægedes af hendes uforstyrrelige Elskværdighed og store husmoderlige Dygtighed. Vi savner hende og under hende samtidig et større Virkefelt, end et Lærerhjem paa Askov byder. Det er altid godt at faa en Opgave, der helt svarer til Sind og Evne. Foruden Skovmands brød Olga Bartholdy ogsaa op for at rejse til Krogerup, men heldigvis dog kun for denne Vinter. Olga Bartholdy havde Lyst til at faa Orlov fra det anstrengende Arbejde paa Biblioteket her og gik saa ind paa at bruge Friheden til at oprette og ordne Biblioteket paa Krogerup.

Naar disse Linier skrives, er vi næsten halvvejs henne i Vinterskolen 1946—47. Vi har fuldt Hus, og som sædvanlig en udmærket Flok af unge. De ydre Besværigheder, som vi ventede skulde være overvundne i 1947, synes at vokse; men Vanskeligheder er jo til for at overvindes. Trods alt ser vi Aaret i Møde med godt Haab og mødes med Skolens Venner og gamle Elever i Ønsket om, at de store Opgaver, vort Folk staar overfor i den nærmeste Fremtid: Vore Landsmænds Skæbne syd for Grænsen, Forholdet til Færøerne og hele Fredsarbejdet, maa naa frem mod en lykkelig Løsning i 1947.

*J. TH. ARNFRED.*

PROFESSOR  
POUL LA COUR

*Vi var unge. Og vi spurgte*  
*— saadan som kun Ungdom spørger —:*  
*Er det sandt, Gud elsker Verden?*  
*Er det sandt, Gud selv os fører*  
*kærligt gennem Jordens Lande,*  
*gennem Jordens favre Riger?*  
*— — Taaren i dit Øje var*  
*os det allerbedste Svar!*

*Vi var unge. Og vi spurgte*  
*— saadan som kun Ungdom spørger —:*  
*Er det sandt, Gud elsker Verden?*  
*Er det sandt, han kærligt tæller*  
*hvert et Skridt, vi gør herved*  
*paa vor Vej mod Evigheden?*  
*— — Smilet i dit Øje var*  
*os det allerbedste Svar!*

MIKAEL NYBO.

## SOMMEREN 1946

Vi sender en Hilsen fra den gamle Skole til alle, der stadigt følger den med trofast Venskab og varm Interesse. Disse Følelser skulde nødigt svigte os netop nu, da flere af de krigsramte Folk har vendt deres Opmærksomhed stærkt imod den hundredaarige Folkehøjskole, hvis Virkninger i den Grad er vævede ind i dansk Folkeliv, saa dette ikke kan studeres, uden at mange af Traadene viser sig at føre tilbage til én eller anden af disse Skoler, men mange passerer eller gaar direkte tilbage til Askov. Derfor, men især for vort daglige Arbejdes Skyld, maatte Forbindelsen og Tilliden fra gamle Elevers Side ogsaa gerne stadigt være levende — om nødvendigt, tillige i Form af Kritik.

Som en mere udvendig Form for Kritik har Ungdommen ladet os forstaa, at man ønskede at se Udviklingen i Tingene her gennem Forbedringer og Nybygninger og har skaffet Skolen en Hjælp dertil. Der er derfor blevet arbejdet paa at finde ud af, hvad der laa inden for det nødvendige og Mulighedernes Grænser; men endnu er der kun sat ind paa enkelte Punkter, saa det kom ikke til at forstyrre Sommerskolen væsentligt.

Sommerskolen forløb da ogsaa i det ydre ret normalt, selv om der skete enkelte Forskydninger i Lærerkredsen.

Vi havde erklæret Skolen fyldt med 120 Elever, og det viste sig ogsaa at være en passende Flok. Der var en glad og munter Stemning over dem, som ogsaa viste sig at rumme en vis Foretagsomhed, idet de unge Piger selv overtog nogle Lørdagafdens-Underholdninger for hele Skolen, hvor altsaa Lærerkursusets Deltagere og Lærerfamilierne ogsaa var til Stede. De gjorde det stort set godt og med en naturlig Frimodighed, der gav sig flere kønne Udslag. Heldigvis havde de ogsaa Frimodigheden til Selvkritik.

Blandt saa mange unge er der altid enkelte, som vil paa Æventyr, og det er vanskeligt at hindre. Og saa har det flere Gange vist sig senere, at Skolen alligevel havde faaet Tag i dem. Man maa kun paa-skønne, hvis de ikke forstyrrer Kammeraterne, og Holdet som Helhed var godt trods store indre Forskelle. Her var enkelte fra Norge, Sverige og Færøerne, tre fra Sydslesvig og iøvrigt fra alle Danmarks Egne.

Her følger en Gennemgang af Dagbogen, udfyldt med enkelte Bemærkninger; men den kan jo kun afspejle Facaden af de større Begivenheder. Bagved ligger alle de mindre Oplevelser og det støtte, daglige Arbejde.

3. Maj kom Sommerpigerne. Der var Velkomstmøde i Ll. Foredrags-

sal, som kun lige kunde rumme dem. Bagefter Kaffe med Præsentation i Dagmarsalen.

4. Maj-Dagen blev fejret af hele Askov med Optog gennem Byen om Aftenen, Taler paa Torvet af Bukdahl og Arnfred, Fakkeltog, Sange m. m. Der var et levende Baand af fælles Glæde mellem os alle.

5. Maj. Størsteparten af Deltagerne i vort Nordiske Lærerkursus (35 ialt) ankom og blev om Aftenen budt velkommen i Stuerne, mens Sommerpigerne havde Sanglege.

11. Maj. »Klem«. Kamma læste op, Orkestret samt Else og Olga Bartholdy spillede.

12. Maj. Tur til Estrup Skov med Eftermiddagskaffen.

14. Maj. Folkedans, ledet af Kamma Laursen.

16. Maj. Læge Vermehren fra Flensborg talte om Aftenen om sine Indtryk fra Sydslesvig, suppleret af Arnfreds Beretninger fra sine Ture dernede.

17. Maj, St. Bededag. Pigerne gik Tur til Malt Kirke (fra 12. Aarh.) under Ledelse af Wulff. Om Aftenen fejrede vi »17. Maj« med »Klem« i Festsalen, hvor de norske Elever fra Kursus og Sommerskole sammen med vore norske Lærerfruer gav et lødigt Udtryk for norsk Musik og Digtning og for Feststemningen paa denne deres store folkelige Festdag.

18. Maj. Ribetur blev aflyst paa Grund af daarligt Vejr. I Stedet var Sommerpigerne inde i Stuerne om Eftermiddagen, hyggende sig ved Kaminen med Haandarbejder og Billedværker. Om Aftenen viste Skovmand Lysbilleder fra Egnens historiske Steder.

19. Maj, Søndag. Wulff gennemgik om Eftermiddagen Hansen-Jacobsens Musæum i Vejen med Sommerpiger og Kursister. Om Aftenen: »aabent Hus« hos Juul Andersen, Skovmands og Kamma Laursen.

20. Maj. Privat Lærerklem i Anledning af Hasseriis og Frues Amerikarejse, som fandt Sted Dagen efter. — Else Bartholdy har i Sommer overtaget Ledelsen af Sangtimerne for Indøvelse af Melodier samt af Skolens Kor og Orkester.

23. Maj. Kursisternes første Diskussionsaften, der denne som andre Aftener foregik i de private Stuer. Emnet var »Frihed og Lighed«, foreslaaet og indledet af dem selv. Inden Afslutningen er næste Aften tilrettelagt. Flere af Lærerne er altid tilstede.

25. Maj. Fru Dons Christensens Broder, Johs. Knudsen, fortalte om Aftenen i Foredragssalen nogle af sine Oplevelser som Flyver i den amerikanske Hær i Krigen mod Japanerne (i det sydlige Kina) og viste skønne Lysbilleder fra Nordamerikas frugtbare Egne.

26. Maj, Søndag. Eleverne var om Aftenen Gæster hos Ruds, Wulffs og Olga Bartholdy.

27. Maj blev Skolen besøgt af 40—50 Englændere, som var meget interesserede og taknemmelige at vise rundt. Det var en Studiekreds fra Landbrugsegne i Midtengland, og de kørte videre til Ladelund i deres to Rutebiler.

Faa Dage senere kom der en lignende Flok af engelske Gæster, som ogsaa gerne vilde have fuld Besked om Skolen.

30. Maj, Kr. Himmelfartsdag. Sommerpigerne var om Eftermiddagen paa Travetur under Ledelse af Vagn Frederiksen og om Aftenen paa Besøg hos Engbergs, Frederiksens og Andreas Nielsens.

1. Juni. Sommerpigerne havde inviteret til Underholdning i Festsalen om Aftenen. Det blev en meget morsom Aften, hvor ogsaa Lærerne maatte bidrage til Munterheden.

2. Juni. Den Søndag Aften var Sommerpigerne inde i Stuerne. De allerfleste tager straks Haandarbejderne frem, de ledige ser vore værdifulde Kunstbøger. Der synges og spilles noget lødigt til Afveksling med Passiaren. Det er en Hjemmets Aften med stilfærdig Hyyge, og de unge holder af det.

4. Juni, Folkedans. Der indøves stadig nye Danse hver Tirsdag Aften.

5. Juni. Grundlovsmødet holdtes i Festsalen, da det regnede. Talerne var Professor Hal Koch og Biskop Noack, Haderslev. Det var alvorlig Tale, som ikke tabte ved at blive hørt indendørs — og af en Tilhørerskare, som Vejret havde sigtet.

Efter Aftenspisning i Dagmarsal og Gymnastiksal sang Sommerpigerne Kor, og Else Bartholdy fremførte sammen med nogle af Kursisterne Musikken til »Der var engang« for Mødedeltagerne i Festsalen. Nu var Vejret klaret op, og man vandrede til Skibelund at se Kaj Munks Enakter »Kongen«, opført af Kursister — og som Afslutning det traditionelle Fyrværkeri. — Der er desværre ikke nogen naturlig Baalplads i Skibelund.

6. Juni. Kursisterne har Diskussionsaften over Emnet: »Udrensning i Danmark og Norge«.

8. Juni. Pinseferie fra Lørdag Middag til Onsdag Morgen. Saa godt som alle er bortrejst.

14. Juni. Den Aften rejste Kamma Laursen for at deltage i »Fredsvenners Hjelpearbejde« — efter den foreløbige Plan: Besisning i en Landsby Syd for Wien. Til Afløsning for Kamma i Gymnastiksalen fik vi udmærket Assistance af Lærerinden i Skodborg, Fru Østergaard, som blev hentet i Bil og tog de to Hold hver Eftermiddag (undtagen Lørdag) med en kort Pause mellem Timerne. — Fru Lotte Rud overtog fra nu af Ledelsen af Folkedansen.

15. Juni talte Skolens mangeaarige Ven, Dr. Karl Blutau, for Sommerpigerne om Formiddagen. Dr. Blutau er tilkaldt fra Sverige for som tysk Emigrant at hjælpe med Kulturarbejdet i Flygtningelejrene.

Eftermiddag og Aften holdt vi Valdemarsfest og havde indbudt alle Byens Beboere. Roar Skovmand talte ud fra Højskolens Historie, og Sangkorene sang. Om Aftenen var der Sanglege paa Plænen og derefter en nydelig Opførelse i Festsalen af Oluf Rings lille Eventyr-Opera »Snehvide«.

16. Juni var Pigerne paa Blomstertur om Eftermiddagen og kom hjem med hver sin smukke Buket at pynte Festsalen med.

17. Juni havde vi nemlig lovet at give Plads for en »Husmoderdag«, arrangeret af Kolding Landboforenings Husholdningsafdeling og Malt Herreds Husholdningsforening.

Her mødtes altsaa 7—800 glade Husmødre, rigtig i Feriehumør. Man begyndte med Morgensang i Kirken, hørte saa gennem Foredrag af Cornelius Appel om Andelsvaskeriet, saa sig om, spiste Middag i Festsalen, holdt Middagshvil i Haven, hørte Foredrag af Fru Gautier Smidt og Arnfred og fik om Aftenen en herlig Oplæsning af Fru Clara Pontoppidan.

20. Juni var Kursisterne til Diskussionsaften paa Askovhus hos Skovmands. Vor finske Gæst, Magister Arne Runeberg, talte især om Forholdene inden for den finske Højskole.

22. Juni underholdt Sommerpigerne igen om Aftenen. Det var en Forening af nordisk Aften og Dialektaften i Form af Oplæsning og Sang. Det var rigtig vellykket.

23. Juni fejrede vi St. Hans ved først at lege paa Boldbanen omkring Midsommerstangen, som navnlig Svenskerne havde pyntet, — og saa samles om Baalet med Sang og varme Ønsker for Danmarks Fremtid.

26. Juni var der Ribetur under Ledelse af R. Skovmand og G. Wulff. Den sluttede med en Sejlur paa Ribe Aa; men den Tur er skønnest i Høstetiden.

29. Juni (Maanedens sidste Lørdag) begyndte Elevmødet med Foredrag af Engberg og »Klem« i Festsalen. Søndag Formiddag Gudstjeneste — med stor Tilslutning —, Middagsbord med korte, men rammende Taler, bl. a. af Georg Wulff. Om Eftermiddagen holdt Roar Skovmand sin Afskedstale, en stilfærdig og smuk Hyldest til hans gamle Skole. Dernæst talte Arnfred. Han undersøgte bl. a. den moderne Nedvurdering af Humanismen, som nu benyttes som Udtryk for menneskelig Selvtilstrækkelighed, mens den i Grundtvigs Fædreland burde sættes højt som Hævdelsen af Menneskets Værdighed, dog kun med sin fulde Gyldighed, naar den forankres i den kristne Tro og Livssyn.

Om Aftenen opførte Lærerne »Den politiske Kandestøber« med fuldt Udstyr og vakte stor Jubel.

Mandag havde sit eget Program, hvori Sommerens Elever kunde deltage efter Ønske. Om Formiddagen talte Bo Rud og Kruuse, om Eftermiddagen fik vi Juul Andersens økonomisk-politiske Verdensoversigt med paafølgende Samtale. Aftenen afsluttedes omkring et Baal paa Boldpladsen.

3. Juli, om Aftenen, havde vi Jordbær til Sommerpigerne paa den private Plæne — Portionerne dannede symbolske Mønstre i det grønne Græs — og Olga Kaae fyldte Sindene med sit skønne Violinspil. Frk. Olga Kaae, som i December 1945 kom hjem fra Bombay efter en Periode af 8 Aars Missionsarbejde dér — som Leder af et kvindeligt Studenter-Kollegium — har gammel Tilknytning til Skolen og til Kredsen her og har Aaret igennem opholdt sig meget iblandt os og har glædet os alene med at være her, men ogsaa gennem sit usædvanlig magtfulde Violinspil.

4. Juli. Kursisternes Forhandling drejede sig denne Aften om Kristendommens Plads i Højskolen og Ungdomsforeningerne.

7. Juli, Søndag, var Sommerpigerne paa Cykletur til Tirslund under Ledelse af Vagn Frederiksen, som behandler alle Fænomener, de møder paa deres Vej, med levende Sagkundskab. Om Aftenen var vi alle samlede i Stuerne om Olga Kaaes og Olga Bartholdys Sammenspil.

10. Juli talte Eline Begtrup for hele Skolen — om Regnorme!

Frk. Eline Begtrup, som jo er Søster til afdøde Forstander Holger Begtrup, Frederiksborg, og ligesom han i sin Ungdom underviste her, især om den levende Natur (har ogsaa grundlagt vor gode zoologiske Samling) er nu 87 Aar og har næsten intet tilbage hverken af Syn eller Hørelse, men har i Behold sin stærke, levende Sjæl og sin friske Tænkeevne. Hun fortalte naturkyndigt, men jævnt om dette uanseelige Dyrs for hele vor jordiske Tilværelse saa nødvendige Arbejde — og gjorde det saadan, at Ordene trods deres Nøgtternhed greb os alle dybt. Vi oplevede Betydningen af det trofaste, udholdende Arbejde.

13. Juli underholdt Kursisterne med Oplæsning paa de forskellige nordiske Sprog og Musik, udført af deres lille, men under Else Bartholdys Ledelse efterhaanden ret sikre og inspirerede Orkester.

11. Juli var Kursisternes Aften hos Kjærs, hvor Friskolen kontra den offentlige Skole drøftedes.

14. Juli, Søndag, nød Ungdommen det skønne Vejr herhjemme i Haven om Eftermiddagen og var om Aftenen Gæster i forskellige Lærershjem.

16. Juli havde Skolen Tur til Skamlingen — med Tog via Kolding. Paa Banken talte Arnfred om Stedets geologiske, Skovmand om dets historiske Forhold. Vi drak Kaffe i den smukke, nye Sal og spiste senere et solidt Maaltid medbragt Mad ude i Græsset ved Hjælp af Kopper og Paptallerkener. Under Ventetiden i Kolding paa Hjemturen viste Skovmand os rundt i Museet.

17. Juli. Skolen havde Besøg af et hollandsk Orkester, »Collegium Musica Divina«, som rejste i Danmark og Sverige for at besøge og opleve Folkehøjskolen, da flere af Deltagerne var Medhjælpere ved den nyopdukkende hollandske Højskole. Baade Musik og Samvær var en god Oplevelse.

Om Eftermiddagen indledte Frk. Gertrud Aulén, Sigtuna, en Foredragsrække paa det nordiske Lærerkursus om svensk Litteratur.

18. Juli blev Sydslesvig drøftet af Kursusdeltagerne.

20. Juli holdt vi Sommerbal med nogle tidligere Elever og en Del af Sommerpigernes nærmeste mandlige Paarørende som Gæster. Det gik straalende.

21. Juli var Sommerpigerne og nogle af Kursisterne hos os i Stuerne.

25. Juli havde Kursuset sin sidste Forhandling — om Lærerkursusets Opgaver og Tilrettelægning.

27. Juli var der Haandarbejdsudstilling i Avisstuen og derefter Gymnastikopvisning i Festsalen — altsammen Udtryk for en god baade indre



og ydre Holdning hos Flokken som Helhed. Det vil kunne styrke de enkelte at have oplevet en saadan Standard og er noget af det, som Skolen skylder dem.

Om Aftenen havde vi en fælles Afslutning i Festsalen, som var baade stilig og hyggelig, og saa rejste Sommerpigerne i Løbet af Søndagen, og Kursisterne tog paa Tur til Sønderjylland, ført af Kjær og Engberg. Den 30. forlod de Skolen.

Endnu et Blad i Skolens Historie er vendt, og vi, som var med til at skrive det gennem vort Arbejde, takker for Opgaven og Ansvaret.

Askov, i Nytaaret 47.

*KAREN HELWEG ARNFRED.*

## Forklaring til hosstaaende Plan.

- |   |   |   |
|---|---|---|
| 1. Lærerbolig.  | Avisstuer nedenunder og Foredragssal og Musikstue ovenpaa.  | med en Portbyggn. over Studiestræde.  |
| 2. Elevfløj med 2-Sengsværelser i een Etage og Loftsetage.                      | 13. Den indre Gaard med aabne, overdækkede Gange paa de tre Sider og en Forstue med Glasdøre mod Skolegaarden.      | 21. Grønnegaarden.  |
| 3. Elevfløj med 1-Sengsværelser i een Etage.                                    | 14. Forstanderbolig med Skolens Kontor græns. op mod Forhallen.   | 22. Hvide Hus.  |
| 4. Cykleskur m. Portb.  | 15. Spisesalen, en Sal eft. samme Princip som Dagmarsalen, blot noget større og rykket tilbage af Hensyn til Vejen. | 23. Evt. fremtidig Skolestuefløj paa »Rolighed«s Grund.   |
| 5. Det nuværende Elmely — foran det antydet evt. fremtidig Elev- og Lærerbolig. | 16. Fengers Hus.  | 24. Store Foredragssal m. Kinorum paa Syd-siden og Halvtag ved Indgange.  |
| 6. Sygehus.   | 17. Festsalen.  | 25. Cyklestald.   |
| 7. Gymnastiksal.  | 18. Gule Hus.   | 26. Lindegaarden.   |
| 8. Omklædn., Brusebad og Varmluft- eller Dampbad.                               | 19. Biblioteket.  | 27. Veum.   |
| 9. Pigefl. (ud mod Vejen) og Pigernes Have.                                     | 20. Skolestuefløj. Sidefl. (Cyklestald) afsluttes   | 28. Vævestuen.  |
| 10. Økonomibygninger og Køkkengaard.  |   | 29. Frk. Ravns Hus.   |
| 11. Forstanderbolig med den priv. Have foran.                                   |   | 30. Forsænket Plads, begrænset af Vold mod Syd og af et »Scene«-Plateau foran Gymnastiksalen. Beregnet til Friluftsgymnast., Friluftsteater og Møder. |
| 12. Sydfløjen med Forhal i den nordlige Endc.                                   |   | 31. Dammen.   |

1) Planen er gengivet i Maalestoksforholdet 1 : 2000, hvilket vil sige, at 1 cm svarer til 20 m.

Tegningen viser den samlede Bebyggelse, saadan som man tænker sig den skal forme sig, naar engang Ombygninger og Nybygninger er tilendebragt.

Imidlertid er det jo ikke Tanken at gennemføre hele Programmet paa een Gang, og Planen er derfor udarbejdet saaledes, at man kan gennemføre den i Etaper — man skulde endda kunne lade gaa ret lang Tid mellem de forskellige Etaper, uden at man i den mellemliggende Tid derfor skulde behøve at faa Indtrykket af noget halvfærdigt.

Saaledes er det Tanken, at den nuværende Hovedbygning skal blive staaende foreløbig og ligeledes Dagmarsalen, som i første Omgang kun udvides i een Etages Højde.

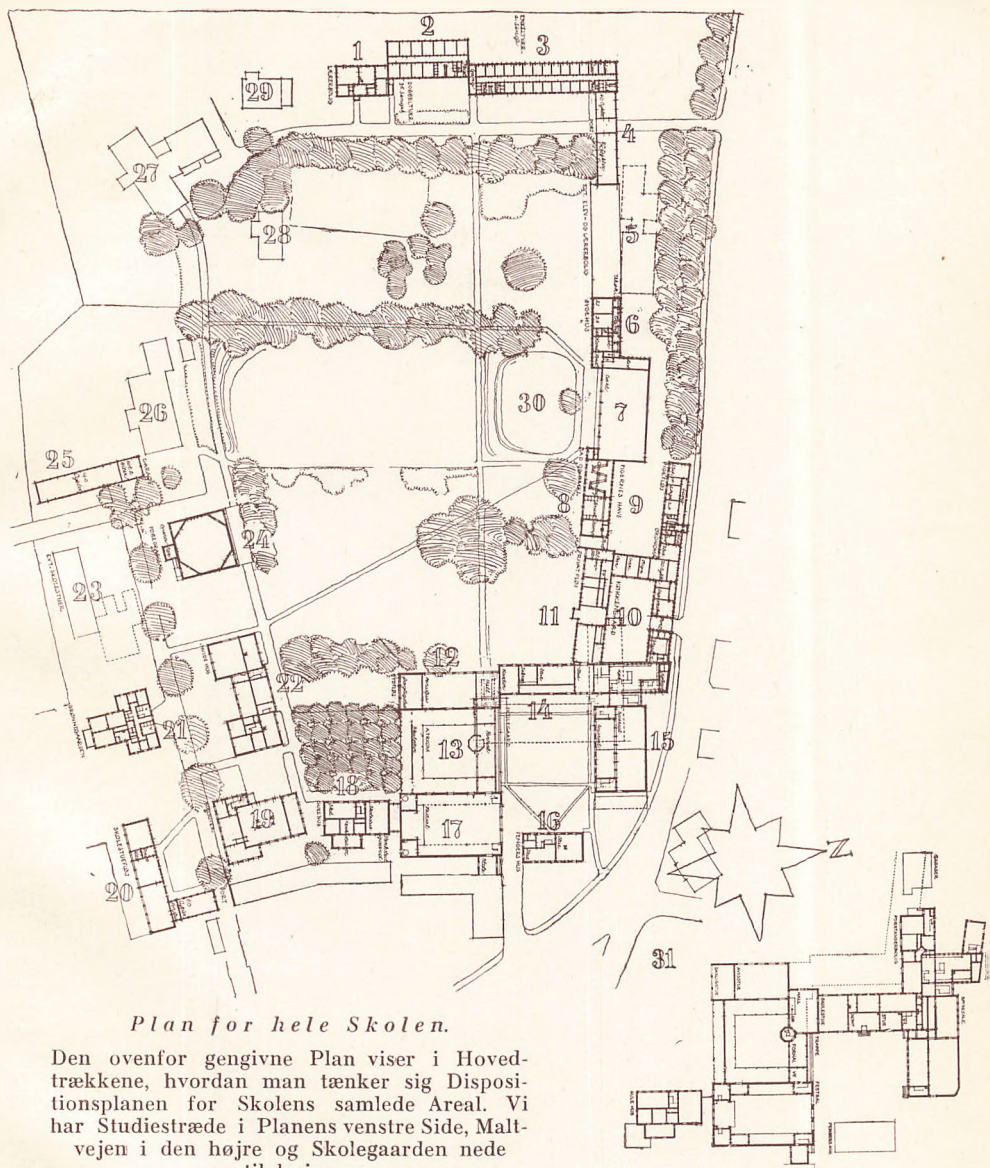
Fjernelsen af Rolighed og Elmely (Nutzorns Hus), saadan som det er vist, ligger sikkert ogsaa langt ude i Fremtiden, men har alligevel maattet tages i Betragtning ved Helhedsplanens Udarbejdelse.

2) Planen viser, hvordan man tænker sig »Overgangsstadiet« for det centrale Komplex's Vedkommende. Den nuværende Dagmarsal ligger der endnu, men er udvidet paa en saadan Maade, at man derved har grundlagt Begyndelsen til den ny og større Sal. Det ny Køkken er kommet til, men ellers er Hovedbygningen i det væsentlige uændret. Lille Foredragssal er blevet Forhal, og den ny Sydfløj med Avisstuerne og den ny »Lille Foredragssal« er opført. Selve Gaardspladsen er endnu ikke udvidet, men den er aabnet mod Syd, hvor den nye »indre Gaard« er kommet til. Samtidigt med dette maa man tænke sig (se den store Plan), at Skolestuefløjen Syd for Biblioteket erstatter Sygehuset, som i Stedet opstaar nede ved Siden af den ny Gymnastiksal. En ny Gymnastiksal med Bad og Omklædning er en af de Ting, der staar først paa Programmet. Det bliver en stor Bygning, der i Kraft af sin Beliggenhed kommer til at spille stærkt med i Helheden. Foran den — i Forlængelse af Boldbanen — bliver den naturlige Plads for Friluftsmøder og Udegymnastik.

Endelig er der ude i det nuværende Gartneris nærmeste Del projekteret Elevboliger og en mindre Lærerbolig — og saa er Ringen af Bygninger omkring Parken sluttet. Over Vejen til Veum og over Studiestræde bygges Portbygninger i Forbindelse med Cyklestalde, og Skolens vidtstrakte Anlæg bliver paa den Maade lidt mere intimt og samlet, end det er nu.

T. A og V. M.-J.

# PLAN OVER ASKOV HØJSKOLE

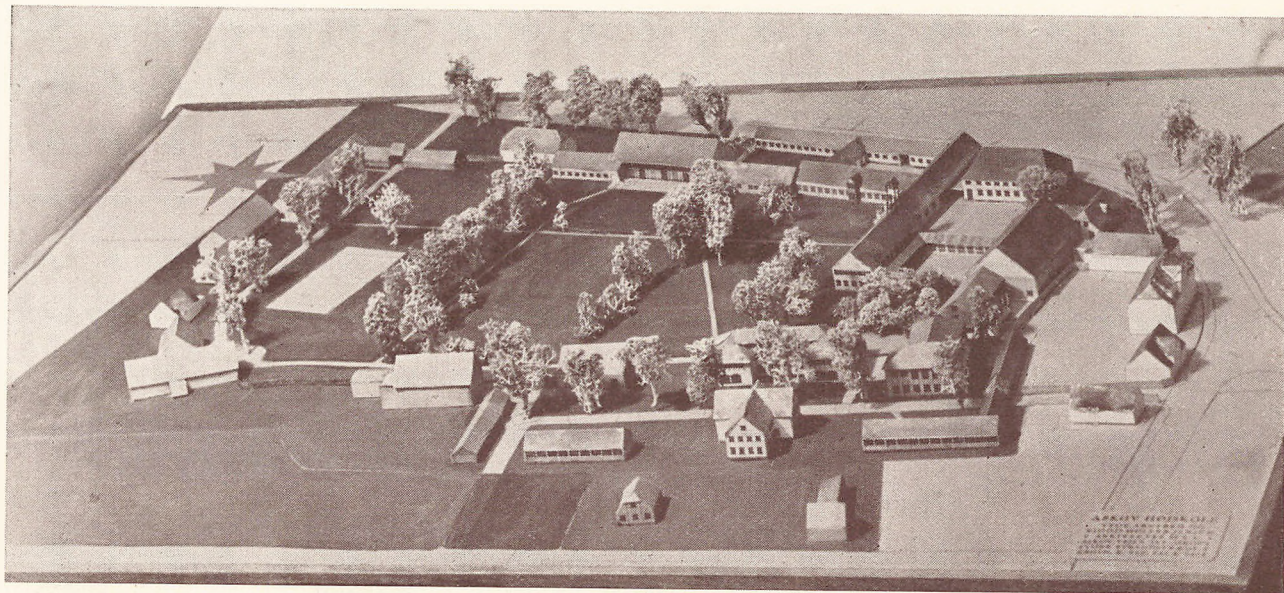


*Plan for hele Skolen.*

Den ovenfor gengivne Plan viser i Hovedtrækkene, hvordan man tænker sig Dispositionsplanen for Skolens samlede Areal. Vi har Studiestræde i Planens venstre Side, Maltvejen i den høje og Skolegaarden nede til højre.

Den nuværende Hovedbygningens Konturer er vist med punkteret Linie. Det skal bemærkes, at der endnu arbejdes med denne Plan, saaledes at visse Ting — især i Anlæggets Periferi — muligvis ændres inden Planen endeligt fastlægges.

Plan for Hovedbygningen (den nuværende), Festsalen, den ny Sydfloj, den indre Gaard, Dagmarsalen og det ny Køkken, som hele dette Komplex vil se ud, naar 1. Etape af Ombygningen er udført.



Den Model til den fremtidige Ombygning, som i det væsentlige er godkendt.

# ASKOV HØJSKOLES ELEVER 1945—46

## A. DEN UDVIDEDE HØJSKOLE

Vinterskolen 1945—46.

### I. MANDLIGE ELEVER

Der var ialt 166 Elever, deraf 148 paa første Vinter og 18 paa anden Vinter. I November var der 164, December 165, Januar 165, Februar 164, Marts 163, April 141.

Af Eleverne var 99 Sønner af Gaardejere, 11 af Husmænd, 8 af Haandværkere og Industridrivende, 10 af selvstændige Handelsmænd, 2 af Landarbejdere, 5 af Arbejdere, 10 af Funktionærer, 11 af Tjenestemænd, 10 af Mænd i andre Erhverv.

96 af Eleverne var uddannet ved Landvæsenet, 3 Landarbejdere, 2 faglærte Arbejdere, 8 ufaglærte Arbejdere, 10 Handels- og Kontormedhjælpere, 10 Mejerister, 13 Gartnere, 20 Studenter, 2 Journalister og 2 i andre Stillinger.

82 Elever var mellem 18 og 25 Aar, mens 84 var over 25 Aar.

Der var 99 Elever fra Jylland: 7 fra Aalborg Amt, 5 fra Hjørring, 1 fra Thisted, 7 fra Viborg, 12 fra Aarhus, 3 fra Skanderborg, 6 fra Randers, 25 fra Ribe, 13 fra Ringkøbing, 13 fra Vejle, 3 fra Haderslev, 2 fra Aabenraa og 2 fra Tønder Amt.

Fra Fyn var der 18 Elever, fra Sjælland 33, fra Lolland-Falster 10, 1 fra Bornholm, 3 fra Sydslesvig og 2 fra Norge. — 41 var fra Købstæder.

18 havde før været paa Askov, 60 paa andre Højskoler, 44 paa Landbrugsskoler, 36 havde gaaet i Fortsættelses-, Handels- eller Teknisk Skole, og 41 havde gaaet i højere Almenskole.

### II. KVINDELIGE ELEVER

Der var ialt 174, deraf 152 paa første Vinter og 22 paa anden. I November Maaned var der 170, Decbr. 170, Januar 171, Februar 170, Marts 168 og April 151.

Af Eleverne var 69 Døtre af Gaardejere, 9 af Husmænd, 14 af Haandværkere og Industridrivende, 20 af Handlende, 8 af Arbejdere, 15 af Handelsmænd, 26 af Tjenestemænd og 13 af Mænd i andre Stillinger.

79 af Eleverne var huslige, 26 Handelsmedhjælpere, 2 Gartnere, 31 Sygeplejersker, 6 Lærerinder, 24 Studenter og 6 i andre Stillinger.

107 Elever var mellem 18 og 25 Aar, mens 67 var over 25 Aar.

Der var 89 Elever fra Jylland: 3 fra Aalborg, 6 fra Hjørring, 6 fra Thisted, 8 fra Viborg, 13 fra Aarhus, 1 fra Skanderborg, 6 fra Randers, 11 fra Ribe, 13 fra Ringkøbing, 17 fra Vejle, 2 fra Haderslev, 1 fra Aabenraa og 3 fra Tønder. — Fra Fyn var der 24, fra Sjælland 45, fra Bornholm 3 og fra Lolland-Falster 3. 60 Elever var fra Købstæder.

8 havde før været paa Askov Sommerskole, 72 havde været paa andre Højskoler, 6 paa Husholdningsskoler, 35 paa Fortsættelsesskoler og 78 paa højere Almenskoler.

## B. DEN ALMINDELIGE PIGEHØJSKOLE

3. Maj—28. Juli 1946.

Der var ialt 119 Elever. I Maj Maaned var der 119, Juni og Juli 117.

Af Eleverne var 53 Døtre af Gaardejere, 9 af Husmænd, 18 af Haandværkere og Industridrivende, 8 af Handlende, 8 af Arbejdere, 4 af Handelsmænd, 8 af Tjenestemænd og 11 af Mænd i andre Stillinger.

85 af Eleverne var huslige, 15 Handels- og Kontorfolk, 4 Studenter, 1 Sygeplejerske, 5 Arbejdere og 9 fra andre Erhverv.

Af Eleverne var 104 mellem 18 og 25 Aar, og 15 var over 25 Aar.

60 af Eleverne var fra Jylland, 19 fra Fyn, 34 fra Sjælland, 1 fra Bornholm, 3 fra Sydslesvig, 1 fra Norge og 1 fra England.

2 af Eleverne havde tidligere været paa Højskole, 4 paa Husholdningsskole, 16 paa Fortsættelsesskole og 18 paa Realskole.

Ser vi paa Højskolen i det hele, har der været 340 Elever paa den udvidede Højskole i Vinterhalvaaret: 166 Mænd og 174 Kvinder. Paa Sommerskolen har der været 119 Elever. Endvidere var der paa det 3 Maaneders Nordiske Lærerkursus ialt 39 Deltagere. Regnes det i Aarselever, d. v. s. hver Elev i 12 Maaneder, bliver det 193.

## ASKOVKREDSE

København: Kasserer: stud. med. *Halvor Heuch*, Emdrup Kærvej 4,  
København N. V.

Ringsted: Formand: Konsulent *S. Buus*, Ringsted.

Slagelse: Formand: Boghandler *Viggo Stenbæk*, Slagelse.

Kalundborg: Formand: Journalist *Karen Greve*, Kalundborg.

Odense: Formand: Valgmenighedspræst *S. Rørdam Clausen*, Odense.

Horsens: Formand: Konsulent *Nørholm*, Gedved.

Aarhus: Formand: Fru *Margit Arvid-Andersen*, Kongsgaardsvej 11, Viby.

Aalborg: Formand: Forvalter *Anton Aagaard*, Mou.

Skive: Formand: Hønseriejer *Kresten Kristensen*, Toustrup pr. Durup.

Skjern-Ringkøbing: Formand: Gaardejer *Erik Toft*, Lem.

Varde: Formand: Gartner *Axel Nielsen*, Nørremarken, Varde.

## NAVNE- OG ADRESSEFORTEGNELSE OVER ELEVERNE PÅ ASKOV HØJSKOLE

*Sommerskolen 1946.*

Albrechtsen, Johanne, Lilballe, Alminde.  
Andersen, Eli Agnes, Næstelø pr. Næstved.  
Andersen, Gudrun Kathrine, Rud Skole, Hadsten St.  
Andersen, Ingrid Margrethe, Mulstrup pr. Ringsted.  
Andersen, Kirsten, Boddum pr. Hurup.  
Andersen, Maren, Stadil pr. Tim.  
Bachmann, Else K., Skellerup pr. Ullerslev, Fyn.  
Barving, Margit Vinther, Nørregade 16, Aalborg.  
Benfeldt, Marna, Stouby Mark pr. Stouby.  
Bligaard, Dorthe, Hindborg, Hem.  
Brunsgaard, Karen, Fajstrup pr. Mundelstrup.  
Brøsted, Inga, Gl. Estrup Skov, Allingaabro St.  
Bønlykke, Edith Margrethe, Gudumholm.  
Christensen, Astrid Marie, Moseby pr. Horbelev St.  
Christensen, Elise, Østergade 12, Dronninglund.  
Christensen, Svantje, Solsortvej 62, København F.  
Christoffersen, Ebba Rahbek, Th. Nielsensgade 69, Herning.  
Cordes, Sonja, Husby, Sydslesvig.  
Dalsgaard, Grethe, Essendrupgaard, Fjellevad.  
Dela, Elsebeth, Adelgade 79, Bogense.  
Dirksen, Asta Ingeborg, »Mariesminde«, Skrøbelev.  
Dyhr, Jytta Givskov, Randersvej 21, Hammel.  
Eriksen, Birgit, »Solbakken«, Hammel.  
Fagerheim, Bjørg Autzie, Dale i Sunnfjord, Norge.  
Fris-Andersen, Karen Elisabeth, Napelton, Zeal Monachorum,  
Crediton, Devon, England.  
Gehlert, Anne Margrethe, Sejling pr. Skægkær.  
Giver, Inger Bøjer, Skanderborgvej 111, Kongsvang, Aarhus.  
Gundersen, Karen Marie, Jernbanegade 19, Brovst.  
Hansen, Anna, Maglebrænde pr. Stubbekøbing.  
Hansen, Edith Valborg, Vesterstrandgade, Ringkøbing.  
Hansen, Maja, Gadbjerg.  
Hansen, Maja, »Wintons Minde« pr. Dunkjær.  
Hedegaard, Marie, Voldkærgaard pr. Pandrup.  
Holmenlund, Kristine, »Engvadgaard«, Avedøre pr. Glostrup, Sj.  
Höltzermann, Solvejg, »Hedegaard«, Ejstrupholm.  
Isachsen, Hanne, Vinding St.  
Iversen, Elisabeth Malte, Hostrupsvej 16, Hillerød.  
Iversen, Ella Marie, Grøde pr. Ikast.  
Jacobsen, Anne Marie, Lysabildskov pr. Skovby.  
Jensen, Ellen, Saltofte pr. Assens.  
Jensen, Eva, Ørby pr. Kolby.



- Jensen, Ingrid, Langtved pr. Ullerslev.  
Jensen, Lilly, Taaning pr. Skanderborg.  
Jeppesen, Else, »Brødhøjgaard«, Landerslev pr. Krogstrup.  
Johannsen, Anna, Landkærsgaard, Sejflod.  
Josiassen, Lis Dam, Anesminder, Vrinners.  
Justsen, Edith Bodil, »Schiødtsminder«, Skovby.  
Juul, Ingrid Bagge, Stormarksgaard, Landet.  
Jørgensen, Anna Marie Toft, Hals.  
Jørgensen, Bodil Margrethe, Tjæreby pr. Roskilde.  
Jørgensen, Dorthea, Hjerminde pr. Bjerringbro.  
Jørgensen, Elna, Lille Kregme pr. Kregme.  
Jørgensen, Else Kirstine, Lading pr. Mundelstrup.  
Jørgensen, Karen M. Granhøj, Fultofte pr. Aarslev.  
Jørgensen, Kirsten Granhøj, Fultofte, Aarslev.  
Jørgensen, Ruth Warberg, Boulevarden 48, Maribo.  
Kaastrup, Anna Elisabeth, Lindum pr. Roslev.  
Kirkegaard, Aase Inger, Nørrebro 132, Odense.  
Knudsen, Grethe, Mikkelsgade 19, Bjerringbro.  
Knudsen, Ulla Rohde, Vejerslev pr. Thorsø.  
Kremmergaard, Emma Louise, Taars.  
Kromann, Ninna Jessen, Irlandsvej 13, København S.  
Larsen, Elly Birthe Bring, »Nøjsomhed« pr. Købelev.  
Larsen, Else Marie, »Enggaard«, Vredsløse, Næstved.  
Larsen, Inge Alice, Amager Landevej 224 I pr. Kastrup.  
Larsen, Inge Boesgaard, Nørkærsgaard, Rudkøbing.  
Larsen, Karen Marie, Sanderum Stormark, Holmstrup.  
Larsen, Laura, Strandby pr. Haarby.  
Lundgaard, Eva, Spangsbrogade, Kalundborg.  
Lüttjohann, Irmgard, Stiftelsen, Jægerspris.  
Madsen, Asta Vibeke, Vindbyholt pr. Fakse.  
Michaelsen, Anna M., Thyrahus pr. Vojens.  
Mikkelsen, Kamilla B., Gjølling pr. Aabybro.  
Minke, Bodil Marie, »Bramhale«, Bramdrup pr. Simmersted.  
Mogensen, Signe Andrea, Biersted.  
Mortensen, Elise Heiberg, Sjørslev.  
Mortensen, Nanna Schmidt, Skødstrup.  
Mortensen, Ulla, Langø pr. Kappel.  
Mygind, Gerda, Sadolinsgade 22, Odense.  
Møller, Grethe Kirstine, Høve Pindal, Asnæs, Sj.  
Nielsen, Else Johanne, Sprove Forskole pr. Stege.  
Nielsen, Johanne, Nørre Lyngvig, Ringkøbing.  
Nielsen, Karen, Amager Landevej 275, Kastrup.  
Nielsen, Karen Margrethe, Eggeslevmagle pr. Skelskør.  
Nielsen, Kathrine Sekjær, Jønas Brancks gård, Thorshavn,  
Færøerne.  
Nielsen, Rigmor, »Bæktoft«, Fæsteholt.  
Nydahl, Jytte, Østerbrogade 7, Holstebro.  
Nymann, Lilly Kirstine, Spettrup pr. Braaskov.  
Ottesen, Dagny, Ølstykke.  
Paaske, Maren Margrethe, Gammelbykke pr. Stouby.  
Pedersen, Agnes, »Smødebakkegaard«, Smørum.  
Pedersen, Anna Katrine Storgaard, Ahlgade 12, Holbæk.  
Pedersen, Erna Bente, Birkehøj 8, Glostrup.  
Pedersen, Grethe, Langelinie 45, Odense.  
Pedersen, Gudrun, »Tørstmosesgaard«, Radsted pr. Saxkøbing.  
Pedersen, Inger, »Mejlgaard«, Rødning.  
Pedersen, Inger Marie, Lysholm, Haslev.

Pedersen, Karen Hougaard, »Stenvadgaard«, Sønderby, Horsens.  
 Pedersen, Mary Anine, Skovsgaard.  
 Pedersen, Nikolette, Enghavevej 12, Skive.  
 Poulsen, Ellen Mandrup, Gravensgade 9, Brønderslev.  
 Poulsen, Else Minna, Stationsvej 42, Skalborg.  
 Rasmussen, Frida, Norgaardsvej 1, Skive.  
 Rasmussen, Lise, Rolighedsvej, Otterup.  
 Schwennesen, Luise, Gærch-Fochstr. 3, Slesvig.  
 Solevad, Inge Plesner Hansen, »Bakkehuset«, Ravnbjerg  
 pr. Holmstrup, F.  
 Steen, Berthe, Helle pr. Dunkær.  
 Svendsen, Vera Henny, »Vigholmgaard«, Smørumovre.  
 Sylvest, Ellen Ida, Villa »Møllen«, Rudkøbing.  
 Sørensen, Anna Karen, Hammelev.  
 Sørensen, Gudrun, Brandstrup, Løgten.  
 Sørensen, Johanna M., Korsbrødregade 361, Ribe.  
 Sørensen, Karen Grethe Strunge, Møllerup pr. Laven.  
 Sørensen, Ragnhild, »Lille Høvergaard«, Siim, Ry.  
 Thomsen, Mary Jensine, Sejerslev pr. Nykøbing M.  
 Toft, Ellen, Mosegaarden, Hals.  
 Uhrenholdt, Ingrid, Nøvling pr. Aalborg.

*Nordisk Lærerkursus Maj—Juli 1946.*

Berkaak, John, Boks 95, Namsos, Norge.  
 Bentzien, Ruth, Edisonsvej 12<sup>3</sup>, København V.  
 Bogstad, Eli, Totens fylkeskule, Lena, Norge.  
 Damgaard, Aage, Silkeborgvej 79, Herning.  
 Fink, Sejr, Nyby pr. Brørup.  
 Garde, Birte, Sortedamsdosseringen 45, København N.  
 Granberger, Barbro, Kungsholms Kyrkoplan 6, 7 tr., Stockholm.  
 Hansen, Arne Søvsø, Hesselund, Oxbøl.  
 Hansen, Kathrine Marie, Nr. Alslev Kom. og Efterskole, F.  
 Hansen, Rasmus, Mammen pr. Bjerringbro.  
 Hansson, Aasa, Svampvägen 167, Enskede, Sverige.  
 Heltoft, Gøde, Heltoftegaard, Outrup.  
 Høydal, Olaus, Flatdal, Norge.  
 Jakobsen, Harald Holm, Lund pr. Højslev.  
 Jensen, Carl Harry, Aaby Højskole pr. Aabybro.  
 Jensen, Ingeborg Askgaard, Falstersgade 16, Fredericia.  
 Jensen, Rigmor, Rødovrevej 23, Rødovre pr. Vanløse.  
 de Jonquieres, Margrethe de Dompierre, Classensgade 15, Kbh. Ø.  
 Krüger, Magne, Skjørsand pr. Bergen, Norge.  
 Larsen, Knud, Rødding Højskole pr. Rødding.  
 Laursen, Niels Nørrelund, »Eriksminde« pr. Boulstrup.  
 Madsen, Anna Kristine, Almtoft, Kjellerup.  
 Nielsen, Mary Nymann, »Lundgaard«, Gern St.  
 Nielsen, Thyra Nellemann, Grønnegade 45, Vejle.  
 Olsen, Anne Johanne, Planteskolen, Skaarup, Fyn.  
 Pedersen, Martha, Jahnsensvej 27, Gentofte.  
 Rasmussen, Aage, Ringe pr. Skamby.  
 Riis-Vestergaard, Svend Børge, »Fjordvang« pr. Velling.  
 Rosendal, Aage, »Nørrelund«, Stagstrup pr. Hørdum, Thy.  
 Rykkja, Idunn, Halsøy i Vefsn, Norge.  
 Samuelsson, Inga, Stenströmögatan 28, Göteborg, Sverige.  
 Sivesgaard, Anna, Ingstrup, Vendsyssel.  
 Skovsted, Helene, Klim.  
 Søndergaard, Kristian Lykke, Agerø pr. Karby.

Søgaard, Tage, Idrætsskolen, Vejle.  
 Tryggvason, Ingi, Laugabøl, Sudur-Thingeyjorsejsla, Island.  
 Vehus, Tordis, Totens Fylkeskule, Lena, Norge.  
 Vethal, Ole H., Romerikes fylkeskole, Jessheim, Norge.  
 Willadsen, Sigrid, Meløse Skole, Skævinge.

Vinterskolen 1946—47.

*Kvindelige Elever.*

III. Aars Elever.

Hansen, Mettelene, Døstrup.

II. Aars Elever.

Andersen, Elisabeth, Præsteboligen, Thorsted, Thisted.  
 Bukh, Kirsten, »Engholm«, Flade, Mors.  
 Christensen, Else, Hollensted pr. Brønderslev.  
 Grønbæk, Agnes, Vinding, Sørvad.  
 Jensen, Anna Lise, Stenstrupgaard, Arden.  
 Jensen, Jensine, Børglum pr. Vraa.  
 Nørrekjær, Käthy Marie Hansen, Nyvej 1, Næstved.  
 Offersen, Anne, »Sønderholm«, Vammen, Viborg.  
 Pilegaard, Elly Marie, Veerst.  
 Rasmussen, Sigrid, Lunderskov.  
 Trock, Paula, Sønderborg.  
 Tøpholm, Cecilie, Nr. Vissing.

I. Aars Elever.

Abrahamsen, Jytte, Resedavej 25, Gentofte.  
 Andersen, Else Stampe, Stenstrup, Højby, Sj.  
 Andersen, Grethe Birk, Ny Østergade 2<sup>a</sup>, Maribo.  
 Andersen, Gunver, Skelby pr. Herlufmagle.  
 Andersen, Herdis Vitting, »Grydehøjgaard« pr. Onsild.  
 Andersen, Kathrine Marie, Aventoft pr. Niebüll, Syd-Slesvig.  
 Andersen, Olga, Pitznersvej 16, Herlev.  
 Arnorsson, Svanhildur, Odinsgata 15, Reykjavik, Island.  
 Baadsgaard, Hanne, Aarestrupsvej 15, Aarhus.  
 Bak, Kathrine, Dalby pr. Gern St.  
 Balling-Olesen, Helga, Nørregade 12<sup>a</sup>, Aalborg.  
 Baltzen, Ragnhild E., Frejlev pr. Aalborg.  
 Beck, Lydia Ditmar, Solskrænten 38 St., Valby.  
 Berg, Kirsten, Margrethegaard, Haderslev.  
 Bertelsen, Edith, Ørnevej 17, Frederikshavn.  
 Bjerre, Astrid, Galten pr. Hadsten.  
 Bonnevie, Inge Lise, Emmasvej 20, Gentofte.  
 Bording, Laure Vestergaard, »Hustedgaard«, Hanning pr. Sædding.  
 Braae, Eva, Tølløsevej 46, Brønshøj, København Ø.  
 Budach, Frida, Jaruplund pr. Flensborg, Sydslesvig.  
 Christensen, Agnes, Ubby, Jerslev, Sj.  
 Christensen, Else Pagh, Højgaard Ørbæk, Hoven, Tarm.  
 Christensen, Emmy, Vedskølle, Vallø.  
 Colind, Marie, »Colindseje«, Mørke St.  
 Dam, Sidsel, Ørding pr. Ø. Assels.  
 Dues, Elisabeth, Randersgade 10, København Ø.  
 Egedal, Kirsten, Kajerødvej 34, Birkerød.  
 Engell, Karen, Stubbegaard pr. Rønne.  
 Engelbret-Petersen, Gudrun, Seminariskolen, Haderslev.  
 Enggaard, Kirstine Margrethe, »Højgaard«, Hammershøj.

- Eriksen, Gerda E., Longgaard pr. Ørbæk.  
Faarvang, Gerda, Fasanvej 35, Holbæk.  
Fast, Karla, Sølystvej 2, Silkeborg.  
Feddersen, Karin, Ostenfelde pr. Husum, Sydslesvig.  
Fegerskov, Elisabeth Fløe, Carolinegade 1, Skive.  
Fisker, Sonja Ravn, »Teglholm« pr. Laven.  
Fjalland, Edith, Lund, Højslev.  
Frank, Jørgine, Lindsnakkevej 5, Aabenraa.  
Funder, Karen Daa, Aastrup pr. Tølløse, Sj.  
Gaardhøje, Dagny, Vestergade 48, Holstebro.  
Gottfredsen, Edith, Helletofte pr. Tranekær.  
Grell, Magda, Koldby Præstegaard, Samsø.  
Grosen, Else, Egaa pr. Hjortshøj.  
Græsbøll, Kirsten, »Søndergaard«, Øsløs pr. Vesløs.  
Hagelskær, Elisabeth, Ikast.  
Hansen, Anna Elise, »Bramaholmsgaard«, Holme-Olstrup.  
Hansen, Eva, Glostrup pr. Braade, Sj.  
Hansen, Grete Skaaning, Nakskovvej 31<sup>2</sup> th., København, Valby.  
Hansen, Grethe Warthoe, Bromme pr. Munke-Bjergby.  
Hansen, Maren Kathrine, Rimmerslund, Hedensted.  
Hansen, Mona, »Bisholt Vestergaard«, Brund pr. Horsens.  
Hansen, Thyra Nanna, Kartoffe pr. Saksøbing.  
Have, Margrethe, Borbjerggaard pr. Holstebro.  
Hedegaard, Agnete Krog, Skanderborgvej 125a<sup>2</sup>, Kongsvang, Aarhus.  
Hedelund, Vibeke, »Lille Rørbæk«, Ullerslev.  
Helle, Birgit, Billum.  
Helweg-Larsen, Ellen-Marie, Helgesvej 5, Roskilde.  
Henten, Anne Elin, Kogsbøllegaard, Nyborg.  
Hjelholt, Karin, Markvej 15, Kbhvn. F.  
Holbek, Inga, Enrumvej 4, Skodsborg.  
Holm, Else Agnete, Klaregade 27, Odense.  
Holm, Karen, Rejstrup, Sønderbæk.  
Horsbøll, Inger, Plantagevej 10, Bramminge.  
Isselhorst, Carla, Lindholm, Sydslesvig.  
Jacobsen, Gudrun Christine, Grejsdals Landevej 21, Vejle.  
Jensen, Anne Marie Thomsen, Ahler Østergaard, Borris.  
Jensen, Ellen, Egholt, Jordrup.  
Jensen, Inger Leth, Bredkildegade 15, Vejlbjby-Riisskov.  
Jensen, Oda Pind, Storegade 8, Bjerringbro.  
Jensen, Tove Kirsten, Ydunsvej 39, Aabyhøj.  
Joensen, Hansina, Kvivik pr. Thorshavn, Færøerne.  
Johnsen, Inga Solveig, Sdr. Ringgade 3<sup>3</sup>, Aarhus.  
Johannessen, Birgit, Dronningensvej 14, Kbh. F.  
Jørgensen, Else Rabølle, »Skovbakken«, Brenderup.  
Jørgensen, Gudrun, Grønhøj pr. Frederiks.  
Jørgensen, Ina Solvej Schousboe, Gundestrup Skole, Aars.  
Jørgensen, Marie Ribjerg, Høve pr. Dalmose.  
Jørgensen, Meta Bank, Aggestrup pr. Søvind.  
Jørgensen, Tove Kirsten, Fru Ingesevej 11, Sorø.  
Kellermann, Estrid, Sorøgade 1, København Ø.  
Kirkegaard, Agnete, Vesterbro 50, Aalborg.  
Kjems, Ester, V. Vedsted Efterskole, Ribe.  
Kjær, Anna Dorthea, »Hvidebrogaard«, Kalvslund pr. Ribe.  
Knudsen, Dagny Føns, Vesterbygaard, Ødsted pr. Vejle.  
Knudsen, Else, Tømmerup, Kalundborg.  
Knudsen, Gunhild Rabølle, Sdr. Aaby pr. Ejby St.  
Kortegaard, Ellen Krog, Ry Nørskov Avlsgaard pr. Ry.

Kristensen, Anna Gerthea, »Sigkjærgaard« pr. Stilling St.  
Kristensen, Etly, Rolfsgade 141, Esbjerg.  
Kristensen, Johanne Kathrine, Borbjerg Kirkeby pr. Holstebro.  
Kyhnaab, Anna Elise, Nørremøllevej 4, Viborg.  
Larsen, Ellinor, Nørre Møllevej 4, Viborg.  
Larsen, Inge R. E., Toftebakkevej 6<sup>2</sup>, København, Valby.  
Larsen, Vibeke Dilling, Carlsbergvej 4, Hillerød.  
Laursen, Caja Alice, Søllested.  
Laursen, Signe K., Todbjærg pr. Hjortshøj.  
Lavsén, Astrid, Bellinge St.  
Ludvigsen, Tea Müller, Selliggaard pr. Hadsten.  
Løwschall, Aase, »Vindinghoved«, Hovedgaard.  
Løwschall, Eva, »Vindinghoved«, Hovedgaard.  
Madsen, Ingeborg, Thobo Smedegaard pr. Tommerup.  
Madsen, Ingrid, Oddeled, Klim St.  
Maibøll, Helle Birgit, Jejsing St.  
Mikkelsen, Aase, Solbjerg, Taars.  
Møller, Agnes Garnæs, Hundborg pr. Sjørring.  
Møller, Ane-Margrethe, »Ellingebjerg« Mejeri, Højby, Sj.  
Møller, Ester Margrete, Elsborg Skole, Rødkærbro St.  
Møller, Margrete Algreen, Hornslet Apotek, Hornslet.  
Neergaard, Karen, Kaastrup pr. Hillerslev.  
Nielsen, Astrid, Sønderholm St.  
Nielsen, Edel Margrethe, Ellinorsvej 40, Charlottenlund.  
Nielsen, Esther, Klokkeholm.  
Nielsen, Hanne Simoni, Kalum Nørgaard pr. Brønderslev.  
Nielsen, Inger Kathrine, »Ankerslund«, Stourup pr. Horsens.  
Nielsen, Karen Margrethe, Mygind.  
Nielsen, Kathrine Sekjær, Jønas Brancckgøta, Thorshavn, Færøerne.  
Nissen-Petersen, Ruth, Frimestervej 13, København N. V.  
Olesen, Gerda, Engom, Daugaard.  
Olesen, Tinne, Abild pr. Tønder.  
Olsen, Bertha Marie, »Vestergaard«, Bøgesø.  
Overbye, Käte, Callesensvej 6, Hellerup.  
Ovesen, Anna Marie, Dalshuse, Fjellerup St.  
Pallesen, Elisabeth, Bakkevej 10, Tarup, Odense.  
Pedersen, Anna Vibe, Plougslund pr. Billund.  
Pedersen, Ellen Marie Haack, Østerskompagniet, Nykøbing M.  
Pedersen, Else, »Kubus«, Torp, Thisted.  
Pedersen, Hanne Just, Øster Stationsvej 19, Odense.  
Pedersen, Karen Margrethe, »Dysagergaard«, Fuldbø pr. Sorø.  
Pedersen, Mette Marie, Langelund pr. Filskov.  
Petersen, Ester, Sommersted.  
Pors, Karen, Hovedgaden 23, Birkerød.  
Raaschou, Ulla, Vesterbrogade 171<sup>4</sup>, København.  
Rahbek, Maja, Reberbanen 4, Skjern.  
Rasmussen, Ester Birgit, Kirkendrup, Odense.  
Rasmussen, Inga Egelund, Ferupgaard, Ferup.  
Rosager, Inger, Skovbakkevej 5, Brabrand.  
Rudbæk, Kirsten, Overmarksvej 24, Kolding.  
Schmidt, Else Margrethe Lykke, Tved, Kolding.  
Schmidt, Inger Cathrine B., Frederiksdal Allé 12, Skive.  
Schou, Alette Marie, Ordrupvej 94, Charlottenlund.  
Schultz, Anna Bundgaard, Ballegaard pr. Vester Nebel.  
Skjold, Lise, Lørup pr. Ringø.  
Skonnord, Randi, Trondheimsv. 33, Gjøvik, Norge.  
Steffensen, Erna, Karby, Mors.

Stein, Grethe, Guldagervej 21, Vanløse.  
 Stenbæk, Herdis, Svogerslev pr. Roskilde.  
 Strüwing, Kirsten Langevad, Elmevej 2, Næstved.  
 Støvring, Inge, »Rosvang« pr. Sjørring.  
 Svenningsen, Agnete S., »Vestergaard«, Ejerslev, Mors.  
 Svenningsen, Helga S., »Vestergaard«, Ejerslev, Mors.  
 Sørbraaten, Ingebjørg, Askvoll, Sunnfjord, Norge.  
 Sørensen, Agnete, »Grønhøj«, Tappernøje.  
 Sørensen, Elly, Otto Rudsgade 47, Aarhus.  
 Sørensen, Else Hedegaard, Mygind, Søndergaard, Randers.  
 Sørensen, Grethe, Rødovregaard, Rødovre pr. Vanløse.  
 Sørensen, Johanne Kirstine, Allerup pr. Højby, F.  
 Sørensen, Maja, Kolby, Samsø.  
 Sørensen, Mette Kirsten, Skovlund pr. Mølby.  
 Thomsen, Bodil, Vesterbrogade 77, Vejle.  
 Tornled, Esther, Bakkevej 10, Odense.  
 Villumsen, Karen Johanne, Gjerrild.  
 Westergaard, Grethe, Højbjerggaard, Rødkærbro.

*Mandlige Elever.*

III. Aars Elever.

Mortensen, Jørgen, Thorup, Højby, F.

II. Aars Elever.

Bukh, Folmer, Bering pr. Hasselager.  
 Christensen, Johan Ejner, Ingerslevgade 134<sup>a</sup>, København.  
 Christiansen, Knud, Braade, Sj.  
 Frandsen, Hans, Havrebjerg.  
 Hansen, Hans Marius, »Kildagergaard«, Gestelev, Ringe.  
 Hempel, Eigil, Brundby, Samsø.  
 Jensen, Poul, Keldstrup, Slagelse.  
 Jespersen, Verner, Skattergade 36, Svendborg.  
 Nielsen, Johs., Eskelund, Brørup.  
 Nielsen, Niels Klode, Fuur.  
 Oien, Johan, Flauenskjold, Dybvad.  
 Poulsen, Karl, Frørup.  
 Sonne, Georg, Nørrevold 9, København.

I. Aars Elever.

Albrechtsen, Ove, Askeby, Møn.  
 Andersen, Arne, Blidstrup Mark, Ø. Assels.  
 Andersen, Erik Markvard, Biskorup, Seden.  
 Andersen, Erling Vitting, »Grydehøjgaard«, Onsild St.  
 Andersen, Niels Romvig, »Visgaard«, Herning.  
 Andersen, Søren Larsen, Midskov, Mesinge.  
 Asholt, Verner, Kirkevej, 14, Viby, J.  
 Bang, Adolph, »Hjortholm«, Kegnæs, Als.  
 Bentsen, Poul Gauhl, Vignæs pr. Guldborg.  
 Bertelsen, Søren Thiim, Østergade 109, Esbjerg.  
 Bjartalid, John Reid, Klaksvig, Færøerne.  
 Bonhjem, John W. P., Frejasgade 4<sup>a</sup> th., København.  
 Bonnerup, Niels Møller, V. Stenbjerggaard, Stenum.  
 Bruhn, Peter, Læk, Sydslesvig.  
 Brøndum, Niels Edvard, Bjerregrav.  
 Buchwald, Helge Ove, Bjerup pr. Flakkebjerg.

Bukh, Niels, »Engholm«, Flade, Mors.  
Christensen, Carl L., Los Angeles.  
Christensen, Viggo, Honum Vestergaard, Rask Mølle.  
Clausen, Chr., Nørrevold 3, Varde.  
Cordes, Hans Chr., Husby, Angel, Sydslesvig.  
Dahl, Jens, St. Aistrup, Sebbersund.  
Deigaard, Svend, Tistrup.  
Engell, Hans Adolph, Stubbegaard pr. Rønne.  
Engstrøm, Erling Hjort, Banevej 21, Sorø.  
Ericson, Eric Anders, Konsum Nykroppa, Värmland, Sverige.  
Friis-Hansen, Arne, Skelby pr. Fiskebæk.  
Grosen, Gunnar, Kolby, Samsø.  
Hansen, Erling, Brugsforeningen, Kværndrup.  
Hansen, Jens Michael, Rugstedlund, Vejle.  
Hansen, Jens Uffe, 48 East 91. Street, New York City, N. Y., U. S. A.  
Hansen, Peter Arne, »Østergaard«, Tranderup pr. Ærøskøbing.  
Hansen, Rasmus Knudsen, Salten Skov pr. Them.  
Heerulff, Bent M., Stockflethsvej 23, København F.  
Helledie, Niels, Stenum pr. Brønderslev.  
Israelsen, Søren, Vindinge, Roskilde.  
Iversen, Arne, Maltbæk pr. Brørup.  
Iversen, Peter Chr., »Skrandesgaard«, Avnbøl, Sdrj.  
Jensen, Aage Jacob, Ulse-Olstrup, Rønnede.  
Jensen, Egon, Rødning pr. Viborg.  
Jensen, Emil, Bjerndrup pr. Sommersted.  
Jensen, Jens Erik B., Smørbygaard, Knudsker pr. Rønne.  
Jensen, Jens Rasmus, Stjaul Bjerreby, Svendborg.  
Jensen, Knud, Finderup pr. Høng.  
Jensen, Kristian Selvejer, Løgsted pr. Løgstør.  
Jensen, Oluf, Skagensvej 10, Hjørring.  
Jensen, Peter Aksel, Damgaard pr. Karup.  
Jespersen, Vagn, »Annalyst« pr. Nysted.  
Johansen, Ingolf Berg, Ingerslev, Hasselager.  
Kjems, Uffe, V. Vedsted pr. Ribe.  
Klejs, Johan Kristian, Besser pr. Tranebjerg, Samsø.  
Knudsen, Arne, Nørregade 53, Vejen.  
Knudsen, Christen Føns, »Vesterbygaard« pr. Vejle.  
Korsbæk, Knud Krause, Faarup pr. Mundelstrup.  
Krause-Kjær, Søren, Skæring pr. Hjortshøj.  
Kristensen, Johannes, Lillevangsgaard, Skovlunde.  
Kristensen, Johannes, Valløby pr. Vallø.  
Kristensen, Lars, Bolteskov pr. Ringe.  
Kvaale, Dagfinn Bloch, Søgne, Kristiansand, Norge.  
Langkjær, Jens Petersen, Langkjær, Brande.  
Larsen, Erik, Igelsø pr. Holbæk.  
Larsen, Svend Arne, Vaalse pr. Nr. Alslev.  
Laustsen, Villy F., Houtved, Oue pr. Hobro.  
Lauth, Oluf, Kræmmergade 10, Varde.  
Lohse, Helmut, Morsum, Sild, Sydslesvig.  
Lorenzen, Berthold, Toosbygade 35, Flensborg, Sydslesvig.  
Ludvigsen, Kaj, Ønslev pr. Eskildstrup.  
Lyhne, Jens Nygaard, Søvig Nygaard, Outrup.  
Lystbæk, Ernst, Madum, Ulfborg.  
Madsen, Thorleif Ambrosius, Privatskolen, Frederikslund.  
Markvorsen, Anders, Holmgaard, Karby, Mors.  
Mathiesen, Viggo Blicher, Skodborg.  
Majlhede, Poul, Fredensvej 27, Hjørring.

Meilvang, Børge Sloth, Frederiksgade 108, Horsens.  
Mikkelsen, Anton, Trapegaard, Vestbirk.  
Moland, Aanen, Valand Vest-Agder, Norge.  
Mortensen, Hans, Sdr. Taastrup, Sdr. Ørslev.  
Møller, Kristian, »Vestergaard«, Biersted.  
Nielsen, Carl Theodor, Hornskroggaard pr. Ullerslev.  
Nielsen, Chr., Dybvadsgaarde, Lunde, J.  
Nielsen, Ejnar Hvid, Todbjerg pr. Hjortshøj.  
Nielsen, Jens Marius, Hammershøj.  
Nielsen, Johannes P., Østergade 34, Faaborg.  
Nielsen, Kaj, Højlundgaard, Darum, Bramminge.  
Nielsen, Kristian, »Medumgaard«, Ølgod.  
Nielsen, Sander, Bredetved, Holbæk.  
Nielsen, Verner, Fruering pr. Skanderborg.  
Nøhr, Verner, Rødninge pr. Askeby.  
Offersen, Peter, »Sønderholm«, Vammen, Viborg.  
Ogstrup, Niels Holme, Mejlby pr. Hjortshøj.  
Oldsen, Jakob, Lindholm, Sydslesvig.  
Olesen, Jørgen, Veksø.  
Olsen, Ole Jakob Frimodt, Skørpinge pr. Flakkebjerg.  
Paludan, Niels Alfred Secher, Helsebakken 15, Hellerup.  
Pedersen, Aage la Cour, Skibelund Efterskole pr. Vejen.  
Pedersen, Erik Gran, Dalby.  
Pedersen, Hans Thor, Vallestrup pr. Holbæk.  
Pedersen, Jens A., Ud Stolpe pr. Saksøbing.  
Pedersen, Jørgen Skou, Silkeborgvej 294, Aabyhøj.  
Pedersen, Kaj Viemose, Vestergade 25, Arden.  
Pedersen, Matthan, Odensevej 2, Bogense.  
Pedersen, Niels O., Lundby, Tjæreby.  
Pedersen, Verner, Høstrup, Haderup, Skive.  
Petersen, Erik Ludvig, Skovduenstien 17<sup>2</sup>, København NV.  
Petersen, Hans Futtrup, Ølgod Præstegaard, Ølgod.  
Rasmussen, Kristian, Hovgaard, Saltofte, Assens.  
Ravn, Henrik H., Stenderup pr. Rødding.  
Ross-Pedersen, Niels, Kongevej 65, Sønderborg.  
Sivesgaard, Jens Andreas, Ingstrup, Vendsyssel.  
Skjærlund, Kresten Bækgaard, Blaaehøj.  
Skjerning, Hans Jacob, Mariagervej 77, Randers.  
Søndergaard-Jensen, Axel, Tøftegade 32, Nykøbing M.  
Søndergaard, Jens Chr., Faurfeldt pr. Esbjerg.  
Sørensen, Johan Børge, Taulov.  
Sørensen, Karl Ankjær, Gosmer, Boulstrup.  
Sørensen, Poul Skovgaard, Nørregade 36<sup>3</sup>, Aarhus.  
Sørensen, Vagn Birger, Haarslev pr. Sandved, Sj.  
Sørensen, Vagn Dalsgaard, »Mosegaard« pr. Skibet.  
Therkildsen, Johannes, Dagstrup, Mørke.  
Troelsen, Sv. Aa., »Guldagergaard«, Skelskør.  
Villadsen, Chr., Uglev, Thy.  
Villumsen, Olaf, »Vordegaaard«, Løgstrup.  
Voigt, Knud, Glostrup pr. Vig, Sj.  
Zuppinger, Jacob, Weiherstrasse 6, Arbon, Schweiz.  
Øllgaard, Helge, »Gredstedgaard«, Gredstedbro.



**ASKOV HØJSKOLES REGNSKAB**  
**FRA 1. MAJ 1945—30. APRIL 1946.**

INDTÆGT

Kasse 1. Maj 1945 .....	Kr.	7824,41
Sommerskolen .....	Kr.	4948,00
Nordisk Lærerkursus .....	-	2415,00 -
Vinterskolen .....	-	71173,78
Efterbetaling .....	-	515,85 -
Efteraarsmøde .....	-	1253,50
Lejeindtægt af Lejligheder .....	Kr.	5340,00
Lejeindtægt af Elevværelser .....	-	11027,00 -
Statsunderstøttelse: Højskoleloven .....	-	47066,26
Statsunderstøttelse: Finansloven .....	-	25500,00 -
Salg af Nørreled .....	-	14000,00
Lejeindtægt af Jord .....	-	300,00
Østergaards Legat .....	-	50,00
Hævet paa Kassekredit .....	-	58600,00
Diverse Indtægter .....	-	202,33
		Kr. 250216,13

UDGIFT

Lønninger .....	Kr.	96252,00
Reparationer .....	-	14304,48
Nyanskaffelser og Nybygninger .....	Kr.	33720,01
— 2 Huse .....	-	30000,00 -
Sundhedskonto .....	-	1137,09
Undervisningsmidler .....	-	132,22
Biblioteket .....	-	4452,22
Skatter og Afgifter .....	-	4418,06
Renter og Afdrag .....	-	8183,25
Omkostningskonto .....	-	57526,00
Kassebeholdning 1. Maj 1946 .....	-	90,80
		Kr. 250216,13

**REGNSKAB FOR »ASKOV LÆRLINGE«**  
**FRA 1. SEPTEMBER 1945—31. AUGUST 1946**

INDTÆGT	Kr.	UDGIFT	Kr.
Kassebeholdning .....	5003,00	Bidrag til Mindelunden i	
Kontingent .....	5855,37	Vejen Skov .....	400,00
Renter .....	33,64	1 Krans .....	25,00
Gave .....	13,50	Bidrag til Biblioteket.. -	250,00
		Jubilæumsgaven .....	17,50
		Understøttelse til Elever..	2705,00
		Trykning af Aarskrift ..	2550,00
		Tryksager og Korsbaand..	122,10
		Porto .....	614,00
		Løn .....	100,00
		Postindkasseringer .....	39,50
		Kassebeholdn. 1. Sept. 1946	4082,41
	<u>10905,51</u>		<u>10905,51</u>

## LEGATER KNYTTEDE TIL ASKOV HØJSKOLE

### LUDVIG OG CHARLOTTE SCHRØDERS MINDELEGAT

bestemt til Understøttelse af Elever paa Askov Højskole.

Legatets Størrelse er 9505,29 Kr., hvorfor der foreligger Obligationer paa de 7000 Kr. og en Sparekassebog paa Resten. Renten er anvendt til Understøttelse af Elever.

### LÆRER ØSTERGAARD OG HUSTRUS LEGAT

Renten af Legatet, 50 Kr. i Aar, er indgaaet i Skolens Kasse, tilsendt fra Aarhus Amts Skolefond.

### RASMUS FENGERS LEGAT

er givet til direkte Støtte for Skolen. Legatet ejer 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer og en Sparekassebog paa 4896,40 Kr.

### MORTEN JØRGENSEN OG HUSTRUS LEGAT

er givet til en Friplads paa den almindelige Pige højskole om Sommeren. Legatet ejer 2000 Kr. i Obligationer. Renten vil blive anvendt til Støtte for en Pige paa Sommerskolen.

### N. F. S. GRUNDTVIGS MINDELEGAT

stiftet 1883 af en »Norsk Højskoleven«, er paa 1697,26 Kr., som indestaar i Vejen Bank.

### ASKOV BIAVLERFOND

Legatet er oprettet af »En Ven af Flid og Nøjsomhed«. Det bestaar af Obligationer paa 1500 Kr. og en Sparekassebog paa 158,21 Kr. Renten er efter Fundatsens Bestemmelse anvendt til Støtte for Biavlens i Jylland efter Forslag fra Biavlerforeningens Styrelse.

### VIGGO ULRIKS PRÆMIELEGAT

Legatet ejer en Obligation paa 1000 Kr. og en Sparekassebog i Vejen Sparekasse paa 852,87 Kr. Som sædvanlig er der i Aar udbetalt 40 Kr. i Præmie gennem Bestyrelsen for Dansk Andels Ægekspor.

### HEINRICH OG JOHANNE NUTZHORN'S LEGAT

Legatet er skænket af Johanne og Heinrich Nutzhorn i 1925. Grundkapitalen er Kr. 4000, Beløbet indestaaende i Brørup Bank. Renten anvendes til Støtte for Elever paa Højskolen og uddeles af Skolens Bestyrelse. Hidtil er særlig sønderjydske Elever kommet i Betragtning. Med paaløbne Renter udgør Legatsummen Kr. 4671,09.

## MEDELELSER

Elevmødet afholdes paa Askov Højskole Lørdag den 13. September og Søndag den 14. September.

Efteraarsmødet afholdes i Dagene 14.—17. September.

Sommerens Elevfest afholdes Lørdag d. 28. Juni—Mandag d. 30. Juni.  
Festen begynder Lørdag Kl. 17. — Deltagerne bedes melde sig inden 25. Juni. Sengetøj medbringes.

*Idet jeg paa Medlæreres og egne Vegne takker for de Gaver, som der paa de foregaaende Blade er gjort Rede for, maa jeg endnu med oprigtig Paaskønnelse nævne 4500 Kr., som af Lovgivningsmagten aarlig er bevilget til Støtte for anden og tredie Vinters Elever, og som er uddelt af Skolens Bestyrelse.*

*J. T h. A r n f r e d.*